A scenic view of a rocky coastline. In the foreground, there is a hillside with dry, yellowish grass and some low-lying green shrubs. A stone wall runs across the middle ground. To the left, a steep, rocky hillside descends towards a small, crescent-shaped bay with clear, turquoise water. The bay is surrounded by rugged, brownish-grey rock formations. To the right, the water transitions into a deep, dark blue sea that stretches to the horizon under a clear, light blue sky. The overall scene is bright and sunny, suggesting a clear day.

ΑΙΜΑΣΙΕΣ
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ ΑΝΔΡΟΥ

ΑΡΗΣ ΓΡΑΜΑΤΑΣ

ΑΙΜΑΣΙΕΣ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ ΑΝΔΡΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ:

ΑΡΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΕΛΕΝΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ - ΙΟΥΛΙΟΣ 2021

Η εργασία αυτή αποτελεί αποτέλεσμα των πολύτιμων ερεθισμάτων μου στο ακαδημαϊκό περιβάλλον του Πολυτεχνείου, καθώς και της αγάπης μου για την Άνδρο των παιδικών καλοκαιρινών μου αναμνήσεων.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Τηλέμαχο Ανδριανόπουλο για τη συνεργασία και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε από την αρχή έως το τέλος της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά τη σύμβουλο καθηγήτριά μου Ελένη Αλεξάνδρου για την καθοδήγηση και την ουσιαστική βοήθεια σε ένα συνεχές διάστημα συνεργασίας που ξεκίνησε από τα πρώτα εργαστήρια της οικοδομικής του δεύτερου έτους.

Ακόμα, είμαι ευγνώμων για τους φίλους που έκανα και τις αξέχαστες στιγμές που ζήσαμε μαζί εντός και εκτός του Πολυτεχνείου, και είμαι σίγουρος πως θα μας συντροφεύουν για όλη μας τη ζωή.

Τέλος, ευχαριστώ εξίσου την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και τη συνεχή υποστήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια...

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανέγερση μια αγροτουριστικής εγκατάστασης στην Παλαιόπολη της Άνδρου. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω εγκατάσταση θα λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και μέσα, τόσο από κτιριολογικό, αλλά και από το πρόγραμμα καλλιεργειών της, θα επιχειρείται η γνωριμία και, τελικά, οικειοποίηση του επισκέπτη με την ύπαιθρο της Άνδρου, αλλά και με τις παραδοσιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα και αποτελούν την κύρια απασχόληση πολλών κατοίκων του νησιού. Ακόμα, η εγκατάσταση θα ανεγερθεί σε σημείο κεντροβαρικό για το νησί, με στόχο την καλύτερη δυνατή σύνδεση αυτής με τον πρωτογενή τομέα, καθώς και με τα υφιστάμενα δίκτυα μονοπατιών και αξιοθέατων. Τέλος, μέσω της εν λόγω εγκατάστασης θα επιχειρηθεί η ανεύρεση τρόπων με τους οποίους η αρχιτεκτονική μπορεί να συντελέσει στην ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα, μέσω της ικανότητας προσαρμογής του κτιριολογικού προγράμματος της εγκατάστασης στην εναλλαγή των εποχών και στα διαφορετικά επίπεδα επισκεψιμότητας, αντίστοιχα.

Η μακράϊωνη ιστορία του νησιού της Άνδρου, η αρχιτεκτονική, το κλίμα, η πλούσια βλάστηση, τα άφθονα πηγαία νερά, αλλά και η γεωγραφική της θέση, λόγω της εγγύτητάς της με την Αττική, τη διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων και αποτελούν έναυσμα για μελέτη τόσο του φυσικού όσο και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντός της. Εκείνο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η εξέλιξη που παρουσίασε το νησί τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς είναι εμφανής η επίδραση του τουρισμού και η μετεξέλιξη του σε "προάστιο" των Αθηνών, γεγονός που αντανακλάται στην έντονη οικοδομική δραστηριότητα. Η γνώση της υπάρχουσας κατάστασης υποχρεώνει τις τοπικές κοινωνίες σε μια συστηματική μελέτη των παραμέτρων που συνθέτουν το οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό γίνεσθαι, που θα οδηγήσει στην πληρέστερη γνώση τους αλλά και αντιμετώπιση των κρίσιμων προβλημάτων του τόπου.

Στην εποχή μας οι περιοχές της ελληνικής υπαίθρου, και ιδιαίτερα ο νησιωτικός χώρος, εναποθέτουν το μέλλον τους στον τουρισμό, συχνά χάνοντας αντί να αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες τους. Για αυτό το λόγο δίνεται έμφαση στην ανακάλυψη, ανάδειξη και, με σεβασμό και δημιουργικότητα, διατήρηση του πολύτιμου φυσικού περιβάλλοντος και ανθρωπογενούς τοπίου της Άνδρου.

ABSTRACT

The aim of this thesis is the design of an agritourism facility in Paleopolis of Andros. More specifically, this facility will operate throughout the year, both in terms of building, but also in terms of cultivation program. As a result, the acquaintance and, finally, appropriation of the visitor with the countryside of Andros will be attempted, but also with the traditional activities that take place and are the main occupation of many inhabitants of the island. In addition, the facility will be designed in a central location for the island, with the aim of connecting it with the primary sector, as well as with the existing networks of trails and attractions. Finally, through this installation, attempts will be made to find ways in which architecture can contribute to the strengthening of the primary sector, through the ability to adapt the building program of the facility to the alternation of seasons and to different levels of attendance, respectively.

The long history of the island of Andros, the architecture, the climate, the rich vegetation, the abundant spring waters, but also its geographical position, due to its proximity to Attica, differentiate it from the other islands of Cyclades and are a trigger for study of both its natural and man-made environment. What is of particular interest is the evolution of the island in recent decades, as the impact of tourism and its transformation into a "suburb" of Athens is evident, which is reflected in the intense construction activity. The knowledge of the current situation obliges the local communities in a systematic study of the parameters that compose the economic, social and environmental becoming, which will lead to their complete knowledge, and will also address the critical problems of the place.

Nowadays, the greek rural areas, and especially the islands, deposit their future in tourism, often losing instead of highlighting their peculiarities. For this reason, emphasis is placed on the discovery, promotion and, with respect and creativity, preservation of the valuable natural environment and man-made landscape of Andros.

ΑΝΔΡΟΣ

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ
ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

και

ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

An aerial photograph of a rugged, rocky coastline. The land is brown and rocky, with some sparse vegetation. The sea is a deep blue, and the sky is overcast with grey clouds. The coastline curves from the top right towards the bottom right of the frame.

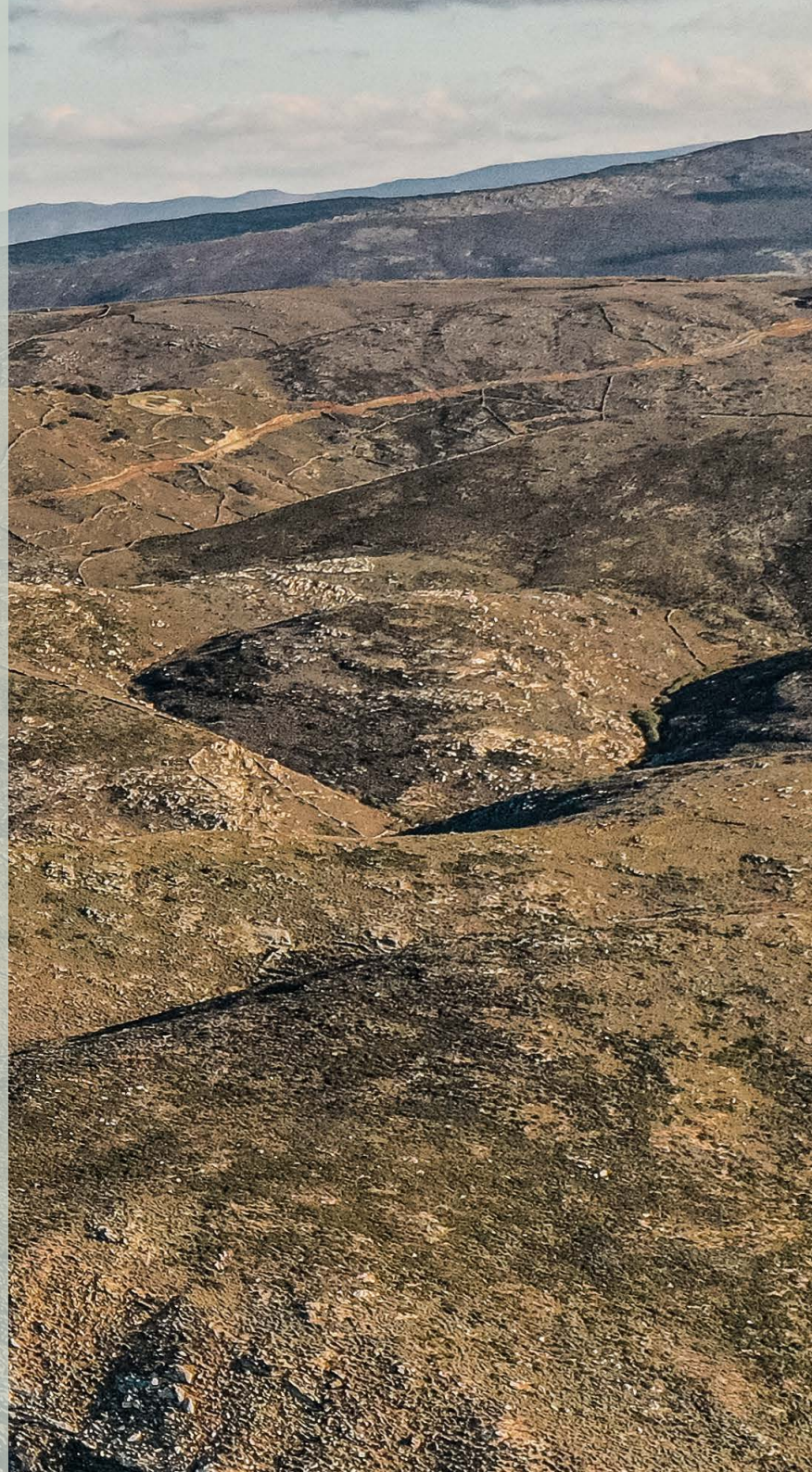
« Το νησί, μάλιστα, είναι ο κατ' εξοχήν τόπος, καθώς εμφανίζεται ως μια ξεχωριστή, σαφώς περιγεγραμμένη μορφή. Υπαρξιακά, το νησί μας οδηγεί πίσω στις απαρχές της προέλευσής μας: αναδύεται μέσα από το στοιχείο από το οποίο γεννήθηκαν τα πάντα. »

Nogberg Schulz, *Intentions of Architecture*

1

ΑΝΔΡΟΣ

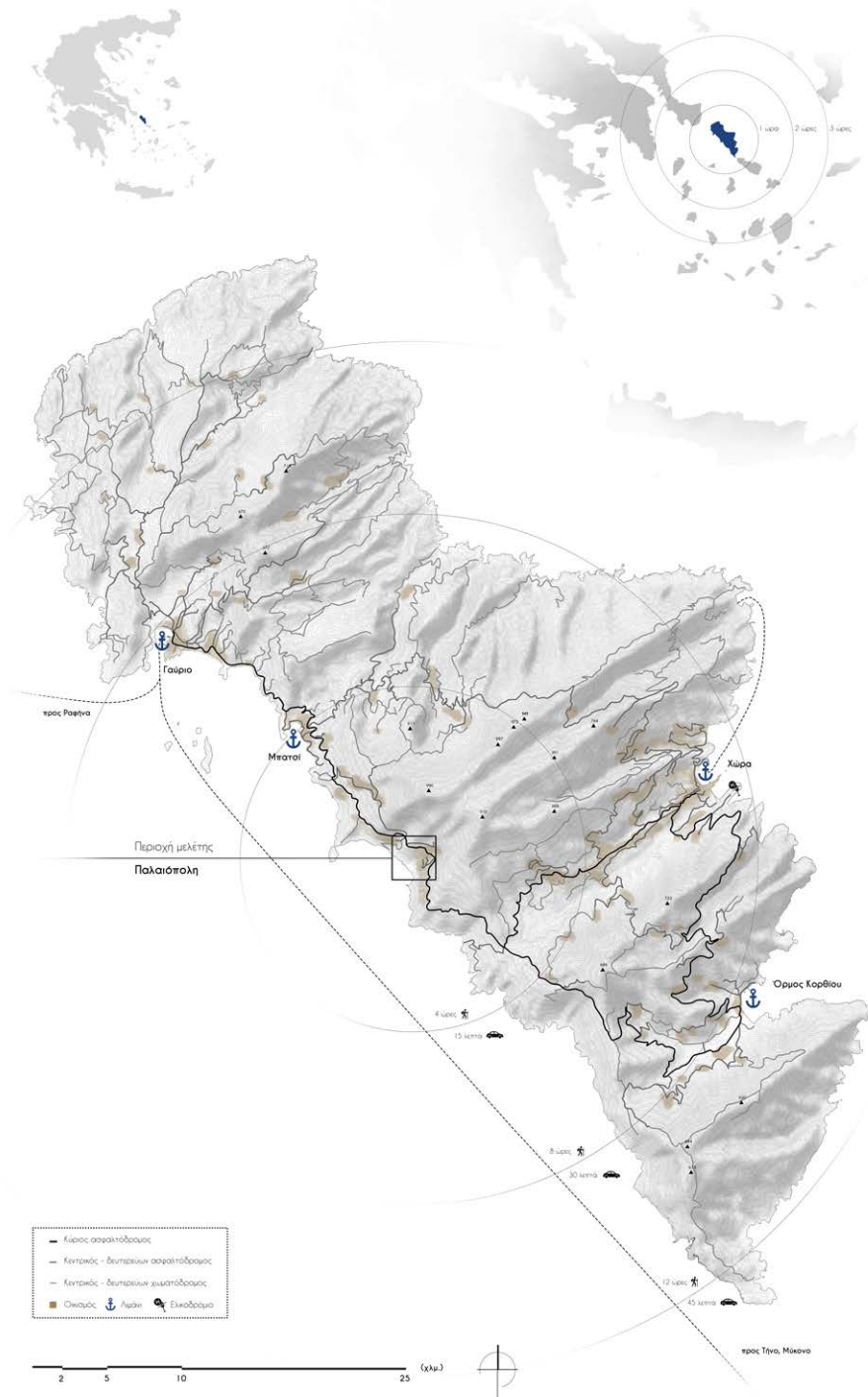

ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Όλο το Αιγαίο είναι σηματοδοτημένο από την μεγάλη γεωλογική περιπέτεια της διάσπασης και βύθισης της ηπείρου Αιγιήδας. Μικρές ενότητες, ημιαυτόνομες, οι Κυκλάδες "ψηφιδωτό διαλυμένο" ορίζουν τον κύκλο γύρω από το ιερό κέντρο της Δήλου με συνολική έκταση 2.571,6 km² (1,95% της συνολικής έκτασης της χώρας). Η φυσικογεωγραφική διάταξη των νησιών διαγράφεται κυρίως με τρεις σειρές: η βορειοανατολική περιλαμβάνει την Άνδρο, Τήνο, Μύκονο, Δήλο, Ρήνια, Νάξο, Αμοργό, η νοτιοδυτική περιλαμβάνει Κέα, Κύθνο, Σέριφο, Σίφνο, Φολέγανδρο, Θήρα και τέλος η μεταξύ των προηγούμενων κεντρική σειρά Γυάρου, Σύρου, Πάρου, Αντίπαρου, Ίου, Ανάφη. Η Μήλος, Κίμωλος, Σίκινο, Ηρακλεία, Σχοινούσα, Κουφονήσια, Κέρος, Αντικέρι και πλήθος διάσπαρτων νησίδων αποτελούν επίσης αναπόσπαστο κομμάτι του συγκροτήματος.

Στην περιοχή επικρατεί ξηρό μεσογειακό κλίμα, με θερμό και άνυδρο καλοκαίρι και ήπιο σχετικά υγρό χειμώνα. Οι διακυμάνσεις της θερμοκρασίας και των βροχοπτώσεων, καθώς και οι διαφορές μεταξύ των ακραίων τιμών τους, είναι σαφώς μικρότερες από αυτές μιας ηπειρωτικής περιοχής. Στην περίπτωση των νησιών η θάλασσα λειτουργεί ως παράγοντας ρύθμισης του κλίματος, περιορίζοντας τις ακραίες υψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού και τις χαμηλές του χειμώνα. Σημαντικό ρυθμιστικό ρόλο παίζουν επίσης και οι δυνατοί άνεμοι όπως τα μελτέμια που μετριάζουν την ξερή ατμόσφαιρα του καλοκαιριού. Το χειμώνα οι δυνατοί νότιοι άνεμοι φέρνουν βροχή, ενώ οι βορειοδυτικοί (μαϊστράλια) κρύο. *"Πολλοί είναι εκείνοι που δεν μπορούν να υποφέρουν αυτόν τον δυνατό αέρα στο νησί. Η γνώμη μου είναι, ωστόσο, πως αυτός ο δυνατός βοριάς είναι κάτι σαν λύτρωση για όλη τη Μύκονο και για τον κάθε άνθρωπο που θέλει να περπατήσει στο ανοιχτό τοπίο"* (*"Μύκονος", Για την Αρχιτεκτονική, Άρης Κωνσταντινίδης, σελ. 300*)

Στο ανάγλυφο των νησιών αποτυπώνεται η γεωτεκτονική μεταβολή μιας οροσειράς που βυθίστηκε. Τα υπολείμματα της αποτελούν μονάδες γης που χαρακτηρίζονται από: ελάχιστες απομεινάντες πεδιάδες και περιορισμένες σε έκταση (κυρίως στα μεγάλα νησιά Νάξο, Άνδρο, Πάρο, Τήνο), σχεδόν εξ ολοκλήρου ορεινό έδαφος (ψηλότερες κορυφές στη Νάξο-Ζεός 1.010 m, Άνδρο-Πέταλο 997 m), βραχώδης όρμοι που αποτελούσαν άλλοτε εκβολές των ποταμών της κανταποντισθείσας Αιγιήδας, μικροί ποταμοί συνεχούς ροής μόνο στα μεγάλα νησιά και μικρές πηγές σε σχιστολιθικές περιοχές υψηλού υψομέτρου. Η εξάρτηση πολλών νησιών από τη συλλογή όμβριων υδάτων καθιστά αναγκαία την περίπτωση μεταφοράς νερού από κάποιο γειτονικό νησί. Διακρίνεται επίσης και ο ξεχωριστός χαρακτήρας του καθενός νησιού, με πανταχού παρούσα την αίσθηση του γειτονικού νησιού ή της υποεπότητας στην οποία ανήκει.

ΑΝΔΡΟΣ

Η Άνδρος είναι το βορειότερο νησί των Κυκλάδων, απέχοντας 37 ναυτικά μίλια από τις ακτές της Αττικής. Έχει έκταση 381 km², μέγιστο μήκος 39,8 χιλιόμετρα, μέγιστο πλάτος 16,7 χιλιόμετρα και μήκος ακτογραμμής 177 χιλιόμετρα. Είναι το δεύτερο σε μέγεθος (μετά τη Νάξο) κυκλαδονήσι και βρίσκεται μεταξύ Τήνου και Εύβοιας, από την οποία χωρίζεται με το στενό του Καφηρέα (Κάβο-Ντόρο) πλάτους 7 μιλίων, γνωστό κατά το μεσαίωνα ως Ξυλοφάγο λόγω των πολλών ναυαγίων. Νότιο σύνορό της αποτελεί ο πορθμός της Τήνου και το ακρωτήριο Στενό, το οποίο έχει άξονα βορειοδυτικόβορειοανατολικό, ενώ το βορειότερο άκρο της είναι το ακρωτήριο Καμπανός. Στα ανατολικά εντοπίζονται τα ακρωτήρια Φρύγελο ή Κάτω Κόσμος, Ακαμάτης και το ακρωτήριο της Γριάς. Πλαισιώνεται από μικρές βραχονησίδες με γνωστότερες τα Γαυριονήσια (Καπιπίτα, Μακεδόνα, Ακαμάτης ή Λαγονήσι, Πλάκα, Τουρλίτης, Μεγάλο,) στις βορειοδυτικές ακτές της, τις νησίδες Θεοτόκο, Στακάλα και Κιλάνδρο στα ανατολικά και το Μέσα Κάστρο της Χώρας, όπου ακόμη και σήμερα σώζονται τα ερείπια του ενετικού κάστρου.

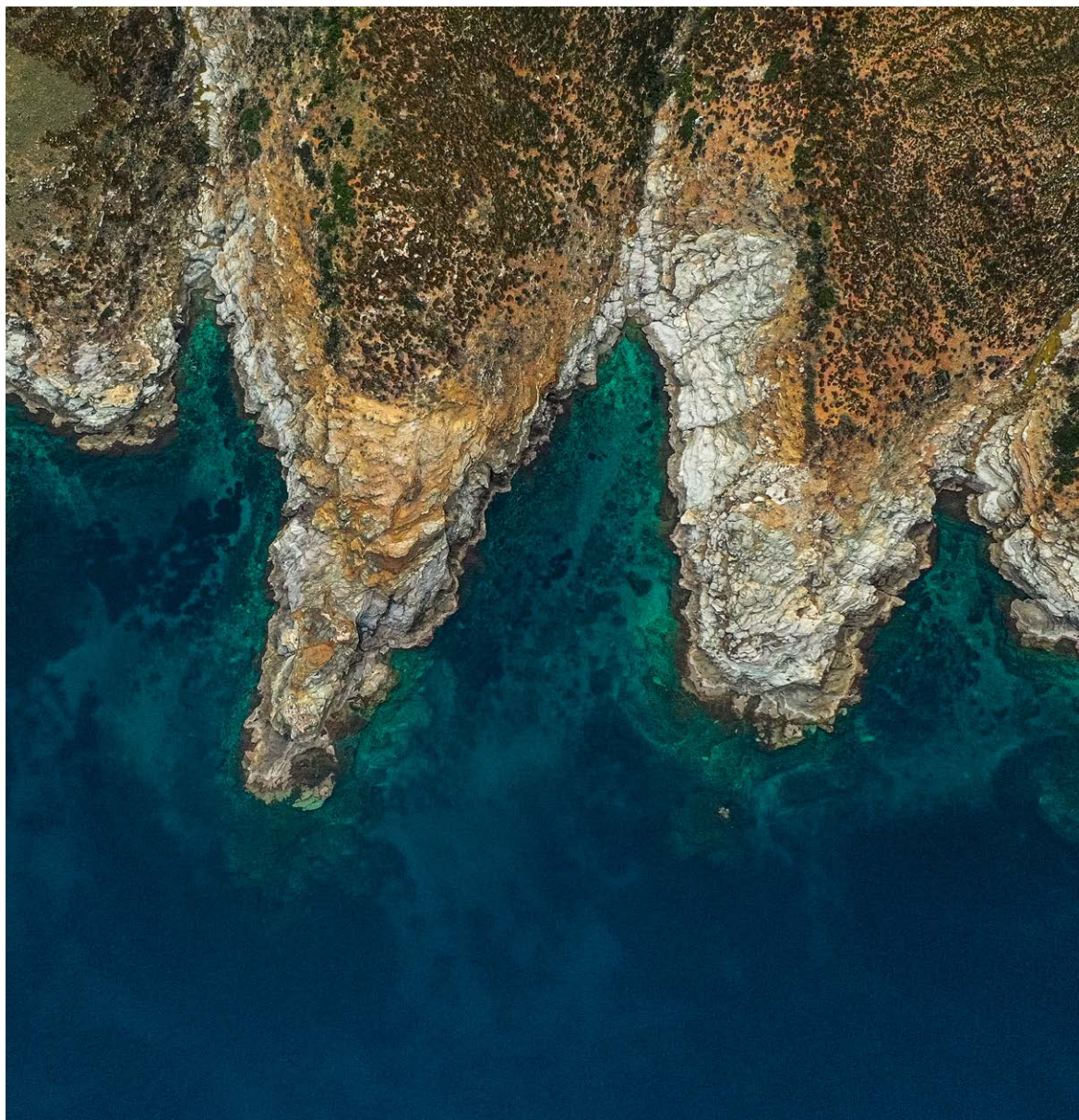
Η Άνδρος σε γενικές γραμμές είναι η πλουσιότερη νήσος του νομού Κυκλάδων σε επιφανειακά ύδατα. Καλύπτεται από συνεχόμενους ορεινούς όγκους-οροσειρές με απότομες πλαγιές και ανάμεσα τους φαράγγια και ρεματιές και πολύφυτες κοιλάδες με ελιόδεντρα, συκίες, πορτοκαλιές, λεμονιές, αμπέλια και άφθονα τρεχούμενα νερά, που συνήθως καταλήγουν σε απαλές αμμουδερές παραλίες. Ακόμα, το νησί έχει πολλούς χείμαρρους και αναβλύζουν άφθονα πηγαία νερά, μιας και η γεωλογική συγκρότηση του υπεδάφους, η οποία συνίσταται ως επί το πλείστον από κρυσταλλικούς σχιστόλιθους και οι οποίοι είναι αδιαπέραστοι από το νερό, ευνοεί τη συγκρότηση του νερού βροχών και χιονιού.

Η Άνδρος φημίζεται επιπλέον για τις πολυάριθμες πηγές της από τις οποίες προέρχονται και τα αρχαία ονόματα της “Υδρούσας” και “Νωναγρία” (υγρό πεδίο). Οι περισσότερες πηγές βρίσκονται στο κεντρικό και νότιο τμήμα της νήσου. Ακόμα, πολλές από αυτές είναι πλούσιες σε μεταλλικά συστατικά και έχουν ιαματικές ιδιότητες (Σάριζα, Πηγή Άρνης, Αλασσά, κ.α.). Ο Δήμος Άνδρου με πρωτεύουσα τη Χώρα ή Άνδρος χωρίζεται σε τρεις δημοτικές ενότητες:

- α) Άνδρου, που περιλαμβάνει όλα τα χωριά του κεντρικού τμήματος της νήσου
- β) Κορθίου, που περιλαμβάνει όλα τα χωριά της νοτίου Άνδρου
- γ) Υδρούσας, που περιλαμβάνει όλα τα χωριά της βόρειας Άνδρου.

Τα παράλια της Άνδρου χαρακτηρίζονται βραχώδη με αρκετούς προφυλαγμένους όρμους κατάλληλους για ελλιμενισμό πέραν του κόλπου του Γαυρίου στα βορειοδυτικά, ο οποίος αποτελεί και το λιμένα του νησιού. Τέτοιοι κόλποι είναι οι ανοιχτοί όρμοι του Κορθίου, του Μπατσίου και της Παλαιόπολης, αλλά και ο κόλπος του Κάτω Κάστρου στη Χώρα με τους όρμους Νιμπορειό και Παραπόρτι. Από τους οκτώ συνολικά φάρους που έχουν τοποθετηθεί στις ακτές του νησιού προκειμένου να διευκολυνθεί η ναυσιπλοΐα, σημαντικότερος είναι αυτός της Φάσσας στο πέρασμα του Κάβο-Ντόρο. Είναι γενικά ορεινό νησί, με κατάφυτες χαράδρες και κοιλάδες και άφθονα επιφανειακά και υπόγεια νερά. Το έδαφος της Άνδρου είναι ορεινό με κυριότερους όγκους την Κουβάρα (μέγιστο υψόμετρο 997 μ. κορυφή Προφήτης Ηλίας) και το Πέταλο στο κέντρο του νησιού. Οι ακτές της απόκρημνες και έντονα διαμελισμένες, σχηματίζουν απάνεμους, βαθιούς κολπίσκους, επιμήκη ακρωτήρια και μικρές, απομονωμένες και δυσπρόσιτες παραλίες. Τα ορεινά τμήματα της Άνδρου είναι τέσσερα και έχουν διάταξη σχεδόν παράλληλη. Συναντώνται οι εξής ορεινοί όγκοι:

- οι Άγιοι Σαράντα με τους λόφους Μακροτάνταλου και τις κοιλάδες Φελλούκαι Γαυρίου
- το σύμπλεγμα Πέταλου - Κουβάρας, όπου βρίσκεται και η υψηλότερη κορυφή του νησιού με την περιοχή Κατάκοιλου - Μπατσίου
- ο Γερακώνας με την κοιλάδα της Μεσαριάς
- η Ράχη με την κοιλάδα του Κορθίου.

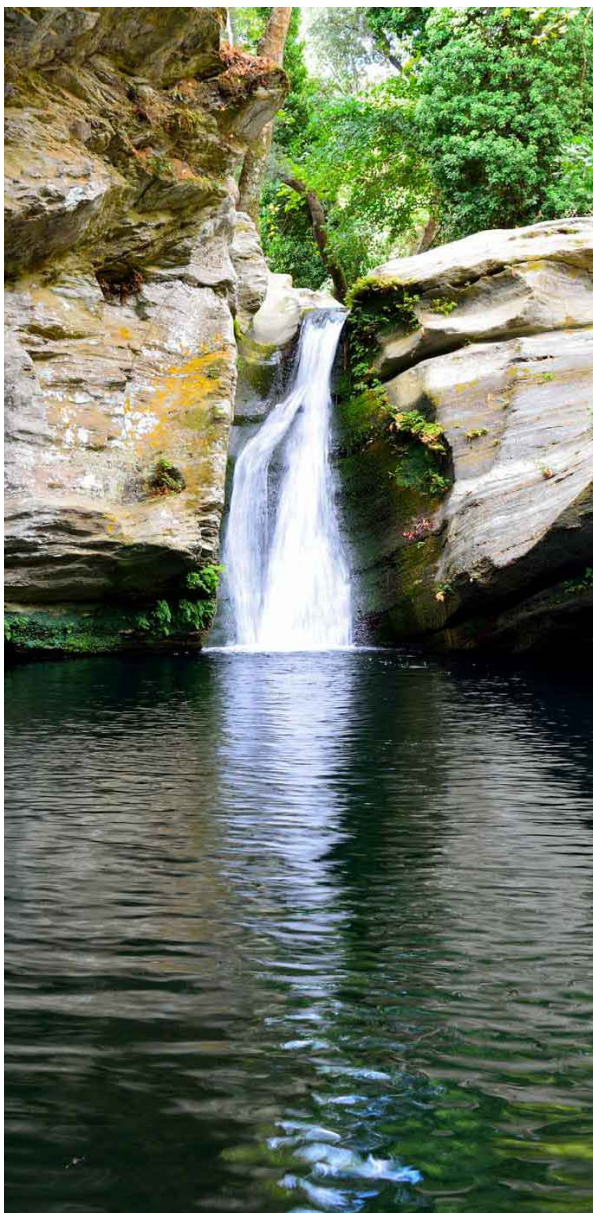

Γεωλογική δομή

Η γεωλογική δομή της Άνδρου είναι παρόμοια με αυτή των υπόλοιπων Κυκλαδίτικων νησιών. Τα πετρώματά της είναι σχεδόν εξ' ολοκλήρου μεταμορφωμένα, με επικρατέστερους τους σχιστόλιθους και κυρίως τους μαρμαρυγιακούς σχιστόλιθους, ενώ εμφανίζονται λιγότερο χλωριτικοί, επιδοτικοί ως αμφιβολιτικοί. Υπάρχουν ακόμη λίγα μάρμαρα, κυρίως στο νότιο τμήμα του νησιού, που βρίσκονται σε συμφωνία στρώσης με τους σχιστόλιθους και αποτελούν τον βαθύτερα εμφανιζόμενο σχηματισμό της Άνδρου. Το υπέδαφος είναι πλούσιο σε μεταλλεύματα μαγγανίου, σιδήρου και νικελίου. Τα κοιτάσματα εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στη βορειοδυτική πλευρά του νησιού, ειδικά στην περιοχή του Αγίου Πέτρου, του Φελλού και του Βιταλίου, ενώ κατά δεύτερο λόγο στο κεντρικό τμήμα, βόρεια της Βουρκωτής και κοντά στην κορυφή του Πετάλου. Επίσης, σύγχρονες αλλουβιακές προσχώσεις και κορήματα μικρής εκτάσεως συναντώνται τοπικά στην παράκτια ζώνη.

- Παρόμοια με αυτή των υπόλοιπων Κυκλαδίτικων νησιών.
- Πετρώματα σχεδόν εξ' ολοκλήρου μεταμορφωμένα.
- Επικρατέστεροι οι σχιστόλιθοι.

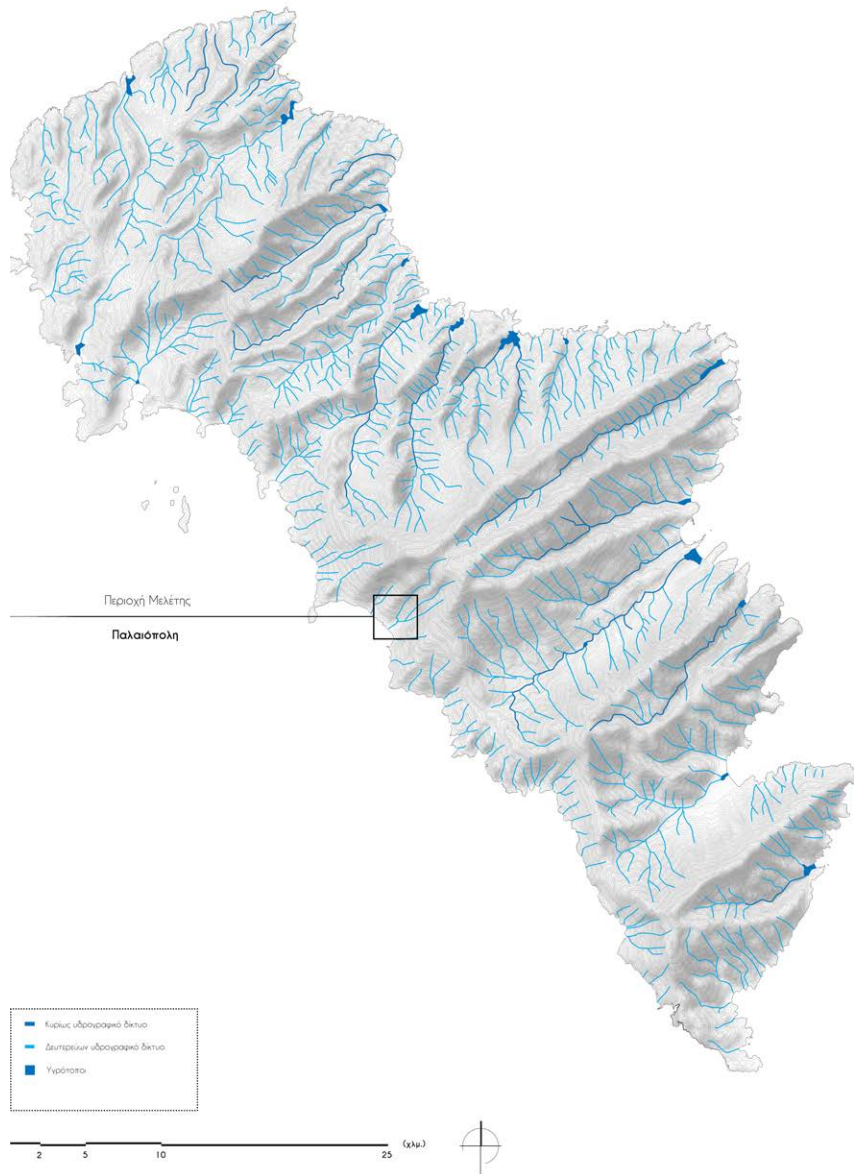
Υδρογραφικό δίκτυο

Η Άνδρος, όπως δηλώνει και η αρχαιότερη ονομασία της «Υδρούσα», είναι το μόνο από τα νησιά των Κυκλάδων που διαθέτει μεγάλη ποσότητα υδάτων. Πιο συγκεκριμένα, το υδρολογικό δίκτυο της Άνδρου είναι το πλουσιότερο όλων των νησιών των Κυκλάδων. Το ανάγλυφο και η γεωλογική δομή των πετρωμάτων της, ευνοεί τη συγκράτηση των όμβριων υδάτων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολυάριθμες πηγές και χείμαρροι σε όλο σχεδόν το νησί, οι οποίοι και διαμορφώνουν το τοπίο στο θέμα της μορφολογίας και της βλάστησης.

Σε άμεση συνάρτηση με τη γεωλογική είναι και η υδρογεωλογική εικόνα της Άνδρου. Οι σχιστόλιθοι, βασικό συστατικό των πετρωμάτων της, που αποτελούν το επικρατέστερο πέτρωμα, θεωρούνται πρακτικά υδατοστεγανοί σχηματισμοί και μόνο σε περιπτώσεις αποσάθρωσης επιτρέπουν την εισχώρηση νερού. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται φρεάτιος ορίζοντας, που εκφορτίζεται με τη μορφή πηγών μικρής συνήθως παροχής. Αντίθετα, τα λεπτά στρώματα μαρμάρων που εκτείνονται σε σημαντική έκταση μέσα στους σχιστόλιθους και τα οποία είναι ιδιαίτερα διαπερατά, λειτουργούν σαν σφουγγάρι αποστράγγισης των υπερκείμενων σχιστόλιθων, κάτι το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη υδροφόρου ορίζοντα.

Οι δύο αυτοί παράγοντες, σε συνδυασμό με τον κατακερματισμό που έχει υποστεί το νησί σε παλαιότερες γεωλογικές περιόδους, συντελούν καθοριστικά στην γρήγορη υπερχείλιση των υδροφόρων στρωμάτων που προκαλείται στο υπέδαφος από τα νερά της βροχής, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις εκδήλωσης πολυάριθμων πηγών σε όλη σχεδόν την έκταση της Άνδρου. Υπάρχουν ποταμοί και ρέματα με ροή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και ένας σημαντικός αριθμός πηγών, που συναντώνται στην πλειονότητά τους στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του νησιού. Εκτός, όμως, από τους γεωλογικής σημασίας λόγους ύπαρξης πολλών και πλούσιων πηγών, στη διαμόρφωση της υδρολογικής εικόνας του νησιού συντελούν δύο ακόμη παράγοντες. Ο πρώτος είναι τα υψηλά ετήσια επίπεδα υετού και ο δεύτερος οι εκτεταμένες λεκάνες απορροής που ξεπερνούν σε αρκετές περιπτώσεις τα 10 km², γεγονός ασυνήθιστο για τα δεδομένα των κυκλαδίτικων νησιών.

- Το υδρολογικό δίκτυο της Άνδρου είναι το πλουσιότερο στις Κυκλάδες.
- Το νερό ρέει όλο το χρόνο σε ποταμούς και ρέματα.
- Μεγάλος αριθμός πηγών υπάρχουν κυρίως στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του νησιού.
- Η δημιουργία πηγών σχετίζεται στενά με τη μορφή και τη δομή των πετρωμάτων.

Στο νησί της Άνδρου έχουν καταγραφεί 172 κοινόχρηστες πηγές. Οι πλουσιότερες εξ αυτών εντοπίζονται στο κεντρικό όρος Πέταλο, στην περιοχή Ζένιο σε υψόμετρο 900 μέτρων, που χωρίζεται στη συνέχεια σε τρεις μικρές διακλαδώσεις (προς Μελίδα, Νιμπορειό και Γιάλια). Στο μέσο του νησιού υπάρχουν ακόμη οι πηγές των Μενήτων, η Φλέα πάνω από τον Πιτροφό, οι Ευρούσες πάνω από τις Στραπουργιές, το Πεντάβρυσσο στις Στενιές, και η πηγή της Κατάκοιλου. Στα βορειοδυτικά σπουδαιότερες είναι οι πηγές του Αμμόλοχου και νότια η πηγή στα Πέρα Αηδόνια του Κορθίου.

Πολλές από τις πηγές είναι πλούσιες σε μεταλλικά συστατικά και έχουν ιαματικές ιδιότητες, όπως η πηγή της Σάριζας στο χωριό Αποίκια, η πηγή της Άρνης, η Πετρένια στο Βουνί, το Βρυσάρι στα Λάμυρα, η πηγή του Ζαννάκη στους Μένητες και της Αγίας Ειρήνης στο ομώνυμο μοναστήρι. Μέχρι το 1993, περιοχές όπως το Κόρθι, τα Λάμυρα, οι Μένητες, η Μεσαριά υδροδοτούνταν με ταυτόχρονη χρήση πηγαίου νερού και νερού από τις γεωτρήσεις. Από τις πηγές ξεκινούν τα ρέματα που διατρέχουν την Άνδρο από τα δυτικά προς τα ανατολικά μέσα από εύφορες κοιλάδες, με ορισμένα να έχουν νερό ακόμη και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Τα σπουδαιότερα ποτάμια με μόνιμη ροή είναι ο Ποταμός της Άρνης που εκβάλλει στη Λεύκα, ο Μεγάλος Ποταμός ή Ποταμός των Λειβαδιών που πηγάζει από τη Φλέα και εκβάλλει στο Παραπόρτι (Χώρα), ο Ποταμός της Βουρκωτής ή Άχλα που πηγάζει από την Κουβάρα και εκβάλλει στην παραλία Άχλα, ο Ποταμός των Γιαλιών, που δέχεται νερά από το Πέταλο και εκβάλλει στον όρμο Γιάλια και ο Ποταμός της Κατάκοιλου που καταλήγει στον όρμο Ατένι. Ρέματα που στερεύουν κατά τους φθινοπωρινούς και καλοκαιρινούς μήνες είναι ο Ποταμός των Λουριών που πηγάζει από τους Μένητες και εκβάλλει στο Νιμπορειό, τα Διποτάματα που εκβάλλουν στο Συνετί, το Μεγάλο Ρέμα στη θέση Βαρίδι στα βόρεια του νησιού καθώς και ο Ποταμός της κοιλάδας του Κορθίου.

Φυσικό περιβάλλον και προστασία

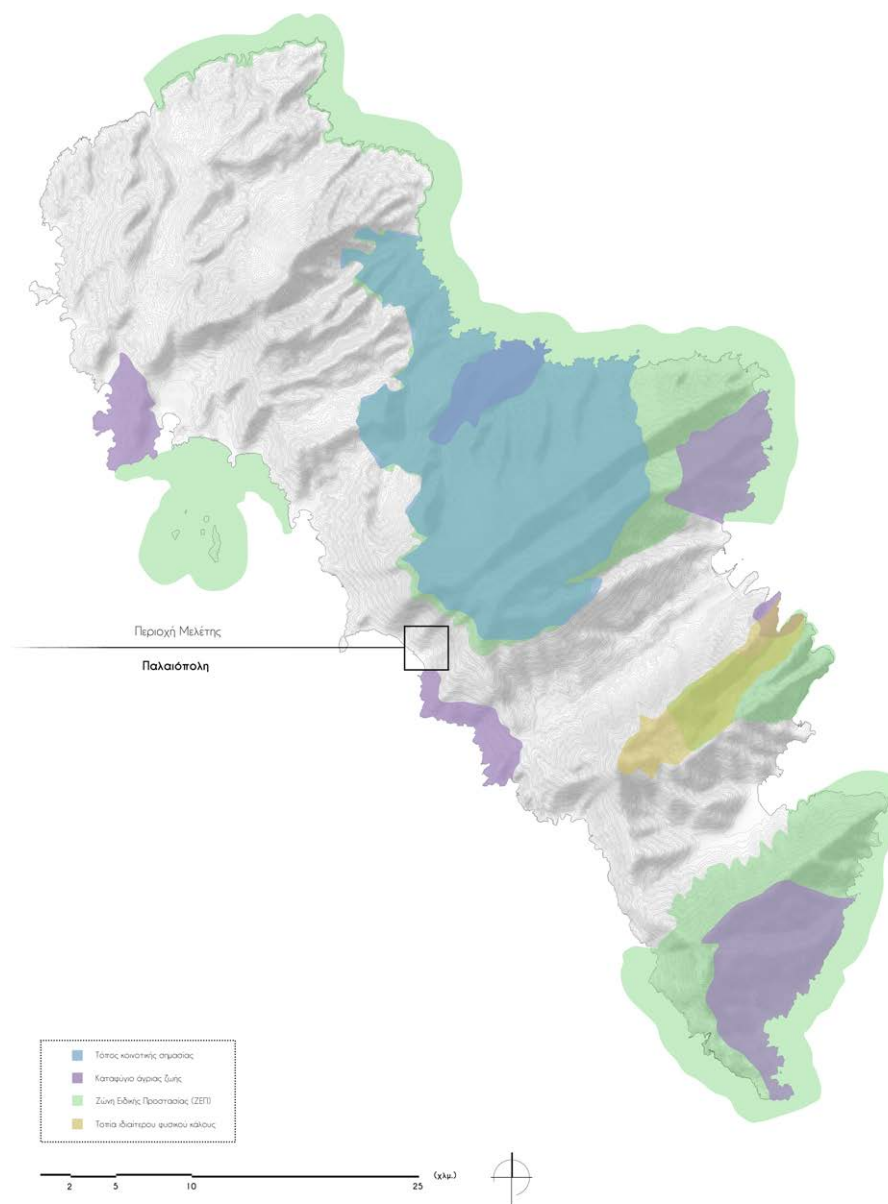
Δύο περιοχές έχουν ενταχθεί στο πανευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000.

1. Κεντρικό & Νότιο Τμήμα, Γύρω Νησίδες & Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη (GR4220028) με έκταση 220.368 km². Η συγκεκριμένη περιοχή έχει κηρυχθεί ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας: Ζ.Ε.Π. "Άνδρος: Κεντρικό και νότιο τμήμα, γύρω νησίδες και παράκτια Θαλάσσια Ζώνη". Περιλαμβάνει χερσαίους και παράκτιους οικοτόπους καθώς και παράκτιες θαλάσσιες περιοχές της Άνδρου και των γύρω νησίδων.

2. Όρμος Βιτάλι & Κεντρικός Ορεινός Όγκος (GR4220001) με έκταση 73,15 km². Οι δύο αυτές περιοχές αθροιστικά συνιστούν το 77% της συνολικής έκτασης της Άνδρου (381 km²), όντας σε περιβαλλοντική προστασία.

Κλίμα

Το κλίμα της Άνδρου είναι ήπιο λόγω της γειτνιάσής της με τη θάλασσα, με ζεστά καλοκαίρια και δροσερούς έως κρύους χειμώνες. Ακόμα, όλους σχεδόν τους μήνες δεν παύουν να πνέουν οι θαλασσινοί, βόρειοι άνεμοι που μειώνουν τη θερμοκρασία του νησιού, και οι οποίοι πολλές φορές, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, μπορεί να φτάσουν και τα 10 μποφόρ, με αποτέλεσμα να μην επιτρέπεται η πρόσβαση των πλοίων στο λιμάνι του Γαυρίου. Οι μεγαλύτερες θερμοκρασίες στο νησί παρουσιάζονται σε περιόδους που δεν πνέουν μελέτνια. Στην Άνδρο συναντάται χιόνι στα ορεινά κυρίως τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο. Επιπροσθέτως, το νησί διαφοροποιείται και στο ετήσιο ύψος βροχόπτωσης το οποίο είναι το υψηλότερο μεταξύ των υπόλοιπων νήσων των Κυκλάδων και μπορεί να φτάσει και τα 900 mm. Τα μεγαλύτερα ύψη βροχής παρατηρούνται τους χειμερινούς μήνες. Τέλος, η Άνδρος παρουσιάζει μεγάλη συχνότητα και ένταση σε μελέτνια, όπως και η Τήνος, η Μύκονος και η Αμοργός.

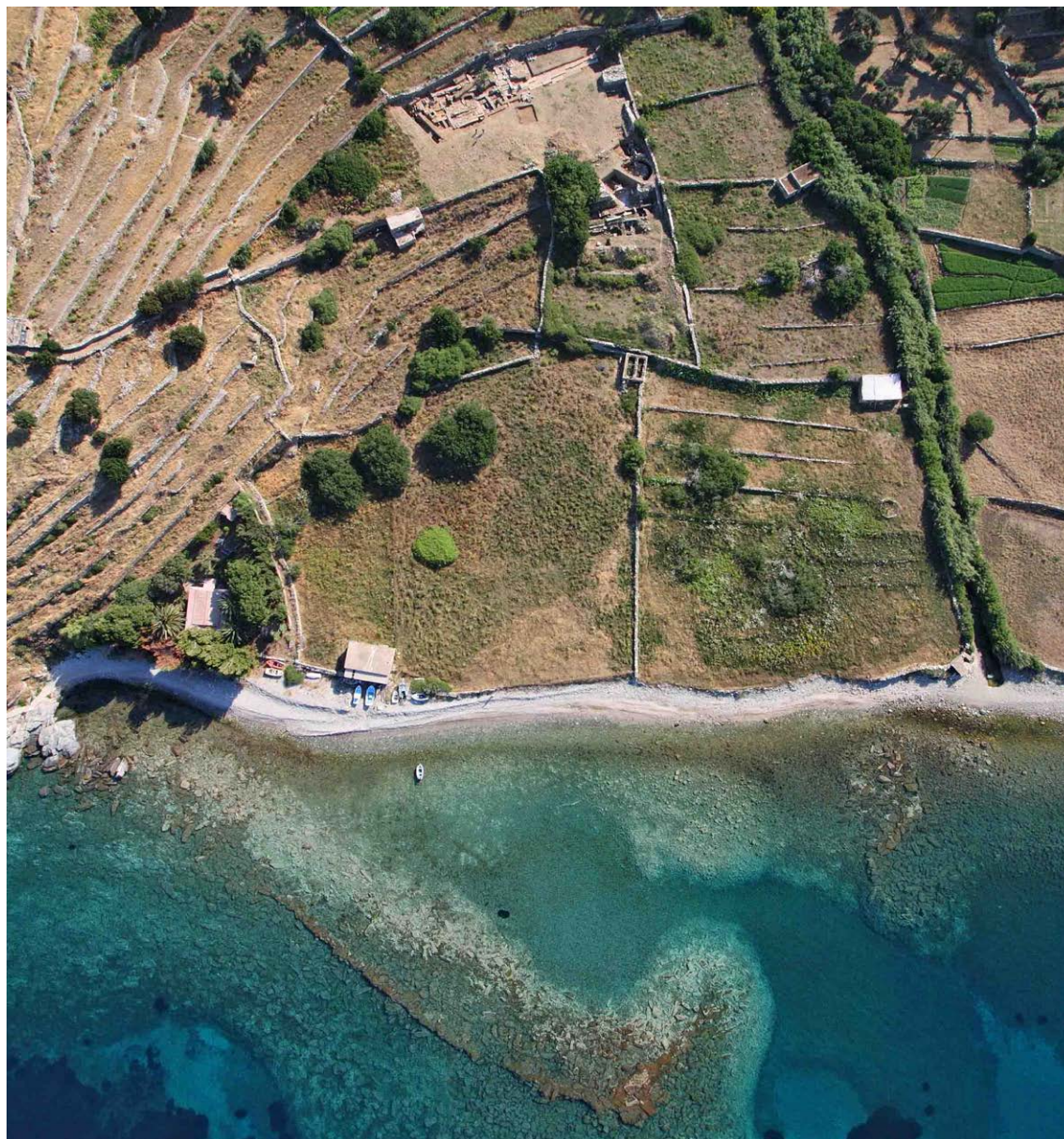

Μυθολογία

Η ιστορία της Άνδρου και η μυθολογία, όπως είναι φυσικό, είναι άμεσα συνδεδεμένη με αυτή των υπολοίπων νησιών του Αιγαίου και της Ελλάδας. Η Άνδρος έχει αρχαίες ονομασίες όπως Υδρούσα (με άφθονα νερά), Επαγρίς, Νωναγρία (υγρό πεδίο), Λασία (με πλούσια βλάστηση) και Γαύρος. Η επικρατέστερη εκδοχή για την ονομασία του νησιού ανάγεται στη μυθολογία. Πιο συγκεκριμένα, η ιστορία της Άνδρου ξεκινά πριν το 3.000 π. Χ.. Το νησί πήρε το όνομά του από τον Άνδρο, εγγονό του Απόλλωνα ή του Διόνυσου, που πρωτοκατοίκησε στο νησί. Ο Άνδρος κατόπιν εγκατέλειψε το νησί μετά από κάποια εξέγερση των κατοίκων του και ίδρυσε στην Τρώαδα την πόλη Άντανδρο. Το όνομα Άνδρος το συναντάμε για πρώτη φορά στον Ηρόδοτο και μετά στον Αισχύλο, στην τραγωδία «Πέρσαι», τον 5ο αιώνα π. Χ..

Προϊστορική και αρχαϊκή εποχή

Η Ιστορία της Άνδρου κατά την προϊστορική και αρχαϊκή εποχή αναφέρει ως πρώτους κατοίκους του νησιού τους Πελασγούς. Μετά ήρθαν οι Κάρες, αργότερα οι Φοίνικες, οι Κρήτες και τέλος οι Ίωνες. Την εποχή του χαλκού, γνώρισαν ιδιαίτερη ακμή οι οικισμοί: Μικρογιάλι, Πλάκα και Στρόφιλας που θεωρείται ο μεγαλύτερος σωζόμενος οικισμός της Νεολιθικής Εποχής του Αιγαίου. Οι οικισμοί της Ζαγοράς και της Υψηλής γνωρίζουν μεγάλη ακμή στα χρόνια 900-700 π. Χ., όπως μαρτυρούν τα ίχνη του οικισμού αποκαλύφθηκαν στη Ζαγορά (κοντά στο Ζαγανιάρη). Η επικρατέστερη εκδοχή είναι αυτή που θέλει ως πρώτο οικιστή του νησιού τον Άνδρο.

Κλασσική εποχή

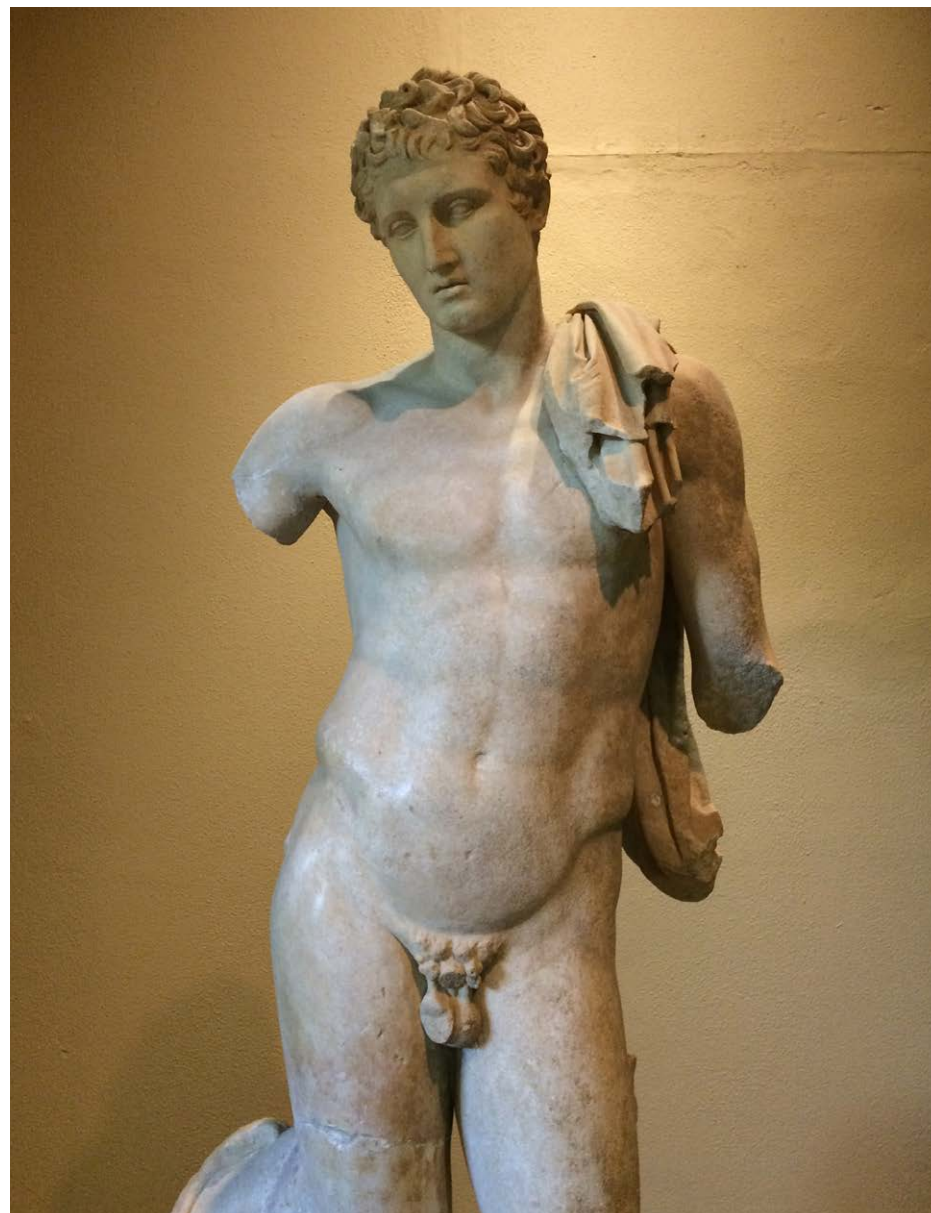
Η Ιστορία της Άνδρου κατά την κλασσική εποχή βρίσκει το νησί να έχει πρωτεύουσά της την Παλαιόπολη, η οποία διέθετε ακρόπολη και κυρίως πόλη, εύφορη ενδοχώρα και φυσικά λιμάνια. Η ευημερία της περιόδου αυτής φαίνεται από την πλούσια νομισματοκοπία και το εντυπωσιακό άγαλμα ο Ερμής της Άνδρου (αντίγραφο ελληνιστικών χρόνων, Αρχαιολογικό Μουσείο στη Χώρα). Τον 7ο αιώνα π.Χ. η Άνδρος συμμετείχε μαζί με την Χαλκίδα στον Α΄ Αποικισμό, ιδρύοντας στη Χαλκιδική 4 σημαντικές πόλεις – αποικίες, την Άκανθο, την Άργιλο, την Σάνη και την ονομαστή Στάγειρα, πατρίδα του φιλόσοφου Αριστοτέλη. Ένα από τα καλύτερα διατηρημένα μνημεία της Ελληνιστικής περιόδου είναι ο πύργος του Αγίου Πέτρου, κτισμένος σε κυλινδρικό σχήμα. Ο Διόνυσος ήταν ο κατεξοχήν θεός λατρείας των κατοίκων.

Αθηναϊκή ηγεμονία και Πελοποννησιακός πόλεμος

Με την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου, η Άνδρος πολέμουσε στο πλευρό των Αθηναίων. Μετά την ήττα στη Σικελία το 412 π.Χ. το νησί επαναστάτησε. Στο τέλος και μετά από πολλές μάχες, η κατάληξη ήταν το ολιγαρχικό πολίτευμα και η Άνδρος να πολεμά δίπλα στους Σπαρτιάτες.

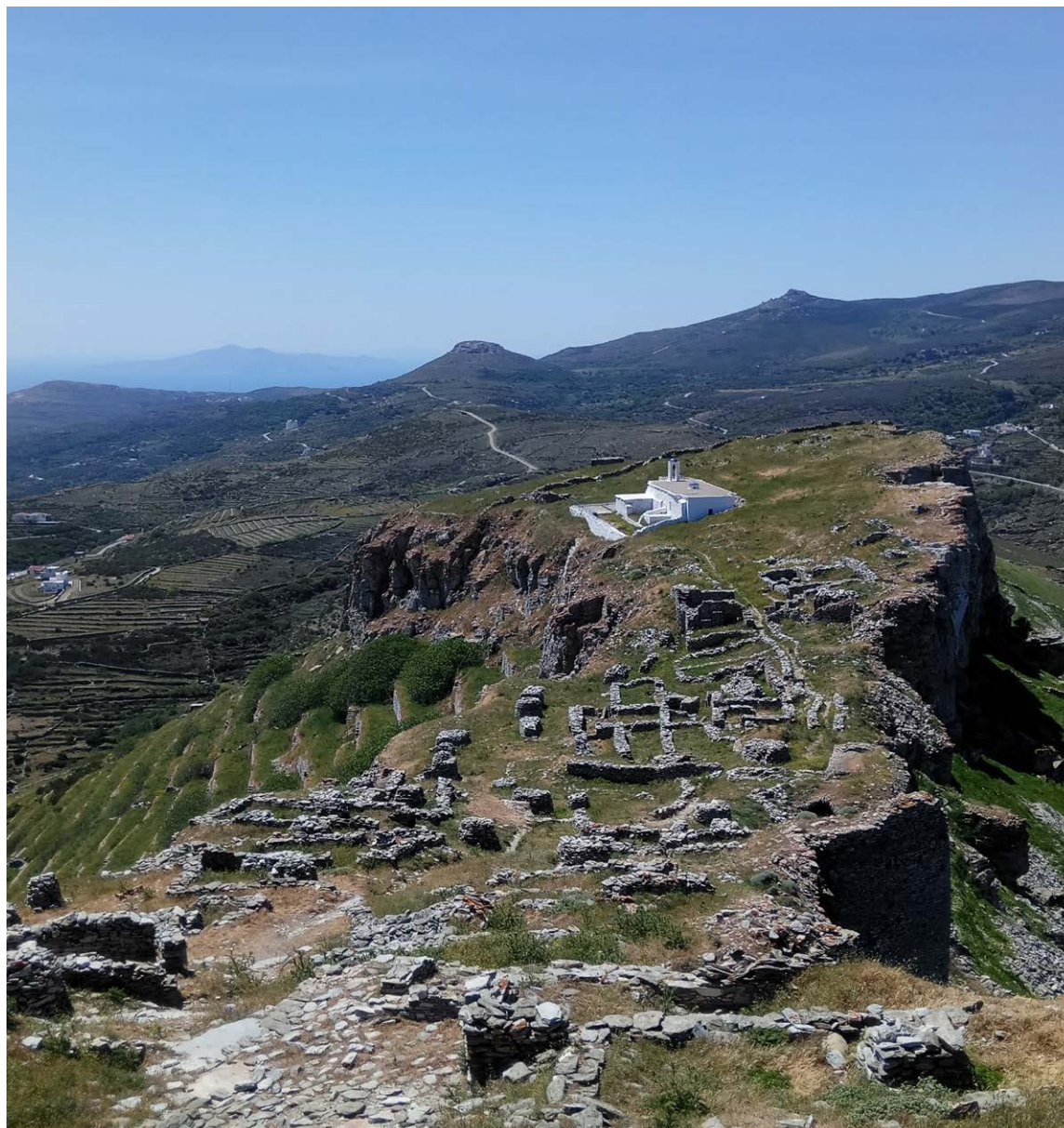
Ρωμαϊκή εποχή

Κατά την Ρωμαϊκή εποχή αναφέρεται ότι οι κάτοικοι δεν έβλεπαν μεγάλη διαφορά όταν ήρθαν οι Ρωμαίοι στην Άνδρο. Ο λόγος ήταν ότι κράτησαν τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του νησιού. Η μόνη διαφορά ήταν στη γλώσσα και στο πολίτευμα. Όμως μετά από πάρα πολλά χρόνια αυτές οι διαφορές εξαφανίστηκαν, επειδή οι Ρωμαίοι είχαν γίνει ένα με τους Έλληνες. Στους ρωμαϊκούς χρόνους επικράτησε η λατρεία της Ίσιδος, σύμφωνα με επιγραφικό μνημείο που ήταν μέχρι το 1987 εντοιχισμένο στο σπίτι του Ιωάννη Λουκρέζη στην Παλαιόπολη.

Βυζαντινή περίοδος

Η Ιστορία της Άνδρου κατά τους βυζαντινούς χρόνους βρίσκει το νησί να αναπτύσσεται στον τομέα της μεταουργίας την εποχή της Αυτοκρατορίας των Κομνηνών (12ος αιώνας). Αυτό την μετέτρεψε σε κέντρο εξαγωγών μεταξωτών και αραχνοϋφαντων υφασμάτων στη Δύση. Την περίοδο αυτή η Παλαιόπολη παρακμάζει και οι κάτοικοί της ασχολούνται με την γεωργία στην ενδοχώρα του νησιού. Τα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας εξαπλώθηκε σε όλο το νησί ο Χριστιανισμός. Όταν η Κωνσταντινούπολη έγινε το μεγαλύτερο εμπορικό και οικονομικό κέντρο, η Άνδρος μαράζωσε. Από τον 11ο αιώνα μ.Χ. χρονολογούνται οι βυζαντινού ρυθμού εκκλησίες, όπως ο Ταξιάρχης στο Υψηλό, ναοί στη Μελίδα και στη Μεσσαριά και η Κοίμηση της Θεοτόκου στο Μεσαθούρι. Το 14ο αιώνα ιδρύθηκε το μοναστήρι της Αγίας (Ζωοδόχος Πηγή) κοντά στο Μπατσί, ενώ η μονή Αγίου Νικολάου θεμελιώθηκε το 1560 και ανακατασκευάστηκε το 18ο αιώνα. Η μονή Παναχράντου ιδρύθηκε στα μέσα του 17ου αιώνα. Στην Αγία Τριάδα στο Κόρθι στεγαζόταν από το 1813 το πρώτο προεπαναστατικό σχολείο της Άνδρου, που ιδρύθηκε από το Σαμουήλ Πλασίμη, και το οποίο διαθέτει ανεξάρτητο κτίσμα το οποίο φιλοξενούσε τους δασκάλους καθώς και σημαντική βιβλιοθήκη. Την Μεσαιωνική περίοδο το νησί επλήγη από τις επιδρομές των Σαρακηνών, χωρίς ωστόσο να διακοπεί η πολιτιστική δραστηριότητα. Ακολουθώντας μαζί με τα άλλα νησιά του Αιγαίου τη μοίρα της ηπειρωτικής χώρας, βρέθηκε διαδοχικά υπό την κατοχή των Βενετών και των Οθωμανών.

Ενετοκρατία

Με την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους, το νησί έπεσε στον κλήρο των Ενετών. Το 1207 παραχωρήθηκε στον Μαρίνο Δάνδολο, συγγενή του Δόγη της Βενετίας και παρέμεινε στην κυριαρχία τους ως το 1566. Για να προστατέψει το νησί από τους πειρατές ο Μαρίνος Δάνδολος κτίζει πύργους και κάστρα. Έτσι έκτισε πρώτα το Κάτω Κάστρο (Castel a basso) της σημερινής Χώρας. Η ονομασία Ρίβα επιβίωσε από εκείνη την εποχή μιας και εκεί ήταν η κύρια αποβάθρα της Χώρας. Η δεύτερη μεσαιωνική οχύρωση θεωρείται μεγαλύτερη και ισχυρότερη και ήταν το Επάνω Κάστρο (Castel del alto), στα Κοχύλου. Μικρότερα κάστρα και οχυρώσεις υπήρχαν διάσπαρτα στο νησί. Ανάμεσα σ' αυτά ο Πύργος του Μακροτάνταλου, το Βρυόκαστρο στο Βαρίδι, το Καστελλάκι στις Γίδες. Στην περίοδο της Ενετοκρατίας ανήκει και ο εποικισμός των Αρβανιτών, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν κυρίως στο βόρειο τμήμα της Άνδρου. Τέλος, ενετικός πίνακας του 1470 αναφέρει πως η Άνδρος κατοικείται από 2000 ανθρώπους.

Τουρκοκρατία

Το 1566 η Άνδρος έπεσε στα χέρια των Οθωμανών. Στο διάστημα της οθωμανικής κυριαρχίας η Άνδρος έχαιρε προνομιακής μεταχείρισης, πράγμα που της εξασφάλισε μια σχετική οικονομική ευμάρεια. Την ίδια περίοδο παρατηρείται αλματώδης ανάπτυξη της ναυτιλίας. Στη δεκαετία του 1770 η Άνδρος περνά στα χέρια των Ρώσων. Το 1790 ο Λάμπρος Κατσώνης συγκρούστηκε με τον Τουρκικό στόλο, στη ναυμαχία της Άνδρου, αλλά ηττήθηκε χάνοντας τα περισσότερα πλοία του. Η οικονομία του τόπου εξακολουθούσε να είναι αγροτική. Οι κοτζαμπάσηδες του Επάνω Κάστρου (Κόρθι) ήταν εύποροι γαιοκτήμονες, προεστοί. Παράλληλα, στο Κάτω Κάστρο είχε αρχίσει να αναπτύσσεται μια νέα τάξη ναυτικών, οι «γεμιτζήδες». Το 1813 η Άνδρος είχε 40 καράβια και 400 περίπου ναυτικούς.

Ελληνική Επανάσταση και ύστερα

Στις 10 Μαΐου 1821 ο Θεόφιλος Καΐρης, ένας από τους πρωτοπόρους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ύψωσε το λάβαρο της Επανάστασης και έτσι ξεκινά η νεότερη ιστορία, που βρίσκει την Άνδρο, χάρη στην ισχυρή ναυτιλία της, αλλά κυρίως χάρη στη διορατικότητα των πλοιοκτητών της που επένδυσαν έγκαιρα στην ατμοκίνητη ναυτιλία, στον κολοφώνα της οικονομικής της ευημερίας. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι ο Ανδριώτης Δημήτρης Μωραΐτης εγκαίνιασε τη γραμμή Ελλάδας - Βορείου Αμερικής στις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ το 1939 η Άνδρος ήταν δεύτερη, μετά τον Πειραιά, σε αριθμό νηολόγησης πλοίων. Η Άνδρος επλήγη από δύο παγκόσμιους πολέμους που προκάλεσαν σοβαρές απώλειες σε ζωές και καράβια, ενώ η Χώρα το 1944 βομβαρδίστηκε πολλές φορές.

ΑΝΔΡΙΩΤΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Από τα αρχιτεκτονικά στοιχεία που ορίζουν τη «μακροδομή» των οικισμών της Άνδρου, το κυρίαρχο στοιχείο είναι ο τρόπος στέγασης με κεραμοσκεπή στέγη ή δώμα. Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του νησιού ορίζουν μια τριμερή γεωφυσική διαίρεση, η οποία συνδυάζεται με την τριμερή αποίκηση από διαφορετικής προέλευσης κατοίκους (Αρβανίτες στη βόρειο Άνδρο και βορειόφωνοι Έλληνες στη νότια Άνδρο).

Η εξέλιξη του οικιστικού δικτύου κατά τη διάρκεια των ιστορικών εποχών (αρχαιότητα, βυζαντινή εποχή, ενετοκρατία, τουρκοκρατία και σύγχρονη εποχή) με βάση την καταγραφή των τεκμηρίων στα τρία τμήματα του νησιού, είχε ως αποτέλεσμα το σημερινό οικιστικό δίκτυο. Αποτελείται από 74 οικισμούς οργανωμένους σήμερα γύρω από τέσσερα σύγχρονα παραλιακά κέντρα, τα οποία λειτουργούν ως κέντρα εξυπηρέτησης και υπηρεσιών (Χώρα, Γαύριο, Μπατασί και Όρμος Κορθίου). Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δόμησης προστατεύει επιλεκτικά την κεραμοσκεπή στέγη μερικών οικισμών, χωρίς να δίνει λύση στο πρόβλημα της εισροής των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών από τον ευρύτερο χώρο, κυρίως την τελευταία δεκαετία κατά την οποία παρατηρείται ιδιαίτερη αύξηση της οικοδομικής δραστηριότητας.

Ο 19ος αιώνας βρήκε την Άνδρο σε καλή κατάσταση και με ακμάζουσα ναυτιλία. Απέκτησε την ανεξαρτησία της με το «Πρωτόκολλο του Λονδίνου» το 1830, όταν τα όρια της Ελλάδας ακολούθησαν τη γραμμή του Αμβρακικού-Παγασητικού και όταν ενώθηκαν η Εύβοια, οι Σποράδες, οι Κυκλάδες και τα νησιά του Αργοσαρωνικού. Το ελληνικό κράτος παρέλαβε στο νησί ένα οικιστικό δίκτυο από ημιορεινούς διάσπαρτους κτηνοτροφικούς οικισμούς -εκτός της Χώρας- προερχόμενους από το 15ο αιώνα, όταν κυριαρχούσαν οι Ενετοί και το 16ο αιώνα όταν κυριαρχούσαν οι Τούρκοι. Η πορεία της αρχιτεκτονικής στην Άνδρο αποτυπώνεται κύρια στις κατοικίες της, όπου διαγράφεται η ιδιαιτερότητα των αρχιτεκτονικών της στοιχείων, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση στο αρχιτεκτονικό στοιχείο της στέγασης.

Οι διάσπαρτες κατοικίες στην Άνδρο ήταν μονώροφες, στεγάζονταν με δώμα και οργανώνονταν προσθετικά γύρω από αυλή μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα. Στη συνέχεια επικράτησαν οι διώροφες κατοικίες και οι κεραμοσκεπές αντικατέστησαν τα δώματα, ενώ η οργάνωση των όψεων απέκτησε συμμετρική διάταξη, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής των αρχών του νεοκλασικισμού. Το αντίθετο συνέβη στα μέσα του 20ου αιώνα, όταν η αναζήτηση της τοπικής ταυτότητας επανέφερε τη στέγαση με δώμα. Σήμερα διαπιστώνεται μια τριμερής διαφοροποίηση επικρατέστερης στέγασης, ανάλογα με τη νεότερη χρονική ανάπτυξη των οικισμών του νησιού. Στο βόρειο τμήμα, που είναι το λιγότερο αναπτυγμένο, επικρατούν δωμοσκεπαστες παραδοσιακές κατοικίες, στο κεντρικό τμήμα το οποίο αναπτύχθηκε στο τέλος του 19ου αιώνα οι κεραμοσκεπές, ενώ στο νότιο τμήμα καταγράφονται και τα δύο είδη στέγασης.

Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των οικισμών της Άνδρου, δηλαδή ο όγκος των κατοικιών, ο τρόπος στέγασης και η συνεκτική ή διάσπαρτη δόμησή τους, είναι προϊόντα της ιστορικής συγκυρίας και της χωροχρονικής συνθήκης που τα δημιούργησαν. Την εποχή της ενετοκρατίας, οι οικισμοί δομούνταν συστηματικά με στενομέτωπα μονόσπιτα σε σειρές, στους συνεκτικούς οικισμούς του Αιγαίου Πελάγους, στη Χίο, στη Μύκονο, στην Πάρο και τη Νάξο. Στην Άνδρο συστηματικοί οικισμοί δεν οικοδομήθηκαν από τους Ενετούς. Δόμηση σε σειρές στενομέτωπων κτισμάτων, που δημιουργούσαν αμυντικό τείχος, διαπιστώνονται σε σκίτσο του περιηγητή Tournefort (1717) στο δυτικό μέτωπο της Χώρας, το οποίο την προφύλασσε από τη στεριά, όπως δομούνταν οι οχυρές πόλεις του Μεσαίωνα.

Στο εσωτερικό της Χώρας, το “Μέσα Κάστρο”, οι κατοικίες ήταν διάσπαρτες, διώροφες και στεγάζονταν με δώμα. Σήμερα έχουν αντικατασταθεί με μεταγενέστερες του τελευταίου αιώνα, οι οποίες ακολουθούν διάφορες διατάξεις. Με κατοικίες οργανωμένες σε συνεχές σύστημα δομούνται σήμερα τα παραθαλάσσια μέτωπα των οικισμών Χώρα, Γαύριο, Μπασιί και Όρμος Κορθίου.

Τα πυργόσπιτα κατασκευάστηκαν με τις αντιλήψεις της ενετοκρατίας, που είναι προέκταση της βυζαντινής εποχής. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η ορθογώνια διάταξη, η ανάπτυξη σε ύψος, συνήθως σε τρία επίπεδα και η επίπεδη στέγαση με δώμα.

Τα διάσπαρτα αγροτικά κτίσματα, τα οποία αποτέλεσαν τους πυρήνες αγροτικών οικισμών, ακολούθησαν πλατυμέτωπη διάταξη, η οποία εξυπηρετούσε καλύτερα όσες αγροτικές περιοχές της Άνδρου έχουν έδαφος με μεγάλη κλίση. Στην πλατυμέτωπη διάταξη, όταν οι ανάγκες ήταν μεγαλύτερες, προστέθηκε και δεύτερος όγκος παράλληλα ή κάθετα προς τις υψομετρικές καμπύλες, δημιουργώντας παραλλαγές. Η στέγασση σε αυτές τις διατάξεις γίνεται με δώμα, δημιουργώντας στα κατώτερα επίπεδα βεράντες και στα ανώτερα επίπεδα αυλές. Τη νεότερη εποχή στις πλατυμέτωπες διατάξεις μερικές φορές τοποθετήθηκε κεραμοσκεπή. Ερείπια πλατυμέτωπων διατάξεων αγροτικών κατοικιών υπάρχουν διάσπαρτα στις ρεματιές και πλαγιές, σε όλες τις περιοχές του νησιού, δομημένα με το χαρακτηριστικό τοπικό σχιστόλιθο. Η χρονολόγησή τους δεν είναι βεβαία, αλλά εικάζεται ότι προϋπάρχουν του 18ου αιώνα. Από τα τέλη του 18ου αιώνα, αναπτύχθηκαν επίσης αγροτικοί οικισμοί, με διάσπαρτες κατοικίες ορθογώνιας κάτοψης και με τετράρριχτη κεραμοσκεπή στέγη.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Αρχαιολογικοί χώροι

Η Άνδρος βρίθει σε μνημεία, αρχαιότητες και ερείπια που μαρτυρούν τη μεγάλη πολιτιστική της κληρονομιά, η οποία πηγάζει από τη μακραίωνη ιστορία της και τις διαφορετικές πολιτισμικές και αρχιτεκτονικές επιρροές. Οι σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι του νησιού είναι οι παρακάτω:

1. Ο οικισμός Στρόφιλας: Ο οικισμός χρονολογείται ανάμεσα στη Νεολιθική (4.500-3.200 π.Χ.) και στην Πρωτοκυκλαδική Εποχή (3.000 π.Χ. περίπου). Βρίσκεται σε ένα μικρό οροπέδιο πάνω από τη θάλασσα, σε μια θέση από τη φύση της οχυρωμένη, με δύο φυσικούς όρμους που λειτουργούσαν ως λιμάνια. Ο οικισμός είναι πυκνοδομημένος και αποτελεί τον μεγαλύτερο αυτής της περιόδου που σώζεται μέχρι σήμερα. Το πιο σημαντικό εύρημα του συγκεκριμένου οικισμού είναι οι βραχογραφίες του, οι οποίες αποτελούν τις παλαιότερες στην Ελλάδα.
2. Ο γεωμετρικός οικισμός της Ζαγοράς: Βρίσκεται σε υψόμετρο 160 μέτρων (10ος-8ος αιώνας π.Χ.) και προστατεύεται από ισχυρό τείχος συνολικού μήκους 110 μέτρων. Στον οικισμό βρέθηκε ναός, άγνωστο σε ποια θεότητα αφιερωμένος, του 575-500 π.Χ., μεγαρόσχημος με κλειστό πρόναο και σηκό, που περιέκλειε βωμό. Τα ευρήματα του οικισμού εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Άνδρου.
3. Η Υψηλή: Πρόκειται για τα ερείπια ενός οικισμού στο λόφο της Υψηλής στην περιοχή Απροβάτου. Ο εν λόγω οικισμός είναι σύγχρονος αυτού της Ζαγοράς και στην κορυφή του εντοπίστηκε οχυρωμένη ακρόπολη, στο κέντρο της οποίας υπάρχει ναός αρχαϊκής εποχής.
4. Η Παλαιόπολη ή «Πόλη της Άνδρου»: Η πόλη φέρεται να ιδρύθηκε το 700 π.Χ. περίπου, όταν και εγκαταλείφθηκε ο οικισμός της Ζαγοράς. Αποτελούσε πολιτιστικό κέντρο κατά την αρχαιότητα.

5. Τα ερείπια από μεγάλα οικοδομήματα εντοπίζονται στη θέση Πλάτου και κοντά στα παρεκκλήσια των Εισοδίων της Θεοτόκου και της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Μικροί ακόμη οικισμοί βρίσκονται στην περιοχή Κάτω Φελλού (που ήκμασε πιθανώς κατά την Αρχαϊκή και Κλασσική εποχή) και στη θέση Παντουκιά (Ρωμαϊκής εποχής).
6. Ο Πύργος του Αγίου Πέτρου: Βρίσκεται στην περιοχή του Γαυρίου και χρονολογείται στην Ελληνιστική περίοδο (4ος-3ος αιώνας π.Χ.). Είναι κατασκευασμένος από σχιστόλιθο και διατηρείται σε καλή κατάσταση.
7. Πύργος Άνω Γαυρίου: Στην περιοχή του Άνω Γαυρίου σώζονται τα θεμέλια ενός δεύτερου μικρότερου αλλά και πάλι κυλινδρικού πύργου.
8. Στην περιοχή της Σταυροπέδας υπάρχει μεγάλο τετράγωνο οικοδόμημα, όπου έχει βρεθεί άγαλμα κούρου του 6ου αιώνα π.Χ., ενώ κοντά στο παρεκκλήσι του Αγ. Γεωργίου βρέθηκαν τα ερείπια ενός καλοδιατηρημένου τετράγωνου οικοδομήματος, πιθανόν ελληνιστικής εποχής.
9. Στη θέση Ελληνικό, διασώζονται αρχαία μεταλλεία σιδήρου, που δεν είναι τα μοναδικά αφού υπήρχαν και στο Χαλκολιμώνα. Στην περιοχή της Τροχαλίας υπήρχαν λατομεία εξόρυξης πρασινωπού λίθου, ενώ στην Πελεκητή εξόρυξης μαρμάρου.
10. Ο Πύργος του Μακροτάνταλου: Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της ενετικής αμυντικής αρχιτεκτονικής της Άνδρου. Είναι χτισμένος στο βόρειο άκρο της δυτικής ακτής και επόπτευε το στενό του Καφηρέα (Κάβο Ντόρο).

Μνημεία βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου

Εκτός των παραπάνω, ιδιαίτερης πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής αξίας είναι τα μοναστήρια, οι εκκλησίες και τα κάστρα της Άνδρου, τα οποία αποτελούν μνημεία της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου. Αναπόσπαστο στοιχείο του κυκλαδίτικου τοπίου της Άνδρου αποτελούν και τα διάσπαρτα εκκλησάκια, ορισμένα από τα οποία μάλιστα είναι εξαιρετικά δείγματα βυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής. Τα πιο σημαντικά μοναστήρια και εκκλησίες της Άνδρου είναι τα εξής:

1. Η μονή Ζωοδόχου Πηγής ή Αγίας: Βρίσκεται στη θέση Κοψοράχη κοντά στην κορυφή «Προφήτης Ηλίας», ανάμεσα στο Μπατσι και το Γαύριο. Η ανέγερσή του χρονολογείται σύμφωνα με την παράδοση το 850 μ.Χ.
2. Η μονή Αγίου Νικολάου στα Σόρα: Χτίστηκε γύρω στο 1560 στα βορειοανατολικά του χωριού των Αποικίων, στην πλαγιά του βουνού με θέα την κοιλάδα της Άχλας.
3. Η μονή Παναχράντου: Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και βρίσκεται στη θέση Καταφύγι. Σύμφωνα με την παράδοση κτίστηκε το 961 από τον αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά και ανακαινίστηκε το 1794
4. Η γυναικεία μονή της Αγίας Μαρίας: Βρίσκεται στην περιοχή Αποίκια και δεν υπάρχουν πληροφορίες για το έτος ίδρυσής της.

5. Η μονή του Παντοκράτορα (Σωτήρος): Ιδρύθηκε πιθανώς το 1596 από τον Ανδριώτη μοναχό Μάξιμο Μαγνέντιο, στη θέση Καμάρι, κοντά στο χωριό Γίδες.
6. Το μοναστήρι της Τρομαρχιανής: Είναι και αυτό αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου και βρίσκεται σε ένα απομακρυσμένο σημείο στα νοτιοδυτικά της Άνδρου, κοντά στο Στενό.
7. Ο Ταξιάρχης της Μεσσαριάς (1158): Είναι αφιερωμένος στον Ταξιάρχη Μιχαήλ, οικοδομήθηκε το 1158 και είναι σταυροειδής ναός μετά τρούλου.
8. Ο Ταξιάρχης της Μελίδας: Βρίσκεται στο κοιμητήριο του χωριού Πιτροφού και χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 11ου αιώνα.
9. Ο ταξιάρχης στα Υψηλούς: Πρόκειται για ναό ίδιας εποχής με τον Ταξιάρχη της Μελίδας.
10. Η Παναγιά του Μεσαθουρίου: Διατηρητέος ναός του τέλους του 18ου αιώνα.
11. Ο Άγιος Νικόλαος του Κορθίου: Χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 12ου αιώνα.

Χαρακτηρισμένα με Φ.Ε.Κ ως διατηρητέα μνημεία από το Υπουργείο Πολιτισμού είναι ακόμα η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στη Μεσσαριά (1734, τρίκλιτη βασιλική με τρούλο), της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στην Παλαιόπολη, της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στο Βιτάλι, του Αγίου Γεωργίου στο Κόρθι, της Γέννησης της Θεοτόκου στις Μένητες, της Ζωοδόχου Πηγής στο Μπατσί, του Αγίου Γεωργίου του Μπίστη στις Στενιές, της Γέννησης της Θεοτόκου στα Φάλικα και του Αγίου Γεωργίου και της Παλατιανής στη Χώρα.

Κάστρα και πύργοι ενετικής περιόδου

Άλλο δείγμα σημαντικής ιστορικής αρχιτεκτονικής είναι τα κάστρα της φραγκικής περιόδου, όταν οι πειρατές λυμαίνονταν το Αιγαίο. Το Επάνω Κάστρο (Castel a alto) στην περιοχή Κοχύλου, που πολλοί ταυτίζουν με το Κάστρο της Φανερωμένης, ήταν η πιο ισχυρή και μεγάλη πόλη κατά το μεσαίωνα. Είναι χτισμένο σε ένα οροπέδιο βόρεια του όρμου του Παλαιοκάστρου στο Κόρθι.

Το Κάτω Κάστρο ή Μέσα Κάστρο (Castel a basso), στην περιοχή της Χώρας, αποτελεί αναγνωριστικό στοιχείο της. Καταλαμβάνει όλη την επιφάνεια μιας μικρής νησίδας, που συνδεόταν με τη Χώρα με μονοτοξωτή γέφυρα και ήταν ενισχυμένο με τέσσερις πύργους.

Σώζονται ακόμη και πύργοι του 17ου και 18ου αιώνα, οι οποίοι ανήκαν σε προύχοντες της εποχής. Χαρακτηριστικά δείγματα αυτής της αρχιτεκτονικής είναι ο Πύργος του Μπίστη (Μουβελά) στις Στενιές, τριώροφο του 17ου αιώνα με δική του εκκλησία, ο Πύργος του προκρίτου Δ. Γιαννούλη στον Αμμόλοχο του 17ου-18ου αιώνα, που σώζεται σε καλή κατάσταση, ο ερειπωμένος Πύργος του Λορέντζου Καϊρή στη Μεσσαριά και ο Πύργος του Φολερού στις Στραπουριές.

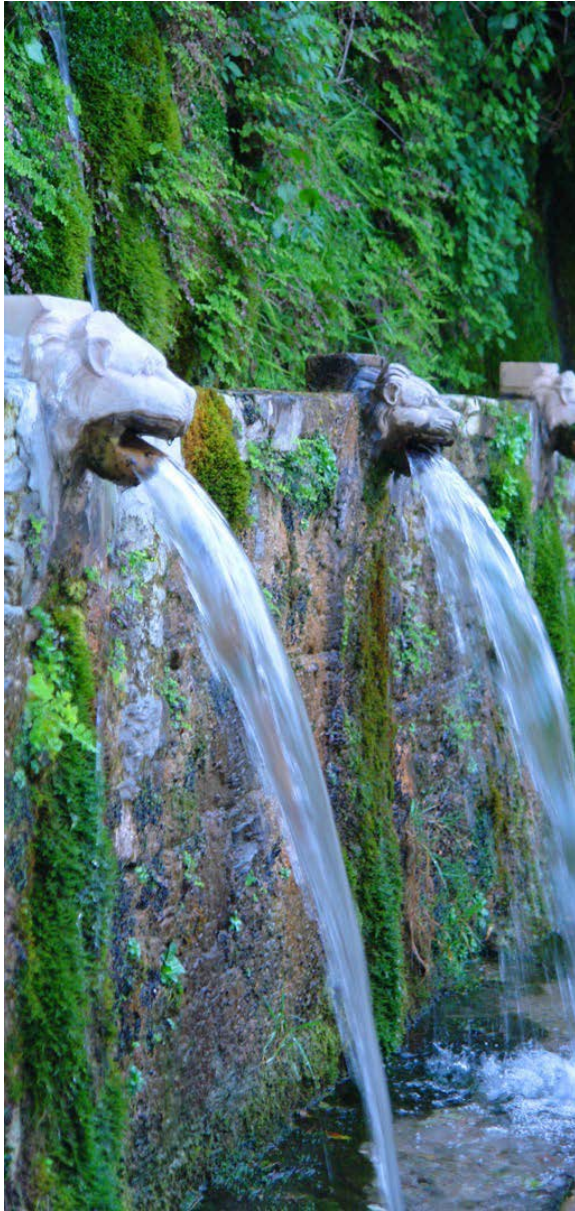
Κρήνες, ανεμόμυλοι, νερόμυλοι και λοιπές κατασκευές μιας περασμένης ζωής

Ένα από τα γνωρίσματα του ιδιόμορφου αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος της Άνδρου είναι οι κτιστές κρήνες της, σε νεοκλασικό στυλ, διαμορφωμένες έτσι ώστε να θυμίζουν ναούς. Ακόμα, το νησί διαθέτει πλήθος ανεμόμυλων, οι οποίοι υπολογίζονται στους 69, και νερόμυλων, οι οποίοι υπολογίζονται γύρω στους 200 σε όλο το νησί. Οι περισσότεροι είναι συγκεντρωμένοι στη ρεματιά των Διποταμάτων, ενώ άλλοι βρίσκονται στα Αηδόνια, στο Βουνί και αλλού, και λειτουργούσαν κανονικά μέχρι και τη δεκαετία του 1960. Δείγμα λαϊκής αρχιτεκτονικής, αποτελούν και οι περιστεριώνες, οι οποίοι είναι διάσπαρτοι στο νησί αλλά ως επί το πλείστον συναντώνται στο Κόρθι. Επιπλέον, τα κελιά αποτελούν και αυτά χαρακτηριστικά αγροτικά ανδριώτικα κτίσματα, ιδιαίτερο στοιχείο του αγροτικού τοπίου της Άνδρου. Ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας είναι ακόμη τα παραδοσιακά λιοτριβία (μποξάδες) που βρίσκονται διάσπαρτα στο νησί, οι περιστεριώνες και τα γεφύρια.

Στα πλαίσια του προγράμματος «Raphael», που υποστηρίζει σχέδια για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και έχει ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, προτάθηκε και εγκρίθηκε η αποκατάσταση και ανάδειξη σε μουσεία δύο παλιών ελαιοτριβείων προ-βιομηχανικής εποχής. Το έργο αυτό συμβάλλει και στην προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού, καθώς τα μουσεία βρίσκονται στο δίκτυο των μονοπατιών.

Εκτός από μεμονωμένες κατασκευές, υπάρχουν και ολόκληροι οικισμοί που είναι διατηρητέοι. Οι προστατευόμενοι παραδοσιακοί οικισμοί της Άνδρου (34 στο σύνολο) είναι, σύμφωνα με τα Προεδρικά Διατάγματα, ΦΕΚ 504 Δ' / 14.07.1988 και ΦΕΚ Δ' / 02.06.1989, οι εξής: Χώρα, Λειβάδια, Βραχνού, Μέσα Χωριό, Αποίκια, Λάμυρα, Βουρκωτή, Κατακαλαίοι, Μεσαθούρι, Στραπουριές, Μεσσαριά, Μένητες, Στενιές, Φάλλικα, Μελίδα, Υψηλού, Κόρθι, Αηδόνια, Πέρα Χωριό Καππαριάς, Παλαιόκαστρο, Χώνες, Ρογό, Αλαμανιά, Μουσιώνας, Έξω Βουνί, Μέσα Βουνί, Σταυρός, Αγ. Μαρίνα Όρμου Κορθίου, Αμονακλιού, Πίσω Μεριά, Επισκοπειό, Μπατασί, Άγιος Πέτρος, Παλαιόπολη.

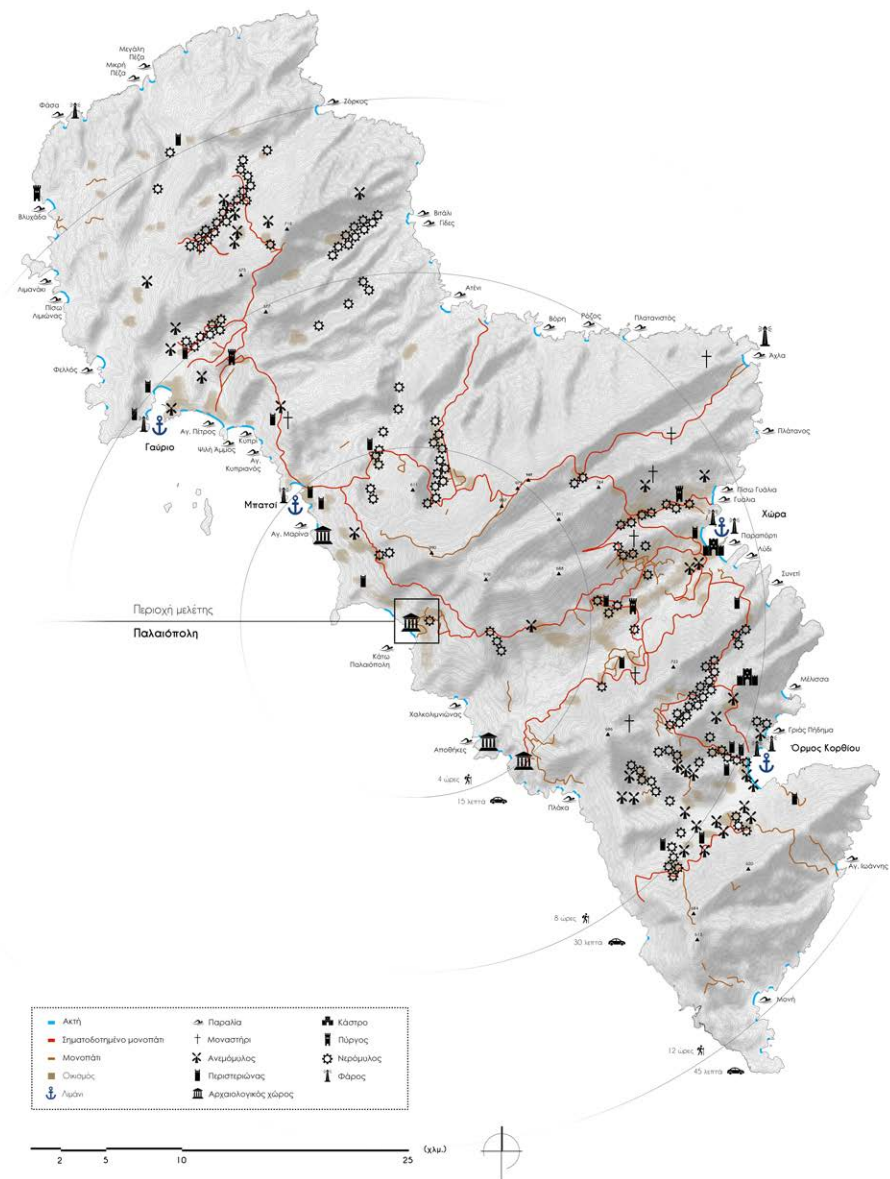

ΑΝΔΡΙΩΤΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟΣ

Η ανθρώπινη παρουσία στην Άνδρο εκτιμάται αδιάλειπτη από την 4η χιλιετία π.Χ., με αποτέλεσμα, πληθώρα οικισμών να διαμορφωθούν στο πέρασμα του χρόνου. Παρόλη τη πληθυσμιακή συρρίκνωση, κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, σήμερα 84 οικισμοί ακόμη κατοικούνται. Διαμέσου αυτών διέρχεται ένα πλούσιο δίκτυο μονοπατιών, σε αρκετές περιπτώσεις λιθόστρωτο, το οποίο τους συνέδεε μεταξύ τους, με τόπους λατρείας και με τα λιμάνια του νησιού. Με τον πιο εύγλωπτο τρόπο μαρτυρούν τη σχέση ανθρώπου και φύσης ανά τους αιώνες, και την ιδιαίτερη κουλτούρα αυτών. Από τη 10ετία του '30 (κατά τόπους αρκετά αργότερα), όταν το αυτοκίνητο σταδιακά κυριαρχεί ως μεταφορικό μέσο, περιορίζεται η χρήση των μονοπατιών και σε αρκετές περιπτώσεις αντικαθίστανται από αμαξωτούς δρόμους.

Ωστόσο, παρά την εγκατάλειψη της καθημερινής χρήσης των μονοπατιών και της συμβολής αυτών στην καθημερινή ζωή των κατοίκων, η Άνδρος εξακολουθεί σήμερα να διαθέτει ένα ιδιαίτερα εκτεταμένο δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών που υπολογίζεται να ξεπερνά τα 300 χλμ. σε μήκος. Το 1997, στα πλαίσια μιας προσπάθειας για την ανάπτυξη του πεζοπορικού τουρισμού στο νησί, η Νομαρχία Κυκλάδων σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Εταιρεία Άνδρου ανέλαβε και υλοποίησε έργο καθαρισμού και σήμανσης 12 πεζοπορικών διαδρομών συνολικού μήκους 85 χλμ.. Εν συνέχεια, στα πλαίσια της προσπάθειας του φορέα, τα τελευταία χρόνια συντηρήθηκαν και ολοκληρώθηκαν καθαρισμοί και πλήρης σήμανση με ευρωπαϊκές προδιαγραφές τόσο των παλαιότερων όσο και νέων διαδρομών, που προστέθηκαν σε αυτές, ολοκληρώνοντας έτσι ένα δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών 160 χλμ..

Τον Οκτώβριο του 2015, η διαδρομή Andros Routes, που περιλαμβάνει 100 χλμ. από το παραπάνω δίκτυο και διατρέχει το νησί από τον βορρά έως τον νότο, έλαβε την ευρωπαϊκή πιστοποίηση Leading Quality Trails - Best of Europe, καθιστώντας την Άνδρο έναν από τους κορυφαίους Ευρωπαϊκούς προορισμούς για ποιοτική πεζοπορία. Το προσβάσιμο δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών ανέρχεται σήμερα σε 160 χλμ. περίπου. Οι διαδρομές συντηρούνται πλέον συστηματικά από τον φορέα με τη βοήθεια σταθερής εθελοντικής ομάδας. Το όλο εγχείρημα βασίζεται κυρίως στην εθελοντική εργασία των ερευνητών και μελών του διοργανωτή φορέα και στην υποστήριξη ιδιωτών και φορέων, με τη βοήθεια των τοπικών πολιτιστικών συλλόγων και άλλων εθελοντικών οργανώσεων να είναι ιδιαίτερα σημαντική.

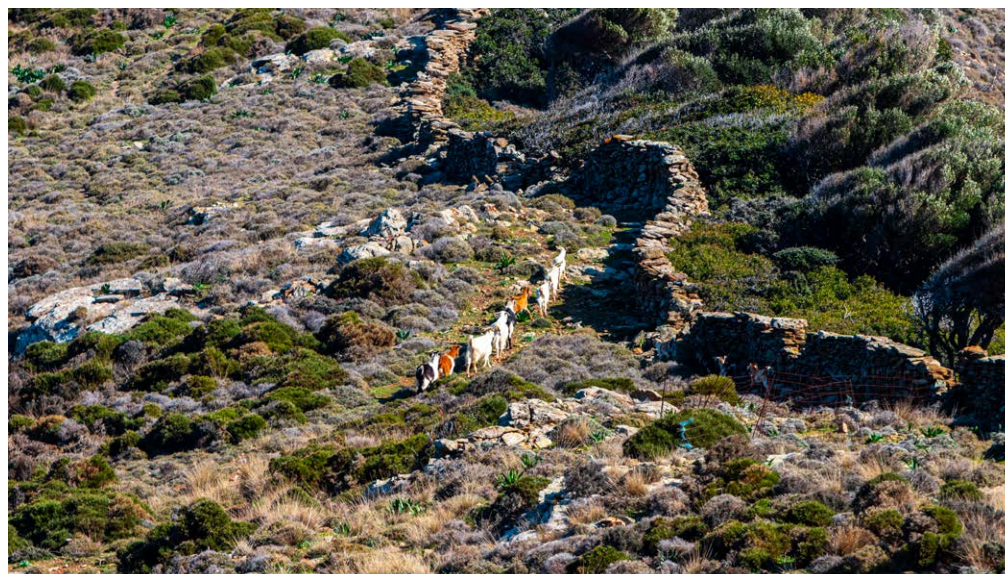
Η Άνδρος είναι ένα ξεχωριστό νησί των Κυκλάδων με αφθονία υδάτινων αποθεμάτων, ορεινό χαρακτήρα, έντονο ανάγλυφο και εξαιρετικά ποικίλο τοπίο. Μικρά δάση, εύφορες κοιλάδες, πολυάριθμες παραλίες, ρεματιές συνεχούς ροής, καταρράκτες και πηγές σχεδόν σε κάθε πλαγιά και κοιλάδα. Η συνεχής ανθρώπινη παρουσία άφησε σημάδια ορατά ακόμη και στις πιο απόκρημνες πλαγιές του νησιού, διαμορφώνοντας με βασικό υλικό την πέτρα, ένα τοπίο σε μεγάλο βαθμό χειροποίητο. Η ποικιλία της αγροτικής αρχιτεκτονικής εντυπωσιάζει με τις ξηρολιθιές, τις αναβαθμίδες («αιμασιές» όπως λένε και οι ντόπιοι), τα λιοτρίβια, τα αλώνια, τους περισσότερους από 200 καταγεγραμμένους νερόμυλους, τους 69 ανεμόμυλους, τα 10άδες γεφύρια (αρκετά εκ των οποίων τοξωτά) και τα εκατοντάδες ξωκλήσια βρίσκονται διάσπαρτα σε όλο το νησί. Τέλος, ο περιηγητής-πεζοπόρος συναντά στην Άνδρο εντυπωσιακά διαφορετικούς μικρόκοσμους πλούσιους σε βιοποικιλότητα. Πάνω από το 1/3 της επιφάνειας του νησιού είναι χαρακτηρισμένη Natura, IBA (περιοχή σημαντική για την ορνιθοπανίδα) και καταφύγιο άγριας ζωής, όπου και φιλοξενούνται σπάνια και ενδημικά είδη χλωρίδας και πανίδας.

Ανδριώτικη ξερολιθιά

Στην ύπαιθρο της Άνδρου κυριαρχούν οι κατασκευές, μικρής και μεγάλης κλίμακας, από ξερολιθιά. Ως ξερολιθιά ορίζεται η κατασκευή λιθοδομής με αποκλειστικό υλικό την πέτρα και την πλήρη απουσία συνδετικού κονιάματος ή λάσπης, όπως ετυμολογεί και η ίδια η λέξη. Πέτρες σε ακανόνιστη πλέξη συγκρατούνται μεταξύ τους χάρη στην τριβή που αναπτύσσεται ανάμεσα στις αδρές επιφάνειές τους. Ο άνθρωπος, στο απομονωμένο περιβάλλον της ανδριώτικης υπαίθρου, και γενικότερα της νησιωτικής υπαίθρου, χρησιμοποίησε το μοναδικό εν αφθονία υλικό, τον σχιστόλιθο, και σμίλεψε την γη σύμφωνα με την τοπογραφία του εδάφους. Απλή στη σύλληψή της, και με ελάχιστες υλικές απαιτήσεις πέρα από τα λιτά μέσα και την πρώτη ύλη, η μέθοδος βασίζεται κυρίως στην εμπειρία και την τέχνη των ντόπιων μαστόρων. Έτσι, η ιδιαίτερη αυτή λιθοδομή αποδίδει στο σύνολό της μια μοναδική μορφολογία - μοιάζοντας με τις ίδιες τις φλέβες του νησιού- που βρίσκει εφαρμογή στις κατασκευαστικές ανάγκες του αγροτικού πληθυσμού. Η τεχνική της ξερολιθιάς αποτελεί μια από τις παλαιότερες τεχνικές χτισίματος στην ανθρώπινη ιστορία και την αρχαιότερη μέθοδο δόμησης με πέτρα. Η τεχνική της ξερολιθιάς, μονοπωλεί στις καθημερινές κατασκευές που έχουν καταγραφεί για την εξυπηρέτηση των αναγκών του αγροτικού πληθυσμού στις Κυκλάδες, σε θέματα όπως οριοθέτηση ιδιοκτησιών, γεωργίας ή και κατάλυμα. Οι κατηγορίες τους, όσον αφορά τη χρήση τους, έχουν ως εξής:

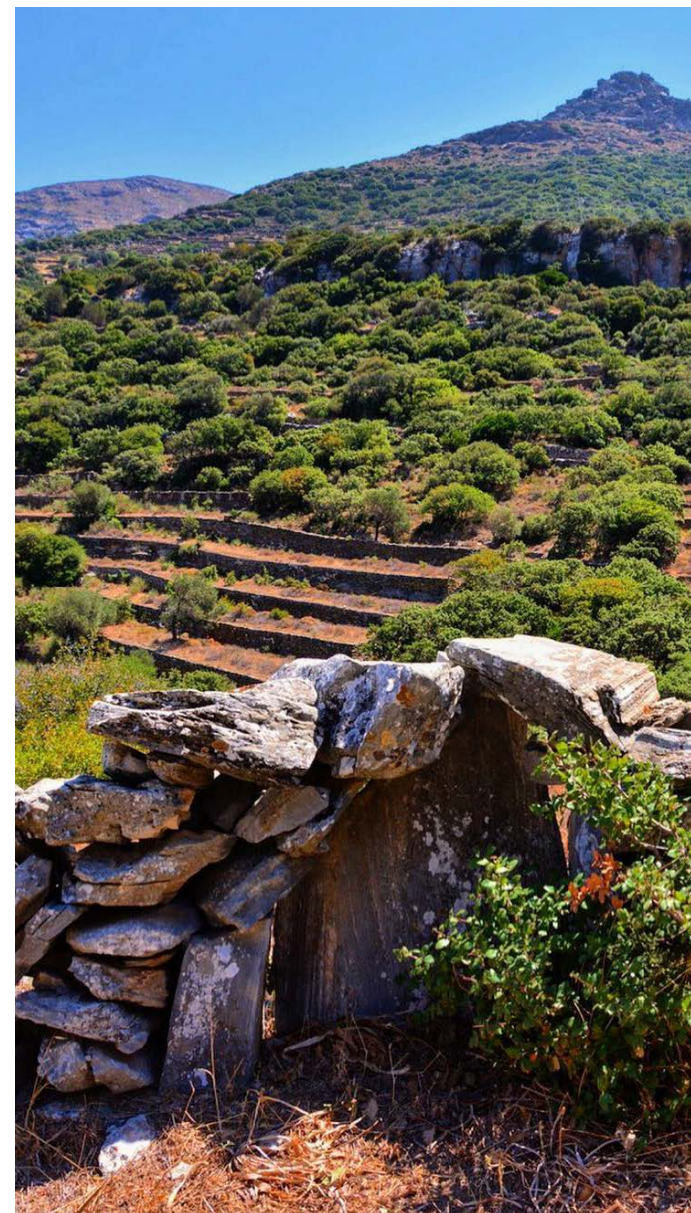
- α. Παραγωγικές χρήσεις των πόρων της γης (αναβαθμίδες - «αιμασιές», όπως αποκαλούνται στην Άνδρο),
- β. Οριοθέτηση και οικειοποίηση του χώρου (τοιχία),
- γ. Κυκλοφορία και πρόσβαση (μονοπάτια),
- δ. Προσωρινή κατοίκηση και κατάλυμα (μονόχωρη κατοικία).

Στην Άνδρο διακρίνονται συγκεκριμένες αρχιτεκτονικές μορφές οικοδομικής ξερολιθικών κατασκευών, αφού εμφανίζονται διαφοροποιήσεις κατά τόπους ανάλογα με την ποιότητα και το μέγεθος της πέτρας που είναι διαθέσιμη. Οι ξερολιθικοί τοίχοι της Άνδρου ή «αιμασιές» όπως τις λένε οι ντόπιοι, είτε αναλημματικοί είτε οριοθετικοί, έχουν συνολικό (μέσο) πλάτος κατασκευής 70-90 εκ. και ύψος 90-170 εκ.. Η ιδιαιτερότητα στον τύπο δόμησής τους εντοπίζεται στη χρήση πολλών και μικρού μεγέθους πλακοειδών λίθων καθώς και στην παρεμβολή σε τακτά διαστήματα κατά μήκος των τοίχων, όρθιων, μεγάλου μεγέθους πλακών από σχιστόλιθο. Η θεμελίωση γίνεται από πέτρες με μεγάλη επιφάνεια έδρασης που θάβονται στο φυσικό χωμάτινο ή βραχώδες έδαφος. Το κυρίως σώμα της ξερολιθιάς αποτελείται από ακανόνιστους πλακοειδής λίθους και μικρότερα λιθαράκια με αποτέλεσμα να προκύπτουν πολλά ενδιάμεσα κενά. Μπορεί να δομηθεί με:

- Κάθετα κατά παράταξη τοποθετημένους τους πλακοειδής λίθους με την μικρή τους όψη να είναι η εξωτερική επιφάνεια του τοίχου, έως το μέσο του ύψους του (περίπου 2 ισοδομικές σειρές). Η συνέχεια της τοιχοποιίας γίνεται με αλλαγή φοράς της κατεύθυνσης έδρασης της πέτρας σε οριζόντια έως την στέψη του τοίχου.
- Λίθους που σχηματίζουν οριζόντιες αράδες και διακόπτονται από όρθιες σχιστολιθικές πλάκες σχηματίζοντας τις χαρακτηριστικές εσοχές της ανδριώτικης ξερολιθιάς. Οι πλάκες αυτές, τα «στήματα» με αρκετά μεγάλη επιφάνεια όψης, τοποθετούνται στο μέσο της εγκάρσιας τομής του τοίχου. Οι διαστάσεις τους διαφοροποιούνται σε σχέση με τις υπόλοιπες μονάδες: 6-10 εκ πάχος, 50-100 εκ πλάτος, 104-120 εκ ύψος. Μπορούν να πακτώνονται κατευθείαν στο έδαφος ή να διακόπτουν την τοιχοποιία και να εδράζονται σε μικρό τμήμα της (ύψους 60 - 100 cm). Το δέσιμο της πλάκας με την δόμηση γίνεται με μικρότερες πλάκες (βάθους όσο αυτό του τοίχου) τοποθετημένες λοξά και περιμετρικά αυτής σχηματίζοντας ένα στεφάνι.

Όταν η όρθια πλάκα δεν ξεπερνά το ύψος του τοίχου η στέψη της ξερολιθιάς γίνεται με μια σειρά από οριζόντια τοποθετημένες μεγάλες πέτρες που καλύπτουν σε βάθος τον τοίχο. Η στέψη ακόμα μπορεί να γίνει με λοξές, υπό ελαφρά κλίση πλακοειδής πέτρες - μορφή που έχει αναφορά στην ραχοκοκαλιά των ζώων - ενώ λειτουργεί σαν αιχμηρό εμπόδιο στην αναπήδησή τους για προστασία της περιοχής που ορίζουν.

Αξίες της κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής

α. Η φύση μέσα στις κατασκευές

“Κι όπως δηλαδή σε πολλά από αυτά τα ανώνυμα αρχιτεκτονήματα (-που θα τα λέγαμε και “πέτρινα κουτιά”...) το μέσα τους και το έξω τους συνθέτουν έναν αξιοθαύμαστο “οργανωμένο” χώρο κι όπου το τοπίο, η φύση, μπαίνει με τόση άνεση... και ξαναβγαίνει με την ίδια χάρη!” (Άρης Κωνσταντινίδης, «Ζημερινή αρχιτεκτονική και ανώνυμη παράδοση», Για την αρχιτεκτονική)

Οι ξερολιθικές κατασκευές της Άνδρου παρουσιάζουν ένα τελείως διαφορετικό θερμικό περιβάλλον, περισσότερο φιλικό - σε σχέση με το ξηρό κλίμα του κυκλαδίτικου τόπου. Τους θερινούς μήνες οι τιμές υγρασίας στα κενά των αρμών είναι μεγάλες κατά τη διάρκεια της ημέρας ενώ η θερμοκρασία είναι σαφώς χαμηλότερη από το εξωτερικό περιβάλλον. Έτσι, λειτουργούν σαν θύλακας στο άνυδρο και θερμό κλίμα της υπαίθρου. Ακόμη, μέσω της αγωγιμότητας της μάζας του τοίχου γίνεται αποθήκευση της ηλιακής θερμότητας. Ο λίθος λειτουργεί θερμοχωρητικά αφού κατά τη διάρκεια της ημέρας αποθηκεύεται μεγάλη ποσότητα θερμότητας που αποδίδεται με διαφορά φάσης το βράδυ, παρατείνοντας τη χρήσιμη ηλιοφάνεια για τις καλλιέργειες στις αναβαθμίδες. Τέλος, η έλλειψη συνδετικού κονιάματος στους ξερολιθικούς τοίχους των μιτάτων (κτισμάτων-κελιών), επιτρέπει την διέλευση του αέρα δημιουργώντας ιδανικές ψυκτικές συνθήκες για την αποθήκευση και διατήρηση της σοδειάς.

Το μικροκλίμα που διαμορφώνεται στις ξερολιθικές συντηρεί ιδιαίτερης σημασίας μικροενδιαπήματα, αφού χάρη στον τρόπο που δομούνται αποτελούν καταφύγια ζωής. Φυτά, ζώα και άλλοι φιλικό προς τη γεωργική παραγωγή μικροοργανισμοί, διαβιούν στο περιβάλλον της πέτρας, μέσα σε ρωγμές και κοιλότητες, σε κενά και σχισμές, ακόμη και σε πόρους κι οπές, αποτελώντας στοιχεία του αγροτικού βιότοπου, στο οποίο εντάσσονται οι ξερολιθίες. Συντελούν έτσι στη διαμόρφωση σπουδαιών βιολογικών δικτύων και στην ισορροπία του οικοσυστήματος χλωρίδας και πανίδας του Αρχιπελάγους.

β. Διαχείριση φυσικών πόρων

Τα σύνολα από πεζούλες, μονοπάτια, τάφροι και τα συστήματα οικοδομικής τους, δημιουργήθηκαν για να ανακουφίσουν τις ανεπάρκειες του φυσικού περιβάλλοντος της υπαίθρου των περισσότερων κυκλαδίτικων νησιών σε γη και ύδωρ και εν τέλει συνθέτουν μια κατασκευασμένη δομή ενός χώρου προορισμένου για αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή.

Η ξερολιθιά ως τοίχος αντιστήριξης συγκρατεί το χώμα και το εγκλωβίζει στα μικρά επίπεδα χωράφια που προκύπτουν. Το επαρκές βάθος του εδάφους ευνοεί - πέρα από την φύτευση καρπού - τη διατήρηση της κατάλληλης υγρασίας αφού το περισσότερο βαθύ χώμα συγκρατεί περισσότερο νερό. Το χτίσιμο του τοίχου με κλίση προς το εσωτερικό της αναβαθμίδας και η δημιουργία αυλακιού ανά 1 μ. περίπου πριν από την επόμενη αναβαθμίδα κατευθύνουν την ροή του νερού στο σύστημα. Το νερό εμποτίζει το χώμα το οποίο καθιστά σε καθίζηση. Έτσι, αφού έχει ποτίσει τις καλλιέργειες της πεζούλας, αποστραγγίζεται από το φίλτρο της εσωτερικής παρειάς του αναλημματικού τοίχου και η περίσσεια ποσότητά του ρέει στο αυλάκι. Το αυλάκι αυτό συνδέεται με εκείνο του μονοπατιού που ποτίζει τις υπόλοιπες καλλιέργειες και με τη σειρά του οδηγεί στο ρέμα ή χείμαρρο της περιοχής. Έτσι, παρόλο που το γύρω περιβάλλον είναι άνυδρο, η υγρασία του εδάφους στις πεζούλες, με το άρτιο δίκτυο διοχέτευσης νερού, καθιστά ικανή την ανάπτυξη ακόμα και αρδευόμενων καλλιεργειών όπως πατάτες ή αμπέλια.

Παράλληλα, οι γεωργικές διαδικασίες που εφαρμόζαν οι νησιώτες, περιλάμβαναν πρακτικές ήπιας και λελογισμένης καλλιέργειας, στηριζόμενοι σε εμπειρικές αρχές φυσικής διαχείρισης της γης. Για διαρκή γονιμότητα εφαρμόσαν αγρανάπαυση και αμειψισπορά, δηλαδή χρονική εναλλαγή των προς το ζην καλλιεργειών, πρωτίστως σιτηρών και οσπριών. Οι μέθοδοι αυτοί στο σύνολό τους συνθέτουν τον πλέον οικολογικό τρόπο διαχείρισης του άγονου ορεινού τοπίου, αλλά και τον πλέον αποτελεσματικό όπως δηλώνει η διαχρονικότητα και η ευρύτητα της χρήσης τους. Με τις επεμβάσεις δόθηκαν απαντήσεις που επιλύουν όλα τα ζητήματα γεωργικής δραστηριότητας βιώσιμα από όλες τις πλευρές. Έτσι, παρήχθησαν αγαθά που στήριξαν τις τοπικές οικονομίες, κρατώντας τους ανθρώπους κοντά στη γη τους.

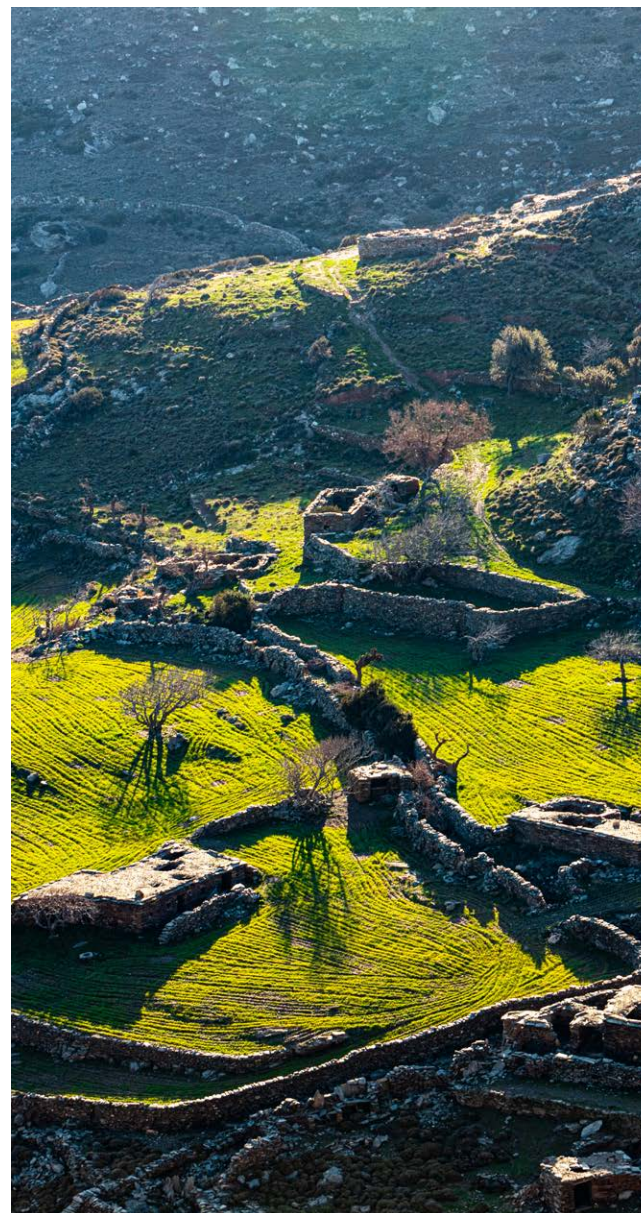

γ. Οικονομία

Η ανακύκλωση των υλικών έχει πρωταρχικό ρόλο στον κυκλαδικό χώρο ως μέρος της τυπικής κατασκευαστικής διαδικασίας. Τα προϊόντα εκσκαφής -οι πέτρες - επαναχρησιμοποιούνται ως δομικό στοιχείο των κατασκευών. Η εντοπιότητα του υλικού και η επί τόπου επεξεργασία του ή τοποθέτησή του στην κατασκευή, χωρίς την ανάγκη πρόσθετων υλικών, μειώνει στο ελάχιστο την κατανάλωση ενέργειας και μέσων για το χτίσιμο. Η πέτρα αφθονεί ήδη στο σημείο όπου θα αξιοποιηθεί και έτσι δεν υπάρχει η ανάγκη μεταφοράς άλλου οικοδομικού υλικού. Οι σχιστόλιθοι μπορούν ακόμα να επαναχρησιμοποιηθούν απόφοιοι και σε κάποια μεταγενέστερη κατασκευή εφόσον δεν έχουν αχρηστευθεί από επιχρίσματα ή κονιάματα. Ταυτόχρονα, με την απομάκρυνση των λίθων από τα χωράφια, απελευθερώνεται η περιοχή για καλλιέργεια.

Οι μορφολογικές ιδιαιτερότητες στους ξερολιθικούς μαντρότοιχους κατά τόπους, απαντούν επίσης στην ελαχιστοποίηση της υλικοτεχνικής κατανάλωσης. Ο συνδυασμός κατακόρυφων και οριζόντιων ισοδομικών σειρών από λίθους στην τοιχοποιία μεγιστοποιεί το ύψος της κατασκευής με τη χρήση λιγότερου υλικού σε περιοχές όπου οι ξερολιθιές λειτουργούν ως ανεμοφράκτες των καλλιεργειών. Σοφή λύση οικονομίας είναι και η παρεμβολή των μεγάλων όρθιων σχιστόλιθων -των σημάτων- αφού μειώνεται τόσο το απαιτούμενο υλικό πλήρωσης του τοίχου όσο και ο χρόνος κατασκευής του. Η πραγματική οικονομία βασίζεται στην βιωσιμότερη κατανομή και χρήση των φυσικών πόρων που είναι διαθέσιμοι για μια κατασκευή. Συγκεκριμένα:

- Η εντοπιότητα των υλικών, ώστε να μην υπάρχει μεγάλο κόστος μεταφοράς στο εργοτάξιο και το ίδιο το υλικό να είναι συμβατό με την περιοχή που συναντάται.
- Η συνέργεια με τις φυσικές διεργασίες του τόπου (κλιματολογικές συνθήκες, συστατικά εδάφους κλπ.) ώστε αυτές να έχουν το ρόλο του κυκλοφορητή για την ενέργεια που απαιτείται.
- Η αξιολόγηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου ή του ατόμου τις οποίες καλείται να ικανοποιήσει η κατασκευή, είναι πρακτικές που ελαχιστοποιούν το ενεργειακό αποτύπωμα και συνιστούν μια υπεύθυνη διαχείριση του δομημένου στο περιβάλλον του. Έτσι οι λειτουργίες της φύσης όπως είναι η ελάχιστη χρήση ενέργειας, η μορφή κάθε φυσικού στοιχείου σύμφωνα με το form follows function, η συμβατότητα, η πολυλειτουργικότητα των φυσικών υλικών, η δυνατότητα ευελιξίας αλλά και ταυτόχρονη γνώση των ορίων, είναι κατευθυντήριες γραμμές στην κατασκευαστική διαδικασία και αποτελούν πρότυπα για τις σύγχρονες μελέτες.

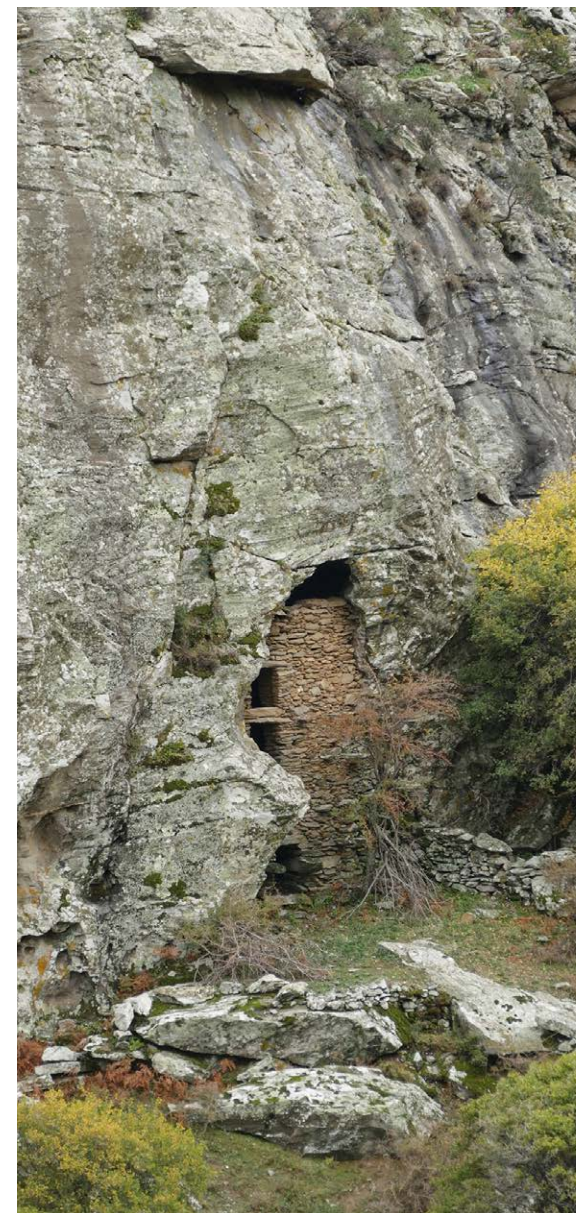
6. Αρχιτεκτονική σύνθεση

Η ανθρώπινη κλίμακα των ανδριώτικων κατασκευών της υπαίθρου δηλώνει βαθιά κατανόηση του τόπου. *“Το ίδιο το τοπίο επιβάλλει τους δικούς του κανόνες και στάθμες επέμβασης, την ενεργειακή, νοητική και κοινωνική χωρητικότητα του”* (Τομπάζης Αλέξανδρος, «Ανώνυμη ελληνική αρχιτεκτονική»). Ο ανώνυμος τεχνίτης έχει εξανθρωπίσει το θείο. Έτσι, θα κατασκευάσει ένα μικρό χώρο για να συνδεθεί με αυτό σε τόπους με συμβολικό περιεχόμενο, που ανάγονται αυτόματα μια ενιαία αντίληψη φύσης, τοπίου και δόμησης. Αυτό που συναντάμε είναι μια κατανοητή σύνθεση διαφορετικών στοιχείων, φυσικών και μη, ένα αληθινό “συλλέγειν” που εκπληρώνει τις πιο βασικές ανάγκες κατοίκησης. Οι πεζούλες δίνουν μια έμμετρη διάσταση στην πρώην απρόσιτη βουνοπλαγιά που μπορεί πλέον να διαστασιολογηθεί σύμφωνα με τα μεγέθη τους. Η αρμονία του συνόλου είναι βασισμένη στις αναλογίες μερών και σχέσεις με έναν ανθρώπινο εμβάτη, ακριβώς λόγω της χρήσεως. Ο ρόλος της αρχιτεκτονικής είναι άμεσος με μέτρο μόνο τον άνθρωπο και τις βασικές ανάγκες του.

Ουσιαστικά, οι παράγοντες που διαμορφώνουν την ταυτόχρονη ενότητα του συνόλου αλλά και της ποικιλίας των επί μέρους στοιχείων, εντοπίζονται στο φυσικό περιβάλλον, τον δημιουργό και τα υλικά. Το φυσικό περιβάλλον δημιουργεί ένα μόνιμο πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται ο ανώνυμος δημιουργός κατά τρόπο απλό μεν, όχι όμως και απλοϊκό, καθιστώντας ακόμα και την ελάχιστη κατασκευή, φορέα υψηλών νοημάτων. Οι κατασκευές σύμφωνα με τα μεγέθη της τοπογραφίας, δίνουν μια φυσική συνέχεια στο τοπίο της υπαίθρου με τρόπο οργανικό και γήινο χωρίς να το αλλοιώνουν.

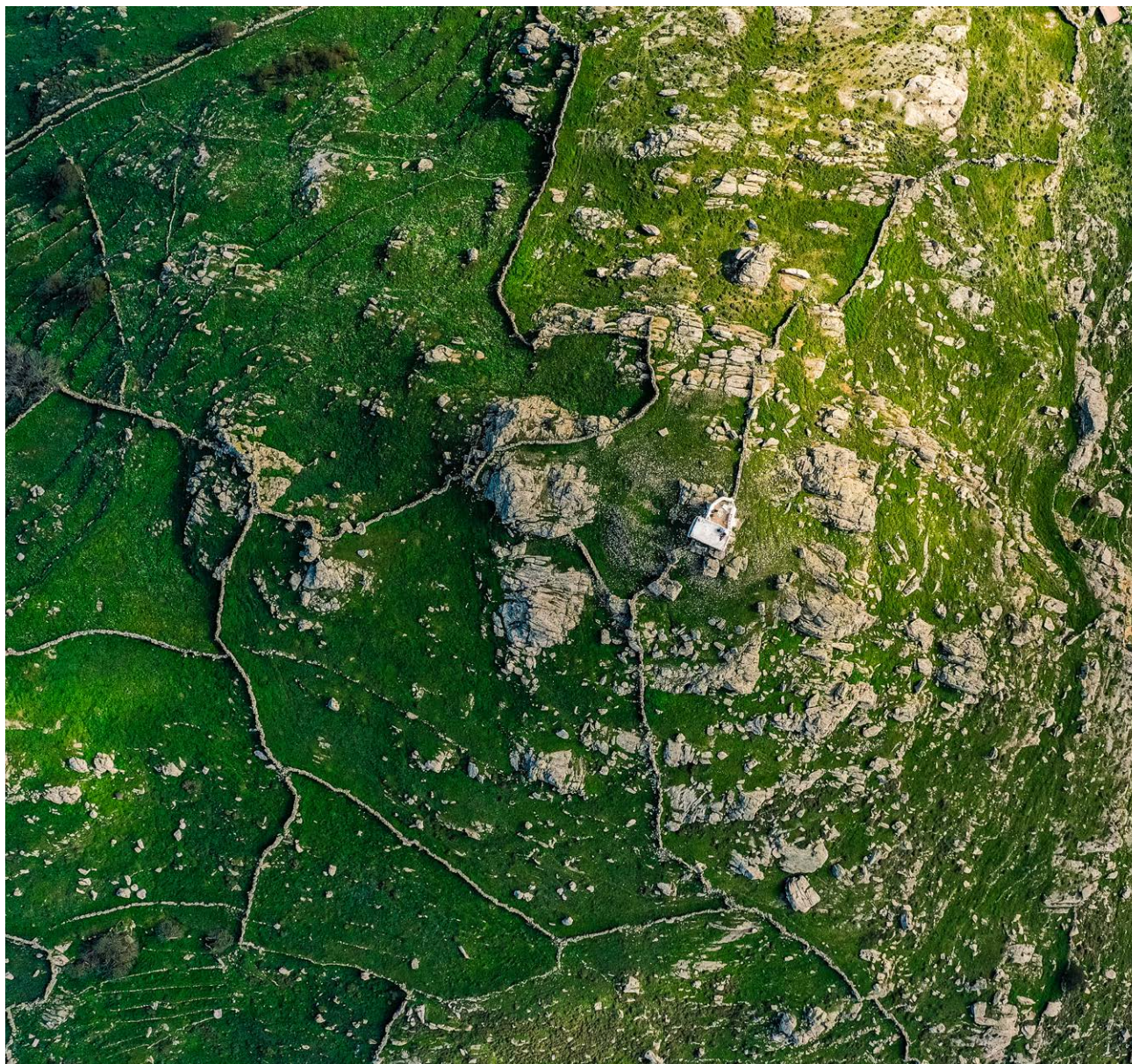
Η επέμβαση με την δημιουργία αναβαθμών στις πλαγιές των βουνών λειτουργεί σαν συνδεδετικός κρίκος της αφιλόξενης γης με τους ανθρώπους, δίνοντας εν τέλη μια κλιμακωτή διάταξη γεωμετρικής μορφής που εξυπηρετεί τις ανθρώπινες ανάγκες. Είτε είναι ομοιόχρωμες με το τριγύρω περιβάλλον, όπου δένονται μαζί του σε τέτοιο βαθμό, που στην οπτική συμβολή πτυχών των βράχων και γραμμικών ξερολιθιών δυσκολεύεται το μάτι να διακρίνει το φυσικό και το ανθρωπογενές. Είτε εμφανίζονται με λευκούς όγκους, όπως στην περίπτωση των ξωκλησιών φωλιάζοντας στους βράχους, και εντάσσονται στο τοπίο με μια μοναδική σεμνότητα. Ωστόσο η συνομιλία με το περιβάλλον δεν επιτυγχάνεται μόνο στο επίπεδο της μορφολογικής ανάλυσης, αλλά τόσο σαν λειτουργική δομή όσο και στατική συμπεριφορά των κατασκευών. Αυτό κυρίως οφείλεται στην απουσία συνδεδετικής ύλης κατά την πλέξη των πετρωμάτων στις αγροτικές κατασκευές που:

1. Δίνει το περιθώριο ανάπτυξης μικρών οικοσυστημάτων μέσα στην κατασκευή.
2. Δίνει την δυνατότητα ευκαμψίας και ομόρροπης δυναμικής συμπεριφοράς με το μητρικό έδαφος.

Έτσι, παρατηρείται μια πλήρης ένταξη της ανθρώπινης επέμβασης στην ανδριώτικη ύπαιθρο, που δεν καμουφλάρεται για να σταθεί σε αυτή, αλλά εναρμονίζεται σε πολλαπλά επίπεδα με την νομοτέλειά της. Κυριαρχεί το όλον, όπου τα μέλη της φύσης, αναδιαταγμένα από το χέρι του ανθρώπου υποτάσσονται στο γενικότερο πνεύμα της σύνθεσης της υπαίθρου.

Λόγω των διογκούμενων πιέσεων σε πολιτισμικό, περιβαλλοντικό και κυρίως οικονομικό επίπεδο, οι χειρονομίες των σύγχρονων αρχιτεκτόνων οφείλουν να προτείνουν νέα εναλλακτικά μοντέλα της πολύτροπης κατοίκησης του ανθρώπου στο τοπίο. Η εφαρμογή του αγροτικού κανάβου ανάλογα με την γεωργική δραστηριότητα, δηλώνει μια μορφή εξημέρωσης του τόπου και αντιστοιχεί στην επιβολή μιας πρωτογενούς γεωμετρίας γραμμών παράλληλων με τις ισοϋψείς. Οι κυματισμοί του εδάφους, οι εξάρσεις ή οι κοιλότητές του, οι λόφοι ή οι πεδιάδες του, ακόμη και αν δεν εκλύουν ενέργεια ώστε να κινηθούν οι ίδιοι, υπονοούν μια δυνητική κίνηση. Υπονοούν επίσης τη συνεχή επιρροή δυνάμεων πάνω στην επιφάνεια του εδάφους, σύμφωνα με τις οποίες εύστοχα έχει δομηθεί η ανθρωπογενής εγκατάσταση στην ύπαιθρο των Κυκλάδων και ειδικότερα στην Άνδρο.

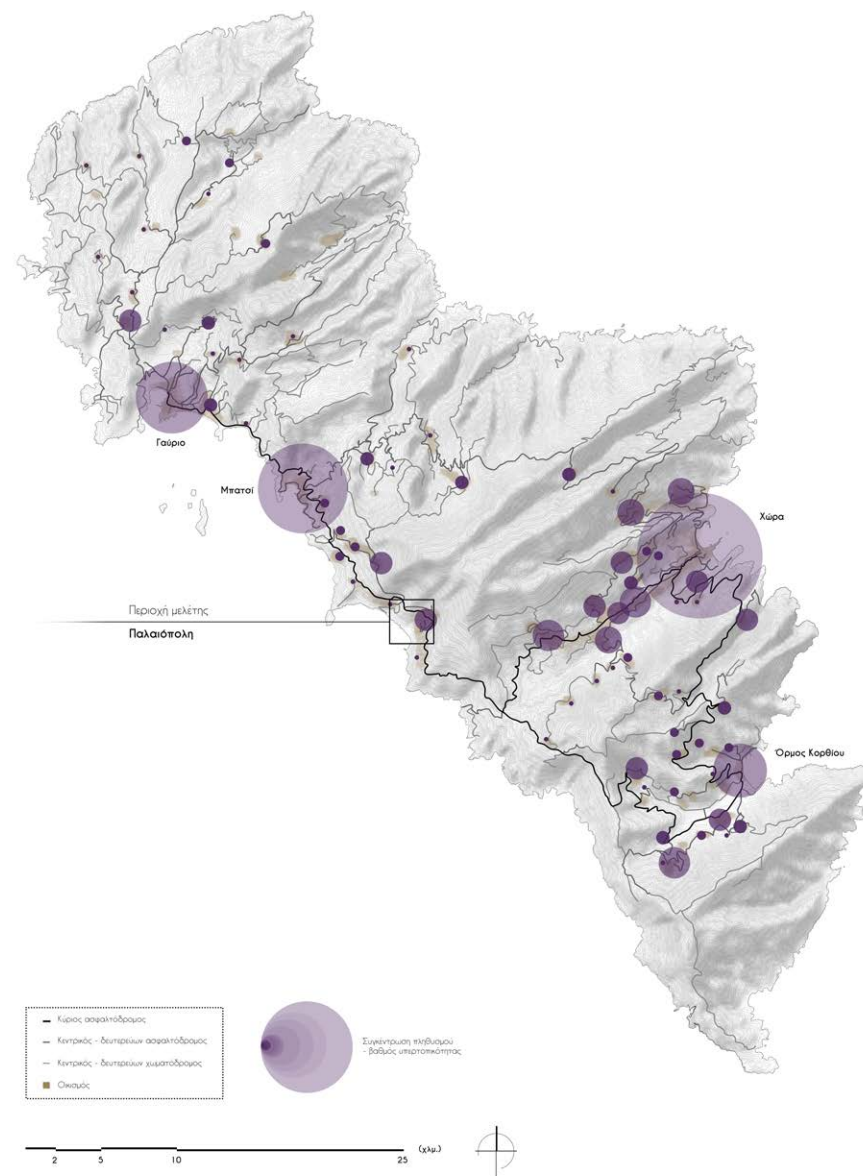

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο πληθυσμός της Άνδρου, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011 και τα πρώτα προσωρινά αποτελέσματα, ανέρχεται σε 9.221 κατοίκους παρουσιάζοντας μείωση από το 2001, όταν και είχαν καταγραφεί 9.285 κάτοικοι. Αυτή η μείωση πληθυσμού είναι αντιφατική με την αύξηση του πληθυσμού στο διάστημα 2001 και 2011 στο νομό Κυκλάδων όπου από 109.956 οι μόνιμοι κάτοικοι ανήλθαν στους 117.987, ενώ αντίστοιχα και στην ευρύτερη περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο πληθυσμός από 298.462 αυξήθηκε στους 308.975 κατοίκους.

Κατά τη διάρκεια του χρόνου το νησί της Άνδρου εμφανίζει δύο κύριες τάσεις: τάση συρρίκνωσης του πληθυσμού την χειμερινή περίοδο, λόγω κυρίως της μείωσης των ευκαιριών απασχόλησης, και αυξητική τάση την θερινή περίοδο, οφειλόμενη κυρίως στον τουρισμό και την παραθεριστική κίνηση. Η διαφορά ανάμεσα στον μόνιμο πληθυσμό και τον εποχικό τουρισμό στην Άνδρο, όπως και στα περισσότερα νησιά του Αιγαίου, είναι τεράστια και φτάνει το καλοκαίρι περίπου τους 40.000 κατοίκους έναντι σχεδόν 10.000 τον χειμώνα.

Ο αριθμός του πληθυσμού που διαμένει σε άλλο δήμο είναι πολύ υψηλός σε σχέση με τους κατοίκους που έχουν απογραφεί στο δήμο που είναι δημότες. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που διαθέτει εξοχική κατοικία στην Άνδρο, έχει μεταφέρει και τα εκλογικά του δικαιώματα στο νησί. Υπάρχει αύξηση στις μεγάλες ηλικιακές ομάδες και συρρίκνωση στις μικρές, αλλά είναι ενθαρρυντικό πως αύξηση παρουσιάζει και ο πληθυσμός που είναι στις παραγωγικές ηλικίες (25-54 ετών), εξαιτίας κυρίως των οικονομικών μεταναστών.

Πληθυσμιακές ηλικίες

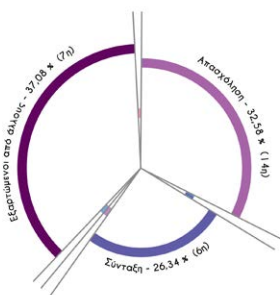
• 0-14:	14,09% (1.299)	9η στις Κυκλάδες
• 15-24:	9,36% (863)	10η στις Κυκλάδες
• 25-34:	13,71% (1.264)	15η στις Κυκλάδες
• 35-44:	13,68% (1.261)	15η στις Κυκλάδες
• 45-54:	13,04% (1.202)	14η στις Κυκλάδες
• 55-64:	12,24% (1.128)	9η στις Κυκλάδες
• 65-74:	15,31% (1.041)	8η στις Κυκλάδες
• 75+ :	12,60% (1.163)	6η στις Κυκλάδες

Κύρια ασχολία

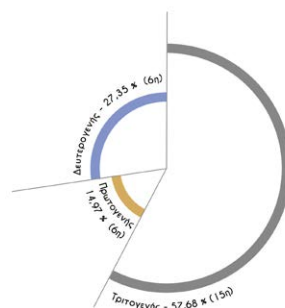
• Εργαζόμενος:	36,05%	16η στις Κυκλάδες
• Ζητούσε εργασία:	3,40%	9η στις Κυκλάδες
• Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά:	1,96%	5η στις Κυκλάδες
• Μαθητής - σπουδαστής:	14,37%	12η στις Κυκλάδες
• Συνταξιούχος:	28,64%	6η στις Κυκλάδες
• Εισοδηματίας:	0,26%	10η στις Κυκλάδες
• Οικιακά:	15,31%	12η στις Κυκλάδες

Τομέας / Κλάδος απασχόλησης

• Πρωτογενής:	14,97%	6η στις Κυκλάδες
• Δευτερογενής:	27,35%	6η στις Κυκλάδες
• Τριτογενής:	57,68%	15η στις Κυκλάδες

Κύρια πηγή πόρων ζωής πληθυσμού Ανδρου (θέση μεταξύ των νησιών των Κυκλάδων)

Τομέας απασχόλησης πληθυσμού Ανδρου (θέση μεταξύ των νησιών των Κυκλάδων)

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο τριτογενής τομέας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αναπτυσσόμενος, απασχολώντας το 27,35% του συνολικού αριθμού των εργαζομένων του νησιού, δηλαδή 1.917 άτομα. Εν συγκρίσει με τον τριτογενή τομέα των υπόλοιπων νησιών των Κυκλάδων, είναι στην 15η θέση.

Πιο συγκεκριμένα, όντας μεγάλης έκτασης νησί και σε εγγύτητα με την Αττική, υπάρχει σημαντικός αριθμός υπηρεσιών δημοσίου και ιδιωτικού χαρακτήρα, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις εξυπηρετούν δημότες και άλλων νήσων των Κυκλάδων. Οι δραστηριότητες του εμπορίου (χονδρικό-λιανικό συγκεντρώνονται κυρίως στις έδρες των παλαιών δήμων, δηλαδή στη Χώρα, το Γαύριο, τον Όρμο Κορθίου και το Μπατσι. Το μέγεθος των εμπορικών καταστημάτων είναι σχετικά μικρό και απευθύνονται στους ντόπιους καταναλωτές οι οποίοι κατά τους θερινούς μήνες διπλασιάζονται. Στο νησί υπάρχουν περίπου 130 επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου και πάνω από 300 λιανικού, οι οποίες δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και προσφέρουν στον καταναλωτή της Άνδρου προϊόντα και υπηρεσίες.

Τουρισμός και Ελλάδα

Ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, λόγω του οικονομικού παράγοντα και του δυναμικού δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Πρόκειται για μία δυναμική δραστηριότητα, η οποία επιφέρει σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές στην οικονομία και την κοινωνία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Αποτελεί ένα διεθνές πολυδιάστατο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, το οποίο βρίσκεται σε μία κατάσταση συνεχούς και μόνιμης αλληλεξάρτησης με το φυσικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Χαρακτηριστικό της συνεισφοράς στην ελληνική οικονομία είναι το γεγονός πως το 2018 συνέβαλε κατά 30,9% στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π. της χώρας, και απασχολήθηκε το 25,9% των εργαζόμενων της χώρας, δηλαδή 980.600 άτομα, συμβάλλοντας, δηλαδή, και στη μείωση της ανεργίας. Οι αφίξεις μη κατοίκων στη χώρα ανήλθαν στους 30,1 εκατ. επισκέπτες, οι οποίοι προκάλεσαν άμεσο κέρδος 15,6 δις. ευρώ, κάτι το οποίο δείχνει πως ο τομέας είναι κατεξοχήν εξωστρεφής. Ακόμα, αυτό το οποίο παρατηρείται είναι το γεγονός της εποχικότητας, με το 54,8% των επισκέψεων να σημειώνεται κατά τους μήνες του Ιουνίου, Ιουλίου και Αυγούστου. Έτσι, η εποχικότητα των αφίξεων και των εσόδων καταδεικνύουν την εξάρτηση του τουρισμού της χώρας από το κύριο προϊόν της – τον ήλιο και τη θάλασσα – καθώς από την έναρξη μέχρι τη λήξη της καλοκαιρινής περιόδου (Απρίλιος – Σεπτέμβριος) καταγράφεται το 80,2% των αφίξεων και το 84,4% των εσόδων. Η πλειονότητα των αλλοδαπών τουριστών καταφθάνει στη χώρα αεροπορικώς (68,8%), με το αεροδρόμιο της Αθήνας να σημειώνει τις περισσότερες αφίξεις με 8.121.761 επισκέπτες. Τέλος, η Αθήνα φαίνεται πως καθιερώνεται μεταξύ των προορισμών για τουρισμό πόλεων (city break), και ενισχύεται η δυναμική της περιφέρειάς της και των κοντινών σε αυτή νησιών.

Άνδρος και περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Αναφορικά με τη περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, στην οποία και ανήκουν οι Κυκλάδες και ο δήμος Άνδρου, το 2018 σημειώθηκαν 6,6 εκατομμύρια επισκέψεις, με 4,4 δις. ευρώ εισπράξεις. Τα εν λόγω ποσά ισοδυναμούν στο 28,2% στην κατανομή των εσόδων του εισερχόμενου τουρισμού για το 2018. Λόγω αυτής της τουριστική κίνησης, μεγάλο μέρος των κοινωνιών έχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο, όσον αφορά το βιοτικό τους επίπεδο, με τη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το 2018 να είναι δεύτερη σε κατά κεφαλήν εισόδημα στην Ελλάδα (17.769 ευρώ). Ωστόσο, αυτά τα νούμερα καταδεικνύουν και την εξάρτηση της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου από τον τουρισμό, ο οποίος, παρόλη τη διάχυση των ωφελειών του σε όλη την κοινωνία, παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα για αρκετούς μήνες του χρόνου, κάτι το οποίο καθιστά αναγκαστική την εύρεση παράλληλων εναλλακτικών μεθόδων απασχόλησης. Στο πλαίσιο αυτό, γίνονται προσπάθειες για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και εύρεση ενός πιλοτικού προγράμματος τουρισμού 356 ημερών, περιλαμβάνοντας τις εξής κατευθύνσεις:

- Συμβολή του ιδιωτικού τομέα και των τοπικών φορέων, με τη στήριξη της τοπικής κοινωνίας, για να παραμένουν ανοιχτές οι επιχειρήσεις, η αγορά και ο προορισμός, γενικότερα.
- Προώθηση και προβολή, εκτός από τους δημοφιλείς, και λιγότερο γνωστών μέχρι σήμερα προορισμών, στις παραδοσιακές και νέες ξένες αγορές, με στόχο την ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη των νησιών.
- Ανάπτυξη νέων θεματικών προϊόντων και εμπειριών (αγροτουριστικός, οικοτουριστικός, περιπατητικός, πολιτιστικός, θρησκευτικός, αθλητικός, θαλάσσιος, υγείας και ευεξίας, γαστρονομικός, οινικός)
- Διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα και την αγροδιατροφή, με στόχο την προώθηση και ένταξη των αγροτικών προϊόντων στην τουριστική αλυσίδα.

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αντιπροσωπεύει το 19% των επισκέψεων που καταγράφηκαν το 2018 στις περιφέρειες της Ελλάδας. Οι χώρες προέλευσης αυτών των επισκεπτών είναι οι παρακάτω:

• Γερμανία:	1,1 εκατ.	• Ιταλία:	538 χιλ.
• Ηνωμένο Βασίλειο:	666 χιλ.	• Γαλλία:	432 χιλ.
• Η.Π.Α.:	555 χιλ.	• Ολλανδία:	318 χιλ.

Διεθνείς αεροπορικές αφίξεις στις Κυκλάδες:

- **940 χιλ.** (2018) **(+122%** από το 2013 όπου ήταν 423 χιλ.)

Ακτοπλοϊκώς διακινήθεντες στις Κυκλάδες:

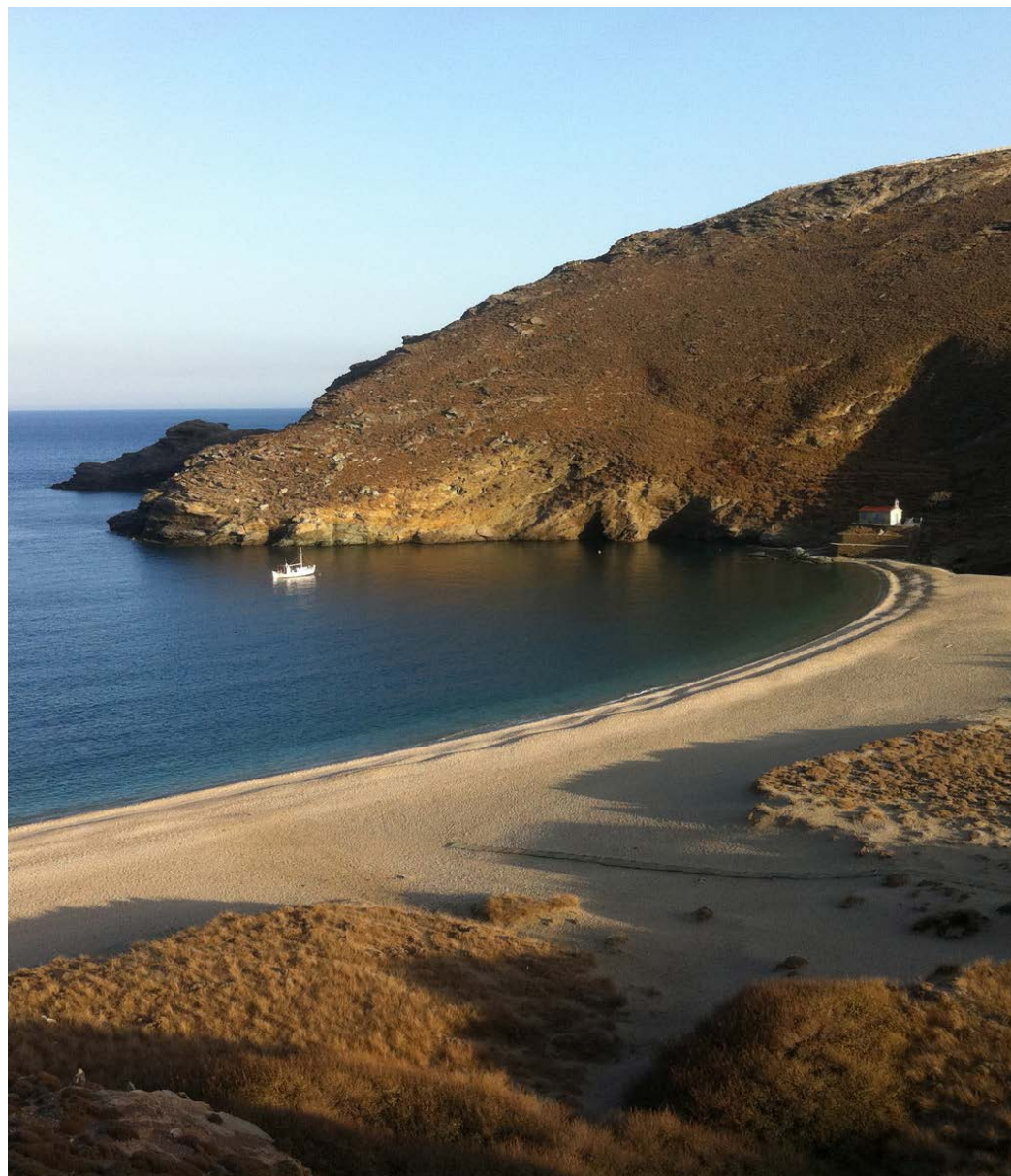
- **11,6 εκατ.** (2018) **(+51%** από το 2013 όπου ήταν 7,7 εκατ.)

Υφιστάμενη τουριστική κατάσταση Άνδρου

Οι τουριστικές επιχειρήσεις που αφορούν την εστίαση και τη διαμονή αποτελούν το 50% του συνόλου των επιχειρήσεων του τριτογενούς τομέα του νησιού. Πιο συγκεκριμένα, ο εν λόγω τομέας στο σύνολο του περιλαμβάνει 558 επιχειρήσεις, όπου απασχολούνται 1.917 άτομα, με τα 251 άτομα να απασχολούνται στον τομέα της εστίασης και 99 άτομα στις υπηρεσίες καταλυμάτων. Η χώρα της Άνδρου χαρακτηρίζεται από μια ισορροπημένη κατανομή δραστηριοτήτων. Το 27% περίπου των επιχειρήσεων της δραστηριοποιείται στον τουριστικό τομέα. Το Μπατσί πρόκειται για τουριστική περιοχή με πλήρη εξάρτηση από τον τουρισμό. Το 31,6% των επιχειρήσεων είναι τουριστικές. Το Γαύριο διαθέτει τουριστικό και εμπορικό χαρακτήρα με το 29% των επιχειρήσεων να ασχολούνται με τον τουρισμό. Το Κόρθι με έντονο αγροτικό προφίλ επιχειρεί να αναδειχθεί σε τουριστικό προορισμό ήπιας μορφής. Το 11% των επιχειρήσεων του εξυπηρετούν τους τουρίστες. Συνολικά στην Άνδρο παρέχεται η δυνατότητα φιλοξενίας 1.319 ατόμων σε καθημερινή βάση.

Οι περισσότερες τουριστικές επιχειρήσεις συνήθως είναι οικογενειακού χαρακτήρα και ως επί το πλείστον οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι επιχειρηματίες είναι άτομα με μηδενική ή περιορισμένη κατάρτιση στον τουρισμό. Αν και η ποιότητα και η ποσότητα των τουριστικών καταλυμάτων και των μονάδων εστίασης του νησιού έχουν βελτιωθεί αισθητά, προκειμένου να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις των τουριστών, δεν φαίνεται να καλύπτονται εντελώς οι τουριστικές απαιτήσεις. Από το 1980 μέχρι και σήμερα οι ξενοδοχειακές μονάδες καθώς και οι επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων, διασκέδασης και φαγητού έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση.

Η Άνδρος δεν διαθέτει πλήθος κλινών και υπολείπεται έναντι των υπόλοιπων νησιών των Κυκλάδων, διαθέτοντας το 2,5% του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού, με 1.319 κλίνες έναντι των 53.181 συνολικών, γεγονός το οποίο δεν συνάδει δεδομένου του μεγέθους του νησιού. Ακόμα, η Άνδρος διαθέτει το 2,5% των ξενοδοχειακών μονάδων των Κυκλάδων, με 27 εγκαταστάσεις έναντι των 1.061 συνολικών. Τέλος, όπως συμβαίνει σχεδόν σε όλα τα νησιά, ένα μεγάλο ποσοστό κλινών προσφέρεται από ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, τα οποία στην Άνδρο υπολογίζονται πάνω από 80 με τον αριθμό των συνολικών κλινών να είναι περίπου στις 2800, σε ποσοστό 6% του συνόλου των Κυκλάδων.

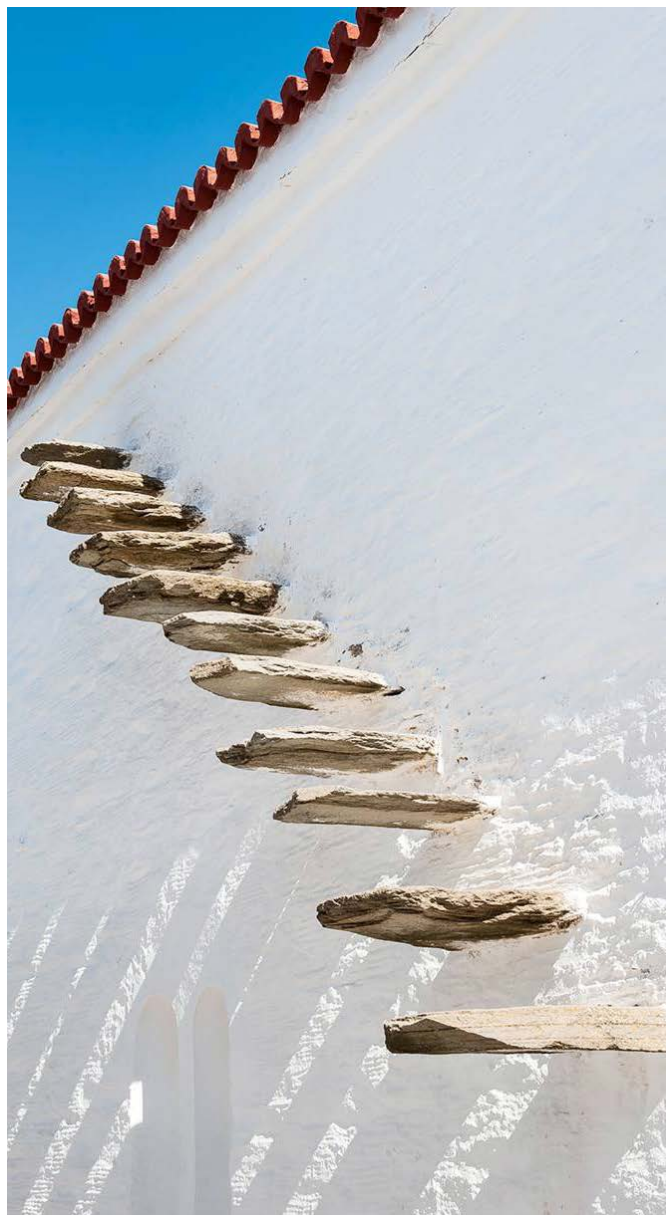
Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής της χώρας και της Ε.Ε. το πρόβλημα της εποχικότητας δεν έχει βελτιωθεί ούτε ως προς τις αφίξεις ούτε ως προς τις διανυκτερεύσεις. Χαρακτηριστικό αυτού του προβλήματος είναι η μικρή έως μηδενική αύξηση των αφίξεων κατά τους τρεις πιο δραστήριους μήνες του χρόνου για το νησί της Άνδρου (Ιούνιος-Ιούλιος-Αύγουστος), σε βάθος χρόνου μιας δεκαετίας.

Από τα παραπάνω δεδομένα καθίσταται σαφές πως αύξηση στην κίνηση του λιμανιού έχουμε μόνο κατά τον μήνα του Αυγούστου, με την αύξηση να είναι της τάξεως του +18% σε διάστημα εννέα ετών. Οι δύο μήνες του Ιουλίου και του Αύγουστου συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπόλοιπους, με τον Σεπτέμβριο και τον Ιούνιο να ακολουθούν. Το φαινόμενο αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα να κυμαίνεται ετησίως σε χαμηλό επίπεδο. Ειδικότερα, πληρότητα στις κλίνες συναντάται από τα τέλη Ιουλίου ως τα μέσα Αυγούστου και τα Σαββατοκύριακα των καλοκαιρινών μηνών, γενικότερα, ενώ τους μήνες Μάιο και Σεπτέμβριο, που άλλα νησιά διαθέτουν αξιόλογη τουριστική κίνηση, ο τουρισμός στην Άνδρο είναι περιορισμένος. Στην Άνδρο κυριαρχούν οι μικρές οικογενειακού τύπου μονάδες, οι οποίες έχουν το πλεονέκτημα της εύκολης στροφής προς τις νέες μορφές τουρισμού όπου κυριαρχεί η ποιότητα σε σχέση με τις μεγάλες μονάδες. Τέλος, η εγγύτητα της Άνδρου προς την Αττική ευνοεί τις εξορμήσεις για εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Η Άνδρος δεν πρέπει να ακολουθήσει το δρόμο του μαζικού τουρισμού καθώς δεν ταιριάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού. Εξ' άλλου η εξάρτηση όλων των δραστηριοτήτων από τον τουρισμό κάνει την τοπική οικονομία περισσότερο ευάλωτη. Η εποχικότητα του τουρισμού δημιουργεί έντονα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα αναδεικνύοντας την περιορισμένη συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη. Όσο η τουριστική δραστηριότητα είναι πιο έντονη, τόσο πιο έντονο είναι το φαινόμενο εκείνο ενός καλοκαιριού με μεγάλη δραστηριότητα και ενός χειμώνα εντελώς ερημικού, με τους κατοίκους να εγκαταλείπουν το νησί.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η Άνδρος στον τουρισμό είναι το ίδιο το φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο της. Αυτά, λοιπόν, πρέπει να διαφυλαχθούν και να αξιοποιηθούν με γνώμονα πάντα την προστασία του περιβάλλοντος, την αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής, τον εκσυγχρονισμό των υπάρχουσών μονάδων και την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η κατάσταση στον τομέα της βιομηχανίας – βιοτεχνίας και μεταποίησης στην Άνδρο βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης πράγμα το οποίο οφείλεται βασικά στην έλλειψη πρώτων υλών, στο υψηλό κόστος μεταφοράς προς και από την ηπειρωτική Ελλάδα και στην έλλειψη τεχνογνωσίας στον τομέα της παραγωγής αλλά κυρίως στον τομέα της προώθησης των προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα, στον κλάδο ασχολείται το 27,35% του συνολικού αριθμού των εργαζομένων του νησιού, ή αλλιώς 910 άτομα. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που υπάρχουν σήμερα λειτουργούν σε οικογενειακή βάση και περιορίζονται σε δραστηριότητες όπως η εξόρυξη και διάθεση αδρανών υλικών, τα λατομεία, ο κλάδος των τροφίμων και ποτών, στην επεξεργασία αγροτικών προϊόντων και προϊόντων ξύλου και οικοδομικών, γενικότερα.

Αναλυτικότερα, στον δευτερογενή τομέα οι δραστηριότητες είναι εντοπισμένες κυρίως σε κλάδους που σχετίζονται με την οικοδομή, με ποσοστό 15,62% του συνολικού αριθμού των εργαζομένων, ή αλλιώς 519 άτομα, καθώς και στις υποστηρικτικές δραστηριότητες αυτής. Μεγάλο ποσοστό επιχειρήσεων δραστηριοποιείται στον κλάδο της επεξεργασίας ξύλου και αλουμινίου, ενώ ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε υλικά οικοδομών και εξόρυξη πέτρας είναι αρκετά σημαντικός για ένα νησί του μεγέθους της Άνδρου.

Ο δεύτερος πιο σημαντικός κλάδος στην Άνδρο είναι αυτός των τροφίμων και ποτών. Αξίζει να σημειωθεί πως ο κλάδος της αρτοποιίας και ζαχαροπλαστικής είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος από πλευράς αριθμού επιχειρήσεων και ειδικά ο δήμος Άνδρου έχει μακρά παράδοση στη ζαχαροπλαστική. Βασικό στοιχείο αποτελεί το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, έχοντας σαν κριτήριο τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις και την απασχόληση προσωπικού. Το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων διαθέτει τα προϊόντα του αποκλειστικά στην Άνδρο και μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των επιχειρήσεων πραγματοποιεί εξαγωγές, που αφορά κυρίως τον κλάδο της ποτοποιίας.

Η σημαντικότερη μεταποιητική επιχείρηση στην Άνδρο είναι το εργοστάσιο εμφιάλωσης μεταλλικού νερού με την επωνυμία «Σάριζα» στο χωριό των Αποικίων, από την ομώνυμη γνωστή ιαματική πηγή, το οποίο κάνει εξαγωγές στην ηπειρωτική Ελλάδα αλλά και σε χώρες του εξωτερικού και αποτελεί μία από τις επίσημα αναγνωρισμένες επιχειρήσεις εμφιάλωσης νερού της Ελλάδας.

Στον τομέα του ελαιόλαδου συνολικά στο νησί υπάρχουν 6 ελαιοτριβεία. Από αυτά συστηματικά λειτουργούν τα τρία που είναι φυγοκεντρικά (ένα στις Χώνες, ένα στη Σταυροπέδα και ένα στο Βαρίδι), ενώ τα υπόλοιπα είναι κλασσικά, παλιάς τεχνολογίας με υδραυλικά πιεστήρια και κυρίως εγκαταλελειμμένα. Η δυναμικότητα τους ποικίλλει από 400 κιλά ελιές/ώρα στα κλασσικά μέχρι και 3.000 κιλά ελιές/ώρα. Στην περιοχή του Πιτροφού λειτουργεί ένα αναπαλαιωμένο παλιό ελαιοτριβείο σαν “Μουσείο Ελιάς”.

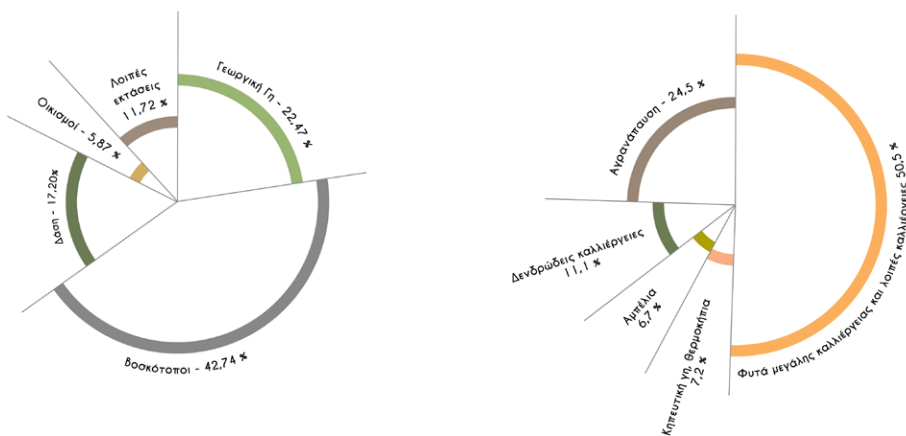
Σημαντικά για την ζωική παραγωγή και την αξιοποίησή της είναι τα τρία σύγχρονα ιδιωτικά τυροκομεία που υπάρχουν στο νησί (2 στο Κόρθι και 1 στα Απροβάτου) και απορροφούν μεγάλο ποσοστό του παραγόμενου αγελαδινού γάλακτος αλλά όχι και του αιγοπρόβειου. Τα σημαντικότερα τυροκομικά-γαλακτοκομικά προϊόντα τοπικών τυροκομείων είναι τα εξής: Πετρωτή, Βολάκι, Κοπανιστή, Λαδοτύρι, Κεφαλάκι, Αρμεξιά-Πετρωτή, ρυζόγαλο, γιαούρτι, βούτυρο.

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο πρωτογενής τομέας είναι ο λιγότερο ανεπτυγμένος τομέας οικονομικής δραστηριότητας στην Άνδρο και με το μικρότερο αριθμό απασχολούμενων. Παρόλα αυτά το ποσοστό της Άνδρου, αναφορικά με τους απασχολούμενους στον πρωτογενή τομέα, είναι αρκετά υψηλότερο σε σχέση με αυτό των Κυκλάδων (5,2%). Πιο συγκεκριμένα, βάση στατιστικών της καταγραφής του 2011, στον τομέα ασχολούνταν 497 άτομα, το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο 15% του συνολικού πληθυσμού που απασχολείται στο νησί. Οι περισσότεροι από αυτούς ασχολούνται με την φυτική και ζωική παραγωγή, η οποία αντιστοιχεί στο 14% του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων του νησιού.

Σε ένα νησί όπως η Άνδρος, η γεωργία περιορίζεται σε συγκεκριμένες καλλιέργειες εξαιτίας των καιρικών συνθηκών και της έλλειψης πεδινών εκτάσεων. Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί τομέα-κλειδί της οικονομικής δραστηριότητας των τοπικών κοινωνιών του βόρειου τμήματος της Άνδρου (Μακροτόνταλο, Φελλός, Βαρίδι), το οποίο διακρίνεται για τις μεγάλες εκτάσεις καλλιεργήσιμων οροπεδίων. Ακόμα, ο πρωτογενής τομέας πρωταγωνιστεί και στο νότιο τμήμα της Άνδρου, και πιο συγκεκριμένα στην κοιλάδα του Κορθίου και των γύρω κοινοτήτων.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις αποτελούνται από μεγάλο αριθμό και μικρά σε μέγεθος αγροτεμάχια, πράγμα που αποτελεί ένα από τα βασικότερα προβλήματα τόσο της Άνδρου όσο αλλά και του νησιωτικού χώρου, γενικότερα, καθώς απουσιάζουν οι κάμποι και οι μεγάλες εκτάσεις για καλλιέργεια. Η Άνδρος κατέχει το 10,2% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των νήσων των Κυκλάδων. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στο νησί είναι της τάξης του 23%, με τα περισσότερα καλλιεργούμενα εδάφη να είναι πηλοαμμώδη (45%) και αρμοπηλώδη (30%), φτωχά σε οργανική ουσία, καλά στραγγιζόμενα, μικρής θερμοχωρητικότητας, εύκολα στη θέρμανση και κατάλληλα για πρώιμες καλλιέργειες.

Οι βασικότερες καλλιέργειες του νησιού είναι τα εσπεριδοειδή, οι ελιές, τα αμπέλια, τα καρποφόρα δέντρα και τα κηπευτικά. Τα εσπεριδοειδή και ειδικά το λεμόνι Άνδρου κατέχει ιδιαίτερη θέση στις καλλιέργειες της Άνδρου αφού επί σειρά ετών αποτελούσε κύριο εξαγόμενο προϊόν στηρίζοντας σημαντικά τον πρωτογενή τομέα του νησιού. Τα τελευταία χρόνια η καλλιέργεια του έχει εγκαταλειφθεί ως ασύμφορη οικονομικά και έχει περιοριστεί στην κάλυψη των οικιακών αναγκών. Παρόλα αυτά, η παραγωγή λεμονιών κυριαρχεί στο νησί αφού αποτελεί το 25% της συνολικής. Επιπροσθέτως των παραπάνω συναντάμε ακόμη πολλά καρποφόρα δέντρα με κυριότερα τη πορτοκαλιά, τη συκιά, την αμυγδαλιά, την καρυδιά και την αχλαδιά. Αυτά αποτελούν ως επί το πλείστον συγκαλλιέργεια και ευδοκιμούν χωρίς ιδιαίτερες καλλιεργητικές φροντίδες, θα μπορούσαν όμως να καλλιεργηθούν πιο συστηματικά και να παρουσιάσουν σημαντικό οικονομικό ενδιαφέρον.

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, όμως, η μεγαλύτερη έκταση αποτελεί βοσκοτόπια (42,74%) που ανήκουν όλα σε ιδιώτες. Λόγω του μεγάλου αριθμού αιγοπροβάτων και της υπερβόσκησης υποβαθμίζεται το φυσικό τοπίο. Οι κλάδοι που έχουν οικονομικό ενδιαφέρον είναι η αιγοπροβατοτροφία και η μελισσοκομία και σε πιο μικρή έκταση η χοιροτροφία και η βουτροφία. Παλαιότερα στο νησί υπήρχε μεγάλη χοιροτροφική μονάδα καθώς και πτηνοτροφική αλλά λόγω αυξημένου κόστους έχουν αναστείλει τη λειτουργία τους. Παραδοσιακά τα περισσότερα αγροτικά σπίτια εκτρέφουν για τις ανάγκες τους διάφορα ζώα όπως κότες, κουνέλια, χοιρίδια. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το υψηλό κόστος ζωοτροφών καθώς και η έλλειψη σύγχρονου σφαγείου.

Σε ότι αφορά τη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων, οι μεικτές εκτάσεις (κτηνοτροφικές και γεωργικές) εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά, ενώ οι καθαρά κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις είναι σχεδόν μηδενικές. Το ίδιο ισχύει και για τους απασχολούμενους. Όσον αφορά τα δύο φύλα, οι άντρες που απασχολούνται στις εκμεταλλεύσεις συνολικά καταλαμβάνουν ένα ποσοστό περίπου 53% έναντι των γυναικών με ποσοστό 47%.

Τέλος, στην Άνδρο δραστηριοποιούνται 60 επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη παράκτια αλιείας που απασχολούν 158 αλιείς και αλιεργάτες ενώ, σύμφωνα με εκτίμηση του Λιμενικού, υπάρχουν και 275 ερασιτέχνες αλιείς μικρού μεγέθους και περιορισμένων αλιευτικών δυνατοτήτων. Λειτουργεί, επίσης, πλωτή μονάδα ιχθυοκαλλιέργειας στην περιοχή του Κάβο Ντόρο δυναμικότητας 310 τόνων, η οποία, όμως, έχει σημαντικές απώλειες λόγω των δύσκολων καιρικών συνθηκών της περιοχής. Η ποσότητα των αλιευμάτων είναι σχετικά μικρή και δεν καλύπτει την αυξημένη ζήτηση ειδικά τους θερινούς μήνες. Για τον ελλιμενισμό των αλιευτικών σκαφών υπάρχουν αλιευτικά καταφύγια και μαρίνες στη Χώρα, στο Γαύριο, στο Μπατσί και στο Κόρθι.

2

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

και

ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ

Εναλλακτικός τουρισμός και Άνδρος

Στην Άνδρο, σήμερα, πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, εν γένει, αφού έτσι μπορεί να αναδεικνύεται η φυσική ομορφιά του νησιού, χωρίς να απειλείται η βιωσιμότητά του. Εναλλακτικός τουρισμός είναι μια σειρά από τουριστικές υπηρεσίες και διακρίνεται ανάλογα με τις ανάγκες και τα κίνητρα τουριστών, οργανώνεται από την τοπική κοινωνία και αφορά τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα. Τα άτομα που επιλέγουν αυτού του είδους τον τουρισμό αναζητούν την επαφή με τη φύση, την αποφυγή κοσμικών προορισμών, την ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς και την αναζήτηση της αυθεντικότητας. Τέλος, οργανώνεται από τον τοπικό πληθυσμό γιατί δεν στηρίζεται σε τουριστικά πακέτα και πραγματοποιείται όλο τον χρόνο, ανεξαρτήτως εποχικότητας.

Ο εναλλακτικός τουρισμός επιδρά θετικά σε διάφορους τομείς μιας κοινωνίας όπως στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό. Ένας από αυτούς είναι και ο τομέας της εργασίας, αφού ο εναλλακτικός τουρισμός αναπτύσσεται από τον τοπικό πληθυσμό και έτσι δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας αλλά και συμπληρωματικά εισοδήματα στους ντόπιους, με αποτέλεσμα να μένουν στον τόπο τους. Έτσι, εφόσον συγκρατεί τον κόσμο στον τόπο τους, δίνεται λύση και σε ένα ακόμη μεγάλο πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης της εκάστοτε περιοχής, και στη προκειμένη περίπτωση της Άνδρου. Επιπλέον, καθώς η εκμετάλλευση του πλούτου της περιοχής γίνεται από την τοπική κοινωνία δεν παραβλέπουν την πολιτιστική κληρονομιά και συντηρούν το χαρακτήρα και την μοναδικότητα της κάθε περιοχής. Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλει στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη λόγω της τουριστικής υποδομής που απαιτείται και βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Η περιφερειακή ανάπτυξη εναρμονίζεται με το περιβάλλον και προστατεύει τον φυσικό πλούτο και την πολιτιστική κληρονομιά. Επίσης, οι ταξιδευτές-τουρίστες που έρχονται σε επαφή με την φύση, ευαισθητοποιούνται και συμβάλλουν στην προστασία της.

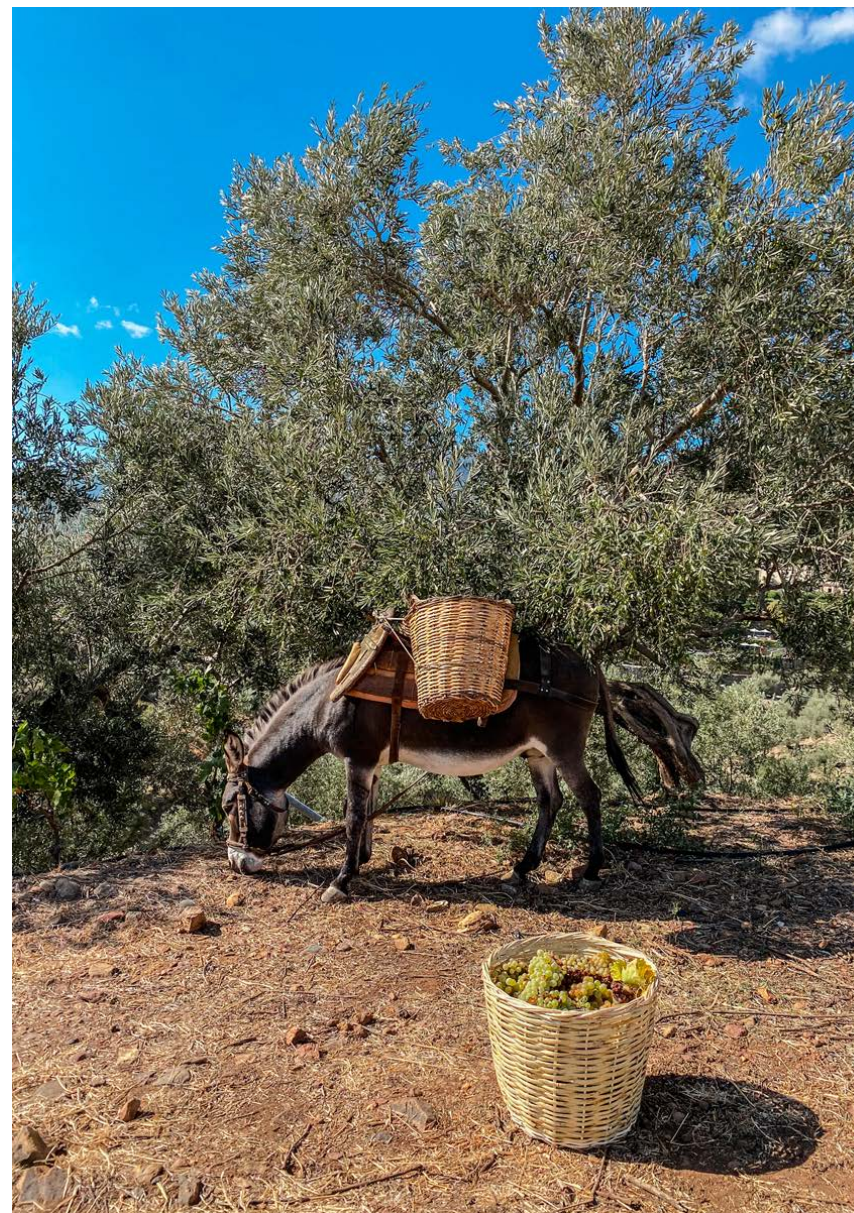
Παρόλα αυτά, η περίπτωση της Άνδρου είναι ιδιαίτερη. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναλύθηκε και παραπάνω, ο πρωτογενής τομέας του νησιού παρουσιάζει μια εικόνα εσωστρέφειας, ενώ ο τριτογενής και πιο συγκεκριμένα ο τουρισμός δεν δείχνει να έχει βρει ακόμα τον δικό του χαρακτήρα. Για αυτό το λόγο, θα μπορούσε να δράσει θετικά στο νησί ο εναλλακτικός τουρισμός και πιο συγκεκριμένα ο αγροτουρισμός. Με την ανέγερση μια αγροτουριστικής εγκατάστασης και την και την εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος τουρισμού 365 ημερών, ο πρωτογενής τομέας του νησιού μπορεί να επωφεληθεί πολυεπίπεδα.

Ως αγροτουρισμός ορίζεται η ειδική μορφή τουρισμού υπαίθρου, η οποία συνίσταται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και τοπική γαστρονομία, καθώς και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους ενοποιημένους ή μη με αγροτικές εγκαταστάσεις.

Ο αγροτουρισμός πραγματοποιείται σε αγροτικές περιοχές με χαμηλή τουριστική ανάπτυξη και επιτρέπει στους τουρίστες να απολαύσουν το περιβάλλον και να μοιραστούν εμπειρίες με τον τοπικό πληθυσμό.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος είναι τα εξής:

1. Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος και η γνωριμία με τα χαρακτηριστικά φυσικά τοπία.
2. Η επαφή και η γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα των κατοίκων, η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις κτλ..
3. Η προσφορά διαφοροποιημένων, υψηλής ποιότητας τουριστικών προϊόντων (για παράδειγμα βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων, προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης).
4. Η παρατήρηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτές.
5. Η άσκηση παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (ορειβασία, πεζοπορία).

Πλεονεκτήματα και οφέλη αγροτουρισμού

- Επιδιώκει τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων και ανταποκρίνεται στην ανάγκη των αγροτών να αποκτήσουν συμπληρωματικό εισόδημα απασχολούμενοι με τον τομέα των υπηρεσιών καθώς και στην ανάγκη των κατοίκων των αστικών κέντρων να επιστρέψουν στη φύση.
- Αναπτύσσει την τοπική κοινωνία, συμβάλλει στη συνέχεια της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, διατηρεί τέχνες που διαφορετικά θα είχαν εξαφανισθεί, συμβάλλει στην αναβίωση εθίμων και παραδοσιακών εκδηλώσεων, στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αποτελεί ένα μέσο επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών με τα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και προσφέρει νέες προοπτικές ζωής στους νέους των περιοχών αυτών. Μέσω του αγροτουρισμού προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής.
- Προσφέρει στον επισκέπτη την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, την πολιτιστική κληρονομιά κάθε περιοχής, με σεβασμό στο περιβάλλον και την παράδοση. Δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με τη φύση και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει.

Γενικότερα ο αγροτουρισμός συμβάλλει στα παρακάτω :

- συμπλήρωση και βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος
- βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού
- συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο διαμονής του
- βελτίωση και διάθεση των τοπικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων
- προστασία του περιβάλλοντος
- διατήρηση, προβολή κι αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών
- ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

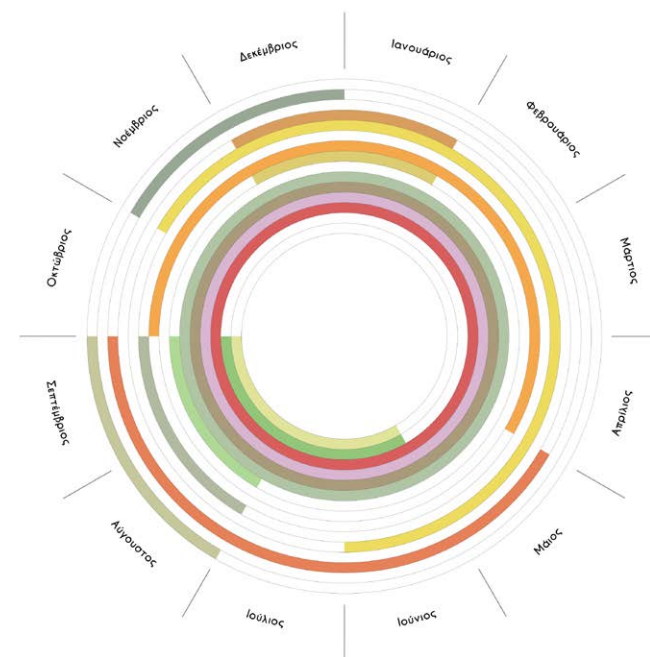
Επιλογή των καλλιεργειών

Οι καλλιέργειες της αγροτουριστικής εγκατάστασης των "Αιμασιών" επιλέγονται με βάση την γεωργική παράδοση του νησιού και την τεχνογνωσία των ανθρώπων που απασχολούνται στον τομέα. Πιο συγκεκριμένα, το πλάνο της καλλιέργειας βασίζεται στην εκμετάλλευση των διαφορετικών περιόδων καρποφορίας των ενδυμικών καλλιεργειών της Άνδρου, με στόχο την αυτονομία της εγκατάστασης σε πρώτες ύλες και τη διεξαγωγή αγροτουριστικών εμπειριών καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Τέλος, θα λαμβάνουν χώρα και κτηνοτροφικές δραστηριότητες, ως μέρος του κλάδου του πρωτογενούς τομέα, ο οποίος πρωταγωνιστεί.

Ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας των "Αιμασιών"

Παράλληλα, στους χώρους της αγροτουριστικής εγκατάστασης των αιμασιών και στις καλλιέργειες αυτές, θα λαμβάνουν χώρα διάφορα προγράμματα εκπαίδευσης, με στόχο την καλύτερη κατάρτιση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα του νησιού και την προώθηση των προϊόντων τους. Πιο συγκεκριμένα, προτείνονται οι παρακάτω ενέργειες:

1. Εκπαίδευση των νέων που επιθυμούν να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα αλλά και των ατόμων που ήδη απασχολούνται, ώστε να γνωρίσουν και να εφαρμόσουν σωστές, νέες και βιώσιμες τεχνικές.
2. Εκπαίδευση των εν λόγω ατόμων στην εύρεση προγραμμάτων υποστήριξης των παραγωγών τους, αλλά και προώθησης των προϊόντων τους.
3. Ενημέρωση σε κοινωτικά προγράμματα για ιδιωτικές επενδύσεις και επιδοτήσεις, καθώς και σε θέματα που αφορούν νομικό πλαίσιο για άδειες λειτουργίας και ανάπτυξη συλλογικών δομών.
4. Δημιουργία επιμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων με σκοπό την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, ώστε να εφαρμόζονται πιο σύγχρονες μέθοδοι παραγωγής.

Επιλογή φύτευσης - καλλιεργειών εντός των "Αιμασιών"

Η άμπελος

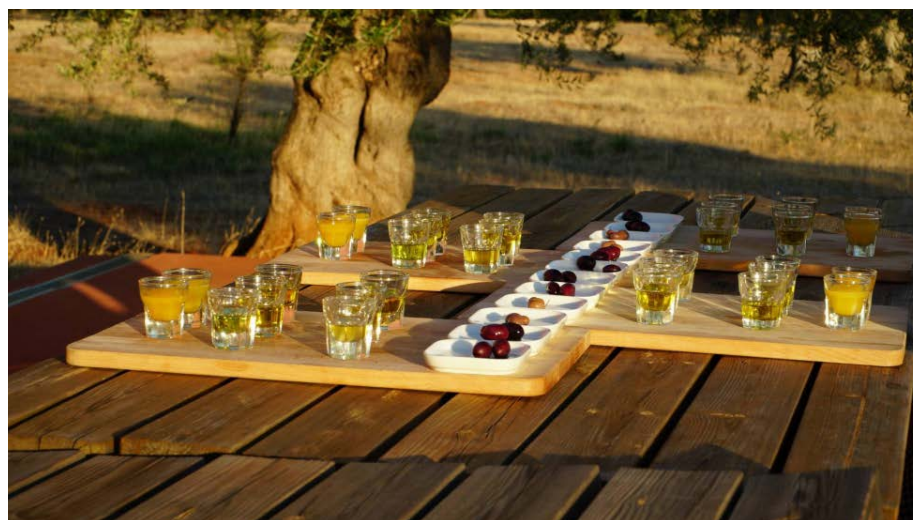
Καλλιέργεια, φροντίδα, τρύγος, θραύση στο πατητήρι και ωρίμανση

Η ελιά

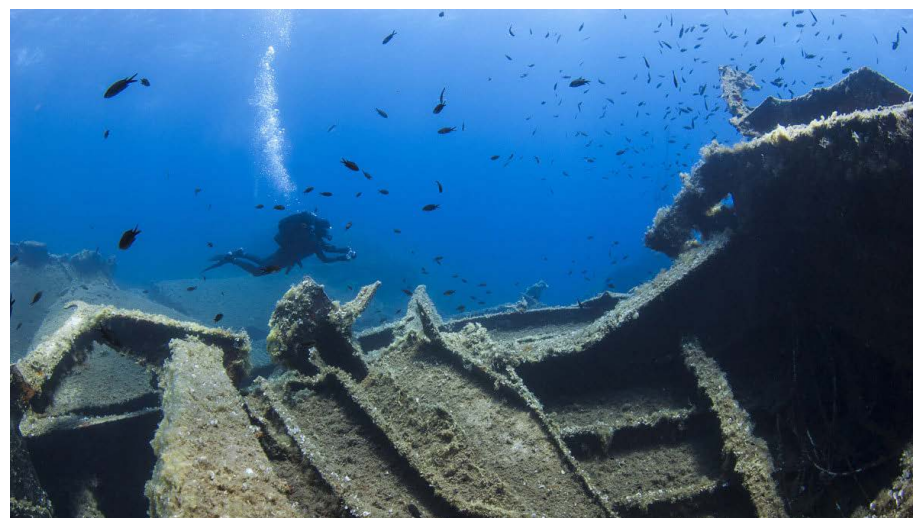
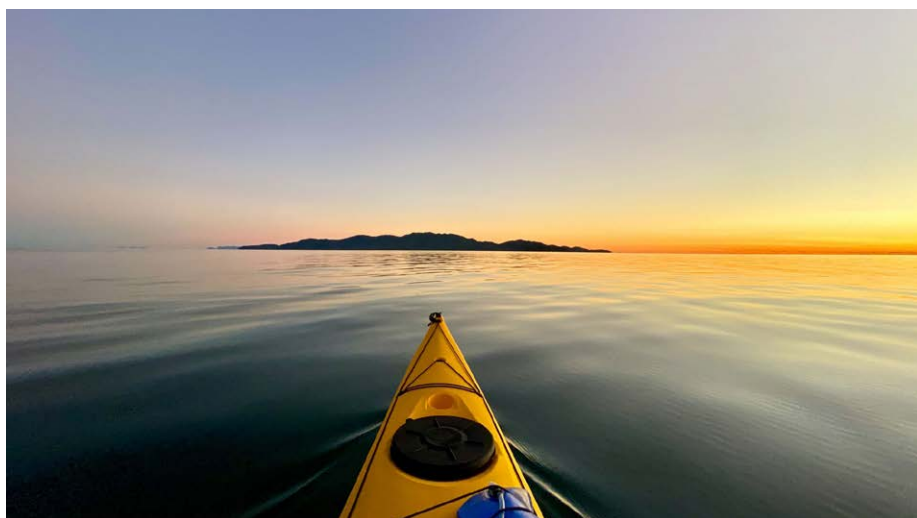
Καλλιέργεια, φροντίδα, συγκομιδή και παραγωγή ελαιόλαδου

Γαστρονομικό εργαστήριο

Σεμινάρια μαγειρικής ανδριώτικων και μεσογειακών συνταγών, βασισμένων αποκλειστικά στα εποχιακά προϊόντα των «Αιμασιών»

Άσκηση, χαλάρωση και ευεξία

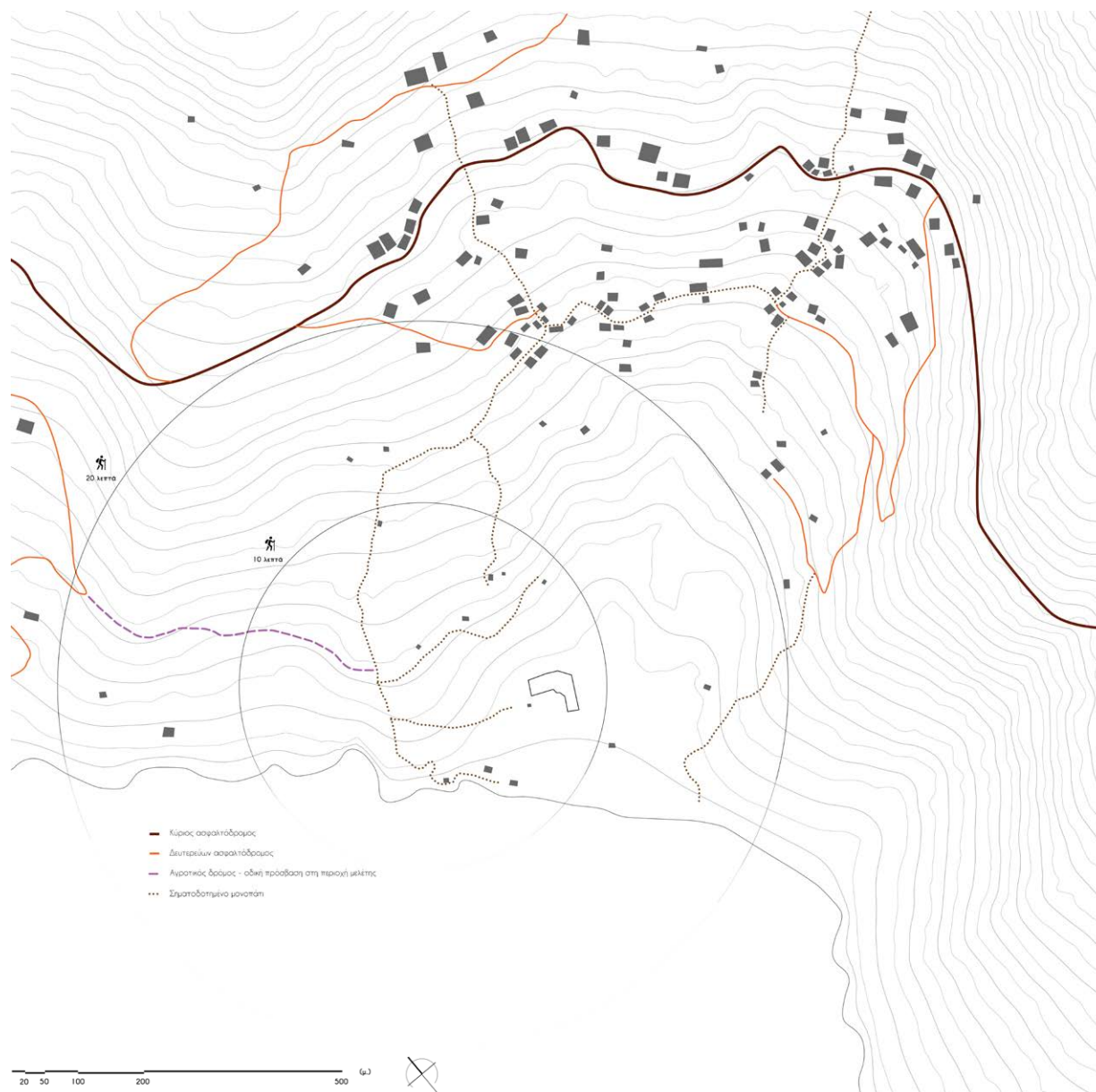

Περιπλάνηση στα μονοπάτια, ανακάλυψη των ενάλιων αρχαιοτήτων της Παλαιόπολης και χαλάρωση στο κέντρο ευεξίας των «Αιμασιών»

Επιλογή της τοποθεσίας

Μέσα από την έρευνα των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που συνθέτουν τη σημερινή εικόνα της Άνδρου, αλλά και λόγω των επιθυμητών αγροτουριστικών κατευθύνσεων της εγκατάστασης, προκύπτει η ανάγκη ανέγερσής της στη περιοχή της Παλαιόπολης. Πιο συγκεκριμένα, επιλέγεται η συγκεκριμένη τοποθεσία εξαιτίας της κεντροβαρικής θέσης της στο νησί, όντας σε αντίστοιχη εγγύτητα με το διοικητικό και πολιτιστικό κέντρο του νησιού (Χώρα), αλλά και στις περιοχές με κατεξοχήν απασχόληση στον πρωτογενή τομέα (Βόρεια Άνδρος, Νότια Άνδρος).

Ακόμα, με την κεντρική και καιρία τοποθέτηση της εγκατάστασης στο νησί, αυτή θα συνδεθεί επιτυχώς με το υφιστάμενο περιπατητικό και πολιτιστικό δίκτυο, γενικότερα. Μέσω της αγροτουριστικής εγκατάστασης θα γίνονται συνεχείς προσπάθειες προβολής και εν τέλει εξέλιξης του πρωτογενούς τομέα, συμμετέχοντας ενεργά στο τουριστικό γίγνεσθαι. Η ξενοδοχειακή εγκατάσταση, λοιπόν, θα εστιάζει στον αγροτουρισμό και στον εναλλακτικό τουρισμό, γενικότερα, με τους επισκέπτες να μαθαίνουν την ντόπια ζωή μέσω των διάφορων δραστηριοτήτων και της επαφής με τη φύση και τα διάφορα κρυμμένα και μη αξιοθέατα.

Γενικά χαρακτηριστικά

Ο οικισμός της Παλαιόπολης βρίσκεται στο μέσο περίπου της δυτικής ακτής της Άνδρου και σε αυτόν διαμένουν μόνιμα 135 κάτοικοι. Διοικητικά ανήκει στο δήμο Άνδρου, ενώ πριν το Πρόγραμμα Καλλικράτης άνηκε στο δήμο Υδρούσας και μαζί με τα χωριά Κόλυμπος και την Αγία Ελεούσα αποτελούσε το δημοτικό διαμέρισμα Παλαιόπολεως. Το 2003, με τη βοήθεια του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, δημιουργήθηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο Παλαιόπολης, όπου στεγάζονται ευρήματα από την περιοχή. Επιπλέον, πάνω από το αρχαιολογικό μουσείο υπάρχει το πρώην κοινοτικό γραφείο του χωριού ενώ το παλαιό δημοτικό σχολείο τώρα πια στεγάζει το πολιτιστικό κέντρο του χωριού.

Εκτείνεται σε μια απότομη αμφιθεατρική πλαγιά, η οποία καταλήγει στη θάλασσα, δημιουργώντας έναν ανοικτό όρμο. Σε δύο σημεία ψηλά στους βράχους τα άφθονα νερά σχηματίζουν δύο πλούσιους καταρράκτες, τους μοναδικούς του νομού Κυκλάδων, οι οποίοι καταλήγουν μέσω δύο μικρότερων χειμάρρων στο χειμάρρο Κόμβο. Οι χειμάρροι αυτοί, μαζί με τις άφθονες πηγές που υπάρχουν σε όλη την έκταση, καθιστούν την περιοχή εξαιρετικά εύφορη και της προσδίδουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος.

Ιστορική αναδρομή

Το όνομα του οικισμού, που ιδρύθηκε τον 19ο αιώνα, οφείλεται στις αρχαιότητες που ήταν ορατές στο χώρο. Τμήματα του τείχους της αρχαίας πόλης, της Άνδρου, τοίχοι οικοδομημάτων, αρχιτεκτονικά μέλη και αγάλματα σε κομμάτια ξεπροβάλλουν μισοθαμμένα στο χώμα, διάσπαρτα στα χωράφια ή ενσωματωμένα σε νεότερες κατασκευές. Η εικόνα συμπληρώνεται από τους σπαρμένους σε όλη την έκταση τεράστιους βράχους, πολλοί από τους οποίους ενσωματώθηκαν στις αρχαίες κατασκευές. Βυθισμένα στη θάλασσα διακρίνονται τα κατάλοιπα του αρχαίου λιμανιού.

Οι αρχαιότητες αυτές προκάλεσαν το ενδιαφέρον των ερευνητών και το 1830 έγινε η πρώτη ανασκαφή στην επίπεδη έκταση μπροστά στην παραλία από τον αρχιτέκτονα Σταμάτη Κλεάνθη. Δύο χρόνια αργότερα ένας κάτοικος ξέθαψε στο χωράφι του, στον ίδιο χώρο, δύο αγάλματα, ένα ανδρικό, το γνωστό του Ερμή, και ένα γυναικείο του τύπου της Μεγάλης Ηρακλειώτισσας. Οι ερευνητές της εποχής κατέληξαν έτσι στην υπόθεση ότι εκεί βρισκόταν η αγορά της πόλης. Το 1956 πραγματοποιήθηκε στον ίδιο χώρο ανασκαφική έρευνα από τον καθηγητή Νικόλαο Κοντολέοντα, που αποκάλυψε το ανατολικό τμήμα στοάς και κατά μήκος της πρόσθιας πλευράς της μαρμάρινα βάθρα, εξέδρα και τετράπλευρο όρυγμα, που ερμηνεύθηκε ως χώρος («βόθρος») προσφορών στο πλαίσιο κάποιας λατρείας ηρώων που τελούνταν στην αγορά. Η στοά χρονολογήθηκε στον 3ο-2ο αιώνα π.Χ.

Το 1985 άρχισε επιφανειακή έρευνα σε όλη την πλαγιά της Παλαιόπολης, με σκοπό να καταγραφούν τα στοιχεία του φυσικού τοπίου και οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις σε αυτό. Αρχικά καθορίστηκαν τα όρια και η έκταση της πόλης, με τον εντοπισμό της πορείας του οχυρωματικού περιβόλου. Η συνολική έκταση ξεπερνούσε τα 600 στρέμματα, ενώ η οχυρωμένη περιοχή ήταν περίπου 400. Δεν υπήρχε όμως ουσιαστική διάκριση μεταξύ άστεως και υπαίθρου, καθώς μεγάλο μέρος της οχυρωμένης έκτασης δεν ήταν δομημένο. Κατά την επιφανειακή έρευνα εντοπίστηκαν επιπλέον πολλά κατάλοιπα κτιρίων ή μεμονωμένων τοίχων, τάφων, ποικίλα λαξεύματα και τρεις επιγραφές χαραγμένες σε βράχους.

Η αρχαία πόλη, που αποτέλεσε την πρωτεύουσα του νησιού περίπου για μια χιλιετία, είχε αναπτυχθεί χωρίς συγκεκριμένο σχέδιο, από το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου, σε υψόμετρο 350 μ., όπου βρισκόταν η ακρόπολη, έως την παραλία. Ο χώρος διέθετε δύο σημαντικά προσόντα, οχυρή από τη φύση της θέση και υδάτινο πλούτο, που φαίνεται ότι ήταν και οι καθοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξη της πόλης στη συγκεκριμένη περιοχή, που πιστεύεται ότι ιδρύθηκε περί το 700 π.Χ., όταν μετοίκησαν εκεί οι κάτοικοι των γεωμετρικών οικισμών του νησιού.

Η εικόνα της πόλης που προέκυψε από την έρευνα είναι η εξής. Η μορφή της υπαγορεύθηκε από τη διαμόρφωση του εδάφους και ήταν διαρθρωμένη σε τέσσερις ζώνες.

- Το κέντρο της, η αγορά, αναπτύχθηκε στην επίπεδη έκταση μπροστά στην παραλία, σε άμεση γεινίαση με το λιμάνι.
- Υψηλότερα στην πλαγιά, προς τα δυτικά, οι Άνδριοι έχτισαν τα σπίτια τους, προσανατολισμένα στην Ανατολή και το πέλαγος.
- Προς το χειμαρρο, στα βόρεια και βορειοανατολικά της αγοράς, υπήρχε μια περιοχή με σημαντικά δημόσια κτήρια και ιερά.
- Σε περίοπτη θέση, ψηλά στην πλαγιά, υπήρχε η ακρόπολη.

Η έντονη κατωφέρεια του εδάφους κατέστησε απαραίτητη την κατασκευή πολλών ανδρήρων (αιμασιών), που κλιμάκωναν την απότομη πλαγιά, δημιουργώντας εκτάσεις καλλιέργειας, βοσκής και δόμησης. Εντοπίστηκαν σαράντα επτά αναλημματικοί τοίχοι που στήριζαν τα άνδρηρα αυτά, ο αρχαιότερος από τους οποίους χρονολογείται στα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ., οι περισσότεροι όμως κτίστηκαν στον 4ο και 3ο αιώνα π.Χ., περίοδο ακμής και επέκτασης της πόλης και εντατικοποίησης της καλλιέργειας της γης.

Τα κατάλοιπα ενός ναού, των αρχών του 5ου αιώνα π.Χ., σχετίστηκαν με το ναό του Απόλλωνος Πυθίου, η λατρεία του οποίου, μαζί με αυτήν του Διονύσου, ήταν οι σημαντικότερες στην πόλη. Στο ναό, που ήταν δωρικού ρυθμού, αποδόθηκαν αρχιτεκτονικά μέλη και ένα μοναδικό γλυπτό, που αποτελούσε ένα από τα ακρωτήρια του κτηρίου και εικόνιζε τον ήρωα Βελλερεφόντη να ιππεύει το φτερωτό άλογο, τον Πήγασο. Στην περιοχή του ναΐσκου της Μεταμόρφωσης σώζονται τα ερείπια ενός μνημειακού λουτρού (θερμών) ρωμαϊκών χρόνων, το οποίο όπως φαίνεται είχε άμεση σχέση με το Γυμνάσιο της πόλης. Στην πλαγιά του Τούρλου, τέλος, του χαμηλού λοφίσκου προς τα Ανατολικά, υπάρχει το θέατρο.

Έξω από το τείχος της πόλης, ανατολικά και δυτικά, εκτείνονταν τα νεκροταφεία, όπως διαπιστώνεται από τους λαξευτούς ή κτιστούς, δυστυχώς συλημένους από παλιά τάφους και τα ποικίλα κατάλοιπα ταφικών μνημείων, μαρμάρινων σαρκοφάγων και γλυπτών, που αποτελούν μάρτυρες της πολυτέλειας των ταφικών μνημείων των Ανδρίων. Δύο επιγραφές, του 4ου αιώνα π.Χ., χαραγμένες σε βράχους στην περιοχή του ανατολικού νεκροταφείου, βεβαιώνουν τη λατρεία του Διός Μειλιχίου, προστάτη των ανθρώπων και των ψυχών. Χαμηλότερα προς την παραλία, στην περιοχή Σκουριά, το έδαφος έχει το χρώμα της σκουριάς από την πληθώρα υπολειμμάτων κατεργασίας μετάλλου (σκωρίες), που προδίδουν την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου.

Σε όλη την έκταση της πλαγιάς εντοπίστηκαν επίσης άφθονα λαξεύματα στους βράχους, ορισμένα από τα οποία υποδεικνύουν την ύπαρξη κτηρίων, άλλα αποτελούσαν υπολείμματα λατομικής δραστηριότητας. Αυτάκια λαξευμένα στους βράχους χρησίμευαν στην παροχή ύδατος, είτε για άρδευση, είτε για την υποστήριξη βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

Η ενάλια γεωλογική έρευνα στο βυθισμένο αρχαίο λιμάνι συνέβαλε στον εντοπισμό της ακτογραμμής κατά την αρχαιότητα. Στο βορειοδυτικό τμήμα της, από τις εκβολές του χειμάρρου Κόμβου έως το δυτικό της άκρο, όπου κατέληγε το δυτικό σκέλος του τείχους, κατασκευάστηκαν ισχυρά λιμενικά έργα, σε τρεις τουλάχιστον φάσεις, που αντιστοιχούσαν στις μεταβολές της στάθμης της θάλασσας, στις οποίες οφείλεται και η κάλυψή τους σήμερα από τη θάλασσα. Η αρχαιότερη από τις φάσεις πρέπει να χρονολογηθεί μάλλον πριν από τους κλασικούς χρόνους, σε περίοδο ακμής της πόλης στα τέλη του 6ου ή τις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ.

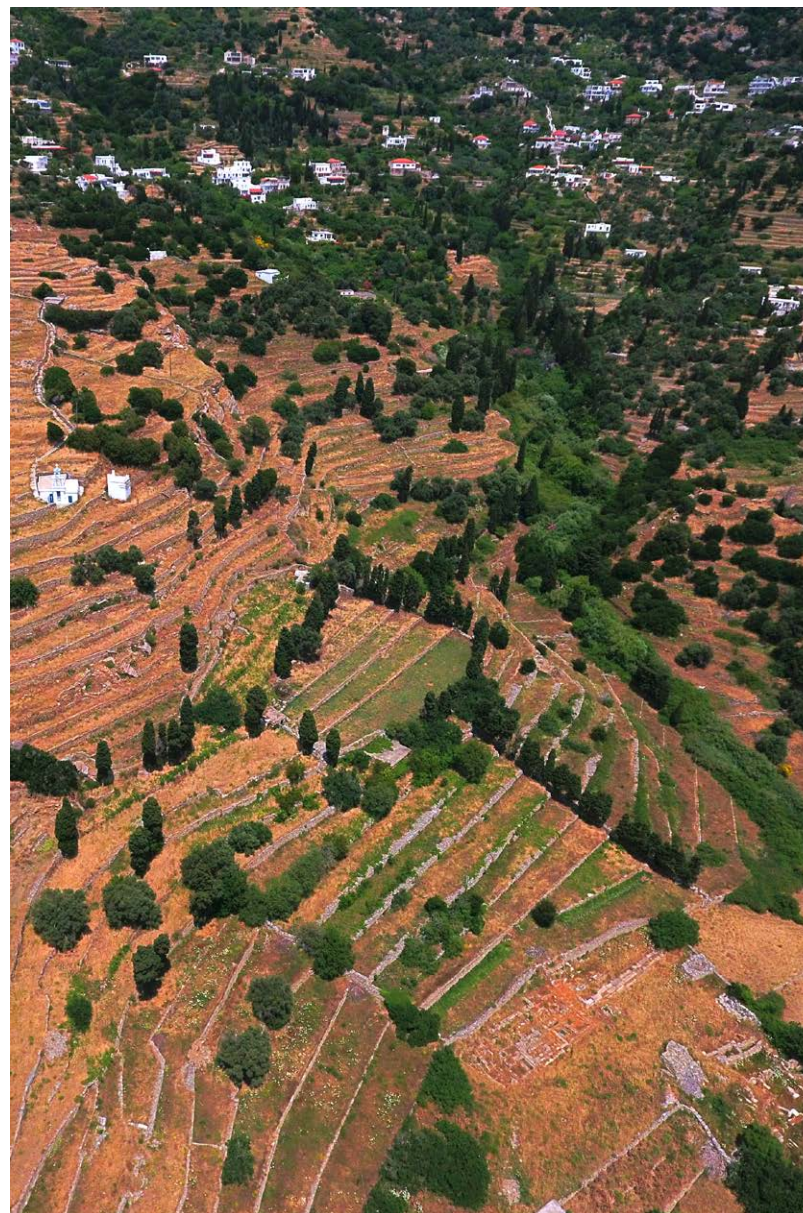

Η συστηματική ανασκαφική έρευνα στο χώρο άρχισε το 1987 και πραγματοποιήθηκε σε τρία σημεία της περιοχής. Η έρευνα στην πύλη, τη γνωστή ως «Πόρτα», που θεωρούνταν είσοδος ναού, απέδειξε ότι ήταν πύλη του τείχους και κτίστηκε στον 4ο αιώνα π.Χ.. Στο δυτικό μέρος της πόλης, αποκαλύφθηκαν σε μεγάλο βάθος θεμέλια σπιτιών, που ήταν σε χρήση από τον 4ο αιώνα π.Χ. και εγκαταλείφθηκαν πιθανότατα στο 2ο, ενδεχομένως μετά την άλωση της πόλης από τις συμμαχικές δυνάμεις της Ρώμης και του Περγάμου, το 199 π.Χ.

Στο χώρο της αγοράς έχουν αποκαλυφθεί σε δύο επίπεδα τμήματα τεσσάρων πλακόστρωτων δρόμων και τεσσάρων κτηρίων, δύο στοάς, κτηρίου με μνημειακό πρόπυλο και περίστυλη αυλή στο εσωτερικό και βασιλικής-χριστιανικού ναού. Τα αρχαιότερα ευρήματα ανάγονται στην Πρώιμη εποχή του Χαλκού (3000-1900 π. Χ.), ενώ τα υστερότερα στο πρώτο μισό του 7ου αιώνα μ.Χ., όταν φαίνεται ότι η πόλη εγκαταλείφθηκε. Η αγορά αναπτύχθηκε σε άμεση γειτνίαση και στραμμένη προς το λιμάνι, το οποίο συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της πόλης και της οικονομίας της.

Στο άνω άκρο έχουν έρθει στο φως τμήματα δύο πλακόστρωτων δρόμων, του 4ου αιώνα π.Χ., καθώς και τρίτου δρόμου, στοάς και κτηρίου με μνημειακό πρόπυλο και περίστυλη αυλή στο εσωτερικό, των αρχών του 2ου αιώνα π.Χ. Έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη δύο ακόμη αρχαιότερων φάσεων του κτηρίου με το πρόπυλο, υστέρων κλασικών και πρώιμων ελληνιστικών χρόνων. Επάνω στο κτήριο με το πρόπυλο κτίστηκε τον ύστερο 3ο αιώνα μ.Χ. άλλο οικοδόμημα, ενώ στις αρχές του 7ου πρόχειρες κατασκευές.

Στο κάτω άκρο ανασκάπτεται δεύτερη στοά, σύγχρονη της πρώτης, με κρήνη στο πίσω μέρος της, τέταρτος πλακόστρωτος δρόμος, με κτιστό αποχετευτικό αγωγό, του 4ου-3ου αιώνα π.Χ., και τρίκλιτη βασιλική, που κτίστηκε ως μητροπολιτικός ναός της πόλης, στα ερείπια της στοάς στο δεύτερο μισό του 5ου αιώνα μ.Χ. και καταστράφηκε από σεισμό στον 6ο. Ακολούθως, στο δεύτερο μισό του 6ου αιώνα, στα ερείπια της βασιλικής κτίστηκε μονοκάμαρος ναός. Η ερήμωση του χώρου φαίνεται ότι επήλθε στις αρχές του 7ου αιώνα, όταν οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την πόλη.

Τα ανασκαπτόμενα κτήρια φαίνεται ότι είχαν μάλλον εμπορική χρήση. Ευρήματα από το εσωτερικό του κτηρίου με το πρόπυλο σχετίζουν το χώρο με μεταλλουργείο, το οποίο λειτούργησε στο αρχαιότερο κτήριο του 3ου αιώνα π.Χ. Επίσης διαπιστώθηκε η άσκηση λατρείας ηρώων (προγονική), όπως και στον βόθρο που ανασκάφηκε, μια συνήθης πρακτική σε αγορές της αρχαιότητας. Στο κτήριο με το πρόπυλο εφάπτεται ημιυπόγειος χώρος, που διέθετε δική του είσοδο, τα ευρήματα από το εσωτερικό του οποίου οδήγησαν στο συσχετισμό του με βοηθητικό χώρο ιχθυαγοράς. Τέσσερις μαρμαρίνες πλάκες τραπεζών που βρέθηκαν προέρχονται πιθανότατα από καταστήματα της αγοράς και φιλοξενούσαν τα προς πώληση τρόφιμα.

Οι οικοδομικές φάσεις των κτηρίων της αγοράς μαρτυρούν οικοδομική δραστηριότητα από τα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ., όπως παρατηρείται και σε άλλες αγορές σε όλο τον ελληνικό χώρο. Η κύρια όμως φάση είναι αυτή του κτηρίου με το πρόπυλο και των δύο στοών, που ενδεχομένως μπορεί να σχετισθεί με κάποια ανοικοδόμηση της αγοράς μετά την άλωση της πόλης το 199 π.Χ., μετά την οποία το νησί παραχωρήθηκε στο βασιλέα του Περγάμου Άτταλο τον Α'. Ποια ήταν η εικόνα της αγοράς της αρχαίας Άνδρου που αντίκρυζε ερχόμενος από τη θάλασσα ο επισκέπτης της πόλης; Ασφαλώς θα τον εντυπωσίαζε ο αρμονικός συνδυασμός του αρχιτεκτονικού με το φυσικό περιβάλλον, καθώς το βλέμμα του θα αιχμαλώτιζαν οι προσόψεις των δύο στοών, σε δύο επίπεδα, και του πιθανότατα δώροφου κτηρίου με το επιβλητικό τετράστυλο πρόπυλο.

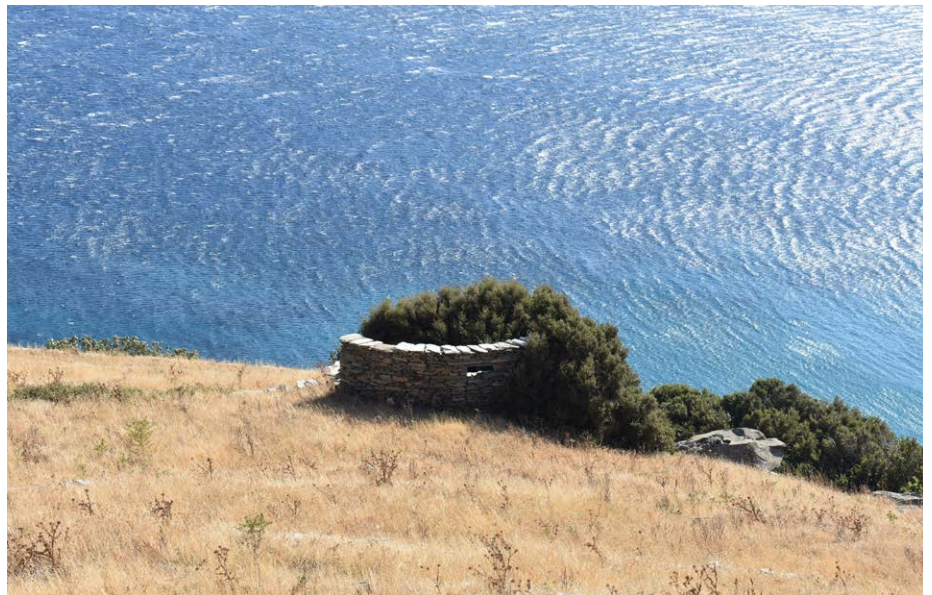

Τον ελεύθερο χώρο μπροστά στα κτήρια και τους δρόμους καταλάμβαναν επιβλητικά μνημεία, όπως φανερώνει η ανεύρεση δύο αγαλμάτων, ενός ανδρικού και ενός γυναικείου, και παλαιότερα αυτών του Ερμή και της Μεγάλης Ηρακλειώτισσας, επιγραφών, διαφόρων βάθρων τιμητικών ανδριάντων, εξεδρών ή μαρμάρινου ρολογιού. Τα τέσσερα αγάλματα που προέρχονται από το χώρο είχαν ανεγερθεί μάλλον σε μνημεία-ηρώα αφηρωϊσμένων νεκρών, ευεργετών της πόλης. Η αλλαγή της χρήσης του χώρου ως εμπορικού και διοικητικού κέντρου είχε ήδη συντελεσθεί στο δεύτερο μισό του 5ου αιώνα μ.Χ., όταν οικοδομήθηκε η Βασιλική, που πρόβαλλε στο κέντρο της αρχαίας πόλης τον θρίαμβο της νέας θρησκείας. Στις αρχές του 7ου αι. ο χώρος μετατράπηκε σε οικιστική περιοχή, ενώ οι λίγοι κάτοικοι που παρέμειναν στην πόλη την εγκατέλειψαν πιθανώς λόγω των αραβικών επιδρομών και μετοίκησαν στην ασφαλέστερη ενδοχώρα, στη Μεσσαριά.

Η Άνδρος εκτός από τη θέση της, που της προσέδωσε ιδιαίτερη σημασία από στρατηγική και εμπορική άποψη, διέθετε υδάτινο πλούτο και εύφορα εδάφη. Έτσι, η οικονομική ευμάρεια του νησιού και της πρωτεύουσάς του δεν οφειλόταν μόνο στην αλιεία, και κυρίως τη ναυτιλία και το εμπόριο, αλλά και στη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη μελισσοκομία, όπως φανερώνει η πληθώρα των ανευρεθέντων θραυσμάτων πήλινων κυψελών αλλά και στην εκμετάλλευση του μεταλλοφόρου υπεδάφους του. Το νησί εξελίχθηκε έτσι σε σημαντική δύναμη στο Αιγαίο, δεδομένου ότι ήδη από τον 7ο αιώνα π.Χ., ίδρυσε αποικίες σε περιοχές πλούσιες σε μεταλλεύματα και ξυλεία, τη Χαλκιδική και τη θρακική ακτή. Τα ευρήματα, όπως νομίσματα και θραύσματα εμπορικών οξυπύθμενων αμφορέων, φανερώνουν τις επαφές του νησιού με άλλες πόλεις της Ελλάδας, όπως την Αθήνα, τη Θάσο, την Κω, τη Χίο, τη Δήλο, την Ιουλίδα της Κέας, τη Γυάρο, την Πάρο, την Τήνο, το Άργος, τη Θεσσαλία αλλά και πόλεις της Μικράς Ασίας.

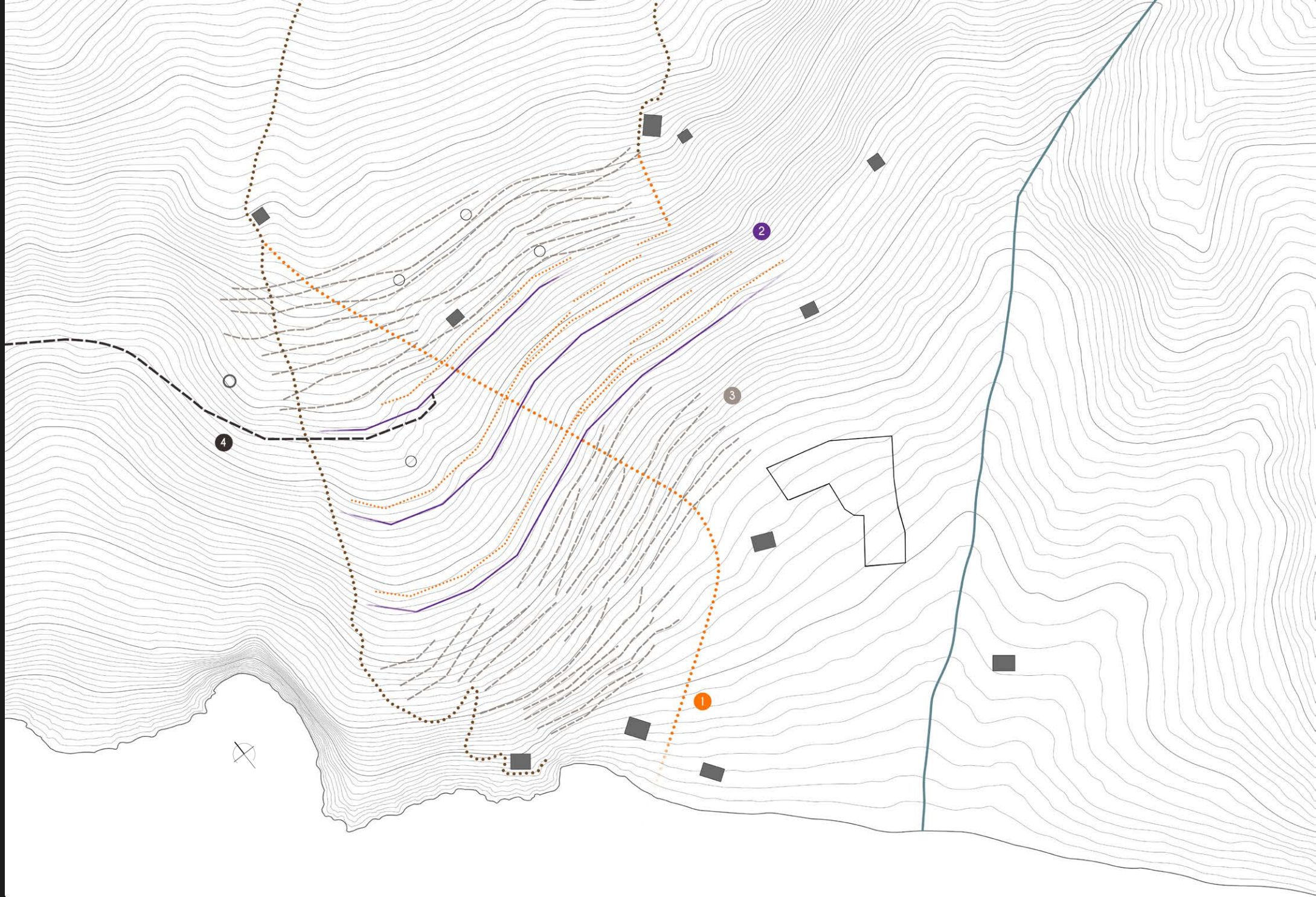

3

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

1 Εκτροπή της πορείας

Χάραξη νέας περιπατητικής διαδρομής που οργανώνει την σύνθεση εκατέρωθεν της. Η εν λόγω νέα διαδρομή είναι κάθετη στην τοπογραφία και διαμοιράζει την κυκλοφορία στις στάθμες του συγκροτήματος. Η κύρια θέαση της κατάβασης είναι ο κάμπος με τον αρχαιολογικό χώρο και το ποτάμι, καθώς και η παραλία της Παλαιόπολης, στην οποία και καταλήγει η διαδρομή.

Ακρωτήριο Κόλυμπου και αρχαίος λιμενοβραχίονας

2 Προσαρμογή στην τοπογραφία

Η χάραξη του συγκροτήματος ορίζεται από τις υψομετρικές του “πεδίου”. Οι υψομετρικές τροποποιούνται και από καμπύλες γίνονται τεθλασμένες γραμμές. Στο κατώτερο επίπεδο τοποθετούνται οι χώροι διαμονής με κριτήριο την απρόσκοπτη θέα, την εγγύτητα στη θάλασσα, καθώς και την απομόνωση από τις δραστηριότητες και τους κοινούς χώρους διήμερευσης.

Χερσόνησος Πούντα

3 Επιλογή, διατήρηση και επανασχεδιασμός των αιμασιών

Οι υφιστάμενες αιμασιές του πεδίου, οι οποίες χρησιμοποιούνταν για καλλιέργεια και πλέον παραμένουν αναξιοποίητες στο μεγαλύτερο μέρος τους, αξιολογούνται και προσαρμόζονται στις νέες ανάγκες της εγκατάστασης.

Νήσος Γυάρος

4 Εξασφάλιση πρόσβασης

Η υφιστάμενη οδική πρόσβαση φτάνει μέχρι την πλατεία της κάτω Παλαιόπολης, δηλαδή περίπου 100 μέτρα υψηλότερα από εκεί που έχει αποφασιστεί να τοποθετηθεί η εγκατάσταση. Για αυτόν τον λόγο, προκείμενου να είναι προσβάσιμη, δηλαδή, από όλο το κοινό, επιπρόσθετα της εκτροπής της πορείας του περιπατητή από το υφιστάμενο μονοπάτι, χαράσσεται και νέος χωμάτινος δρόμος με κατάληξη την ανώτερη στάθμη του συγκροτήματος.

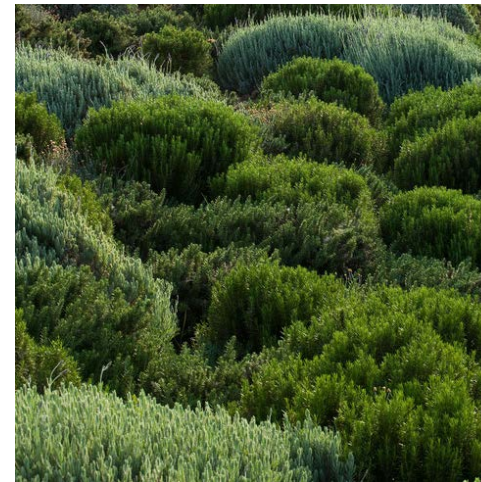
Κορυφογραμμή όρους Κουβάρας

Ξερολιθιά μονοπατιών

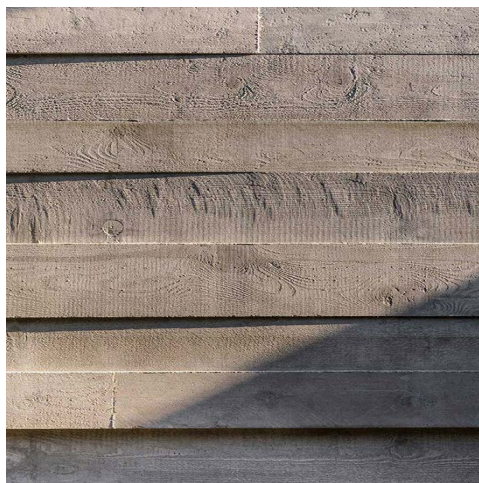
Βράχος

Φύτευση

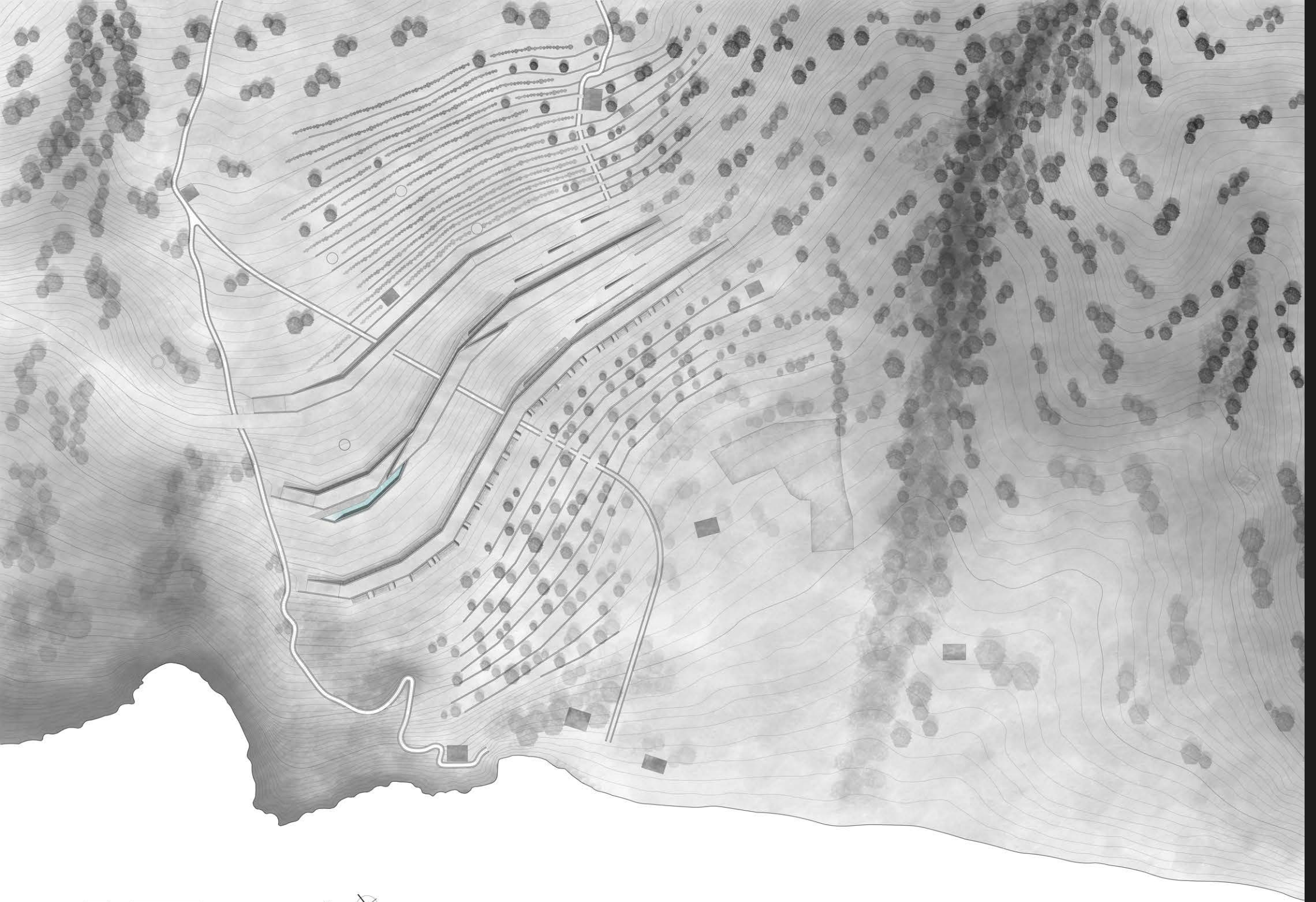
Υδάτινα στοιχεία

Φέροντας οργανισμός

Τοίχοι ξερολιθιάς

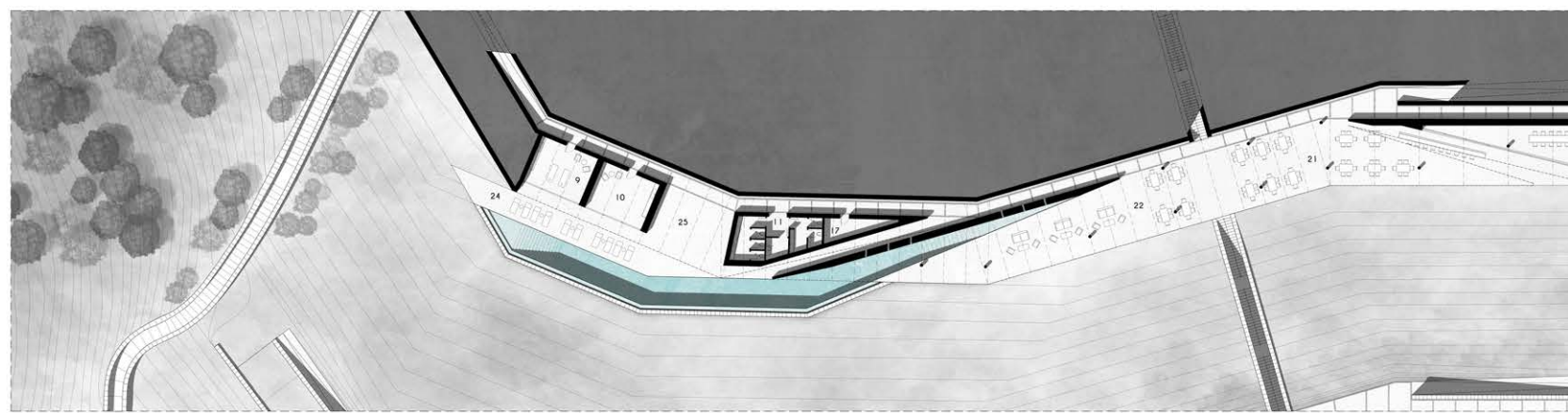
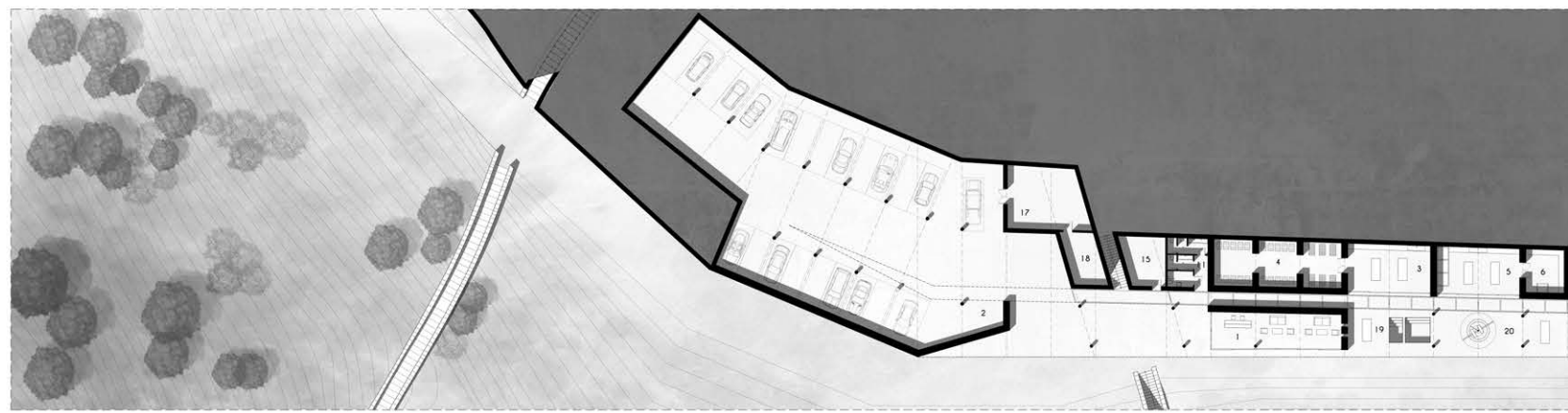
ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Εσωτερικοί χώροι - δραστηριότητες

- 1. Υποδοχή - Reception
- 2. Χώρος στάθμευσης
- 3. Χώρος παραγωγής και ψευδαίσθησης αίνου
- 4. Κελιά αποθήκευσης και ψύξης αίνου
- 5. Χώρος επεξεργασίας και παραγωγής λαδιού
- 6. Αποθηκεία χώρος λαδιού και λοιπών καλλιεργειών
- 7. Χειμερινό σαλόνι - τραπέζαρια - βιβλιοθήκη
- 8. Κοζινα εστιατορίου - μαγειρικό εργαστήριο
- 9. Χώρος αποθήκευσης και ελεύθερος
- 10. Χώρος εκγύμνασης και ομαδικών προγραμμάτων
- 11. WC
- 12. Δίκλινο δωμάτιο
- 13. Τρίκλινο δωμάτιο
- 14. Τετράκλινο δωμάτιο
- 15. Υποστήριξη υποδοχής - reception
- 16. Βοηθητικοί χώροι κουζίνας
- 17. Αποθηκεία χώροι
- 18. Η/Μ εγκαταστάσεις

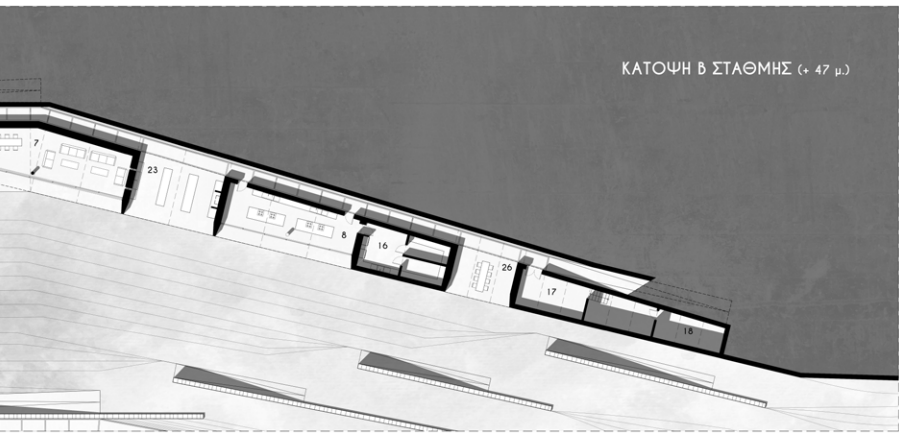
Υπαίθριοι χώροι - δραστηριότητες

- 19. Χώρος έκθεσης σταφυλιών στο παρτέρι
- 20. Χώρος πλύματος και θραύσης σκην στον μολόδα
- 21. Υπαίθριο τραπέζαρια κα καφέ
- 22. Υπαίθριο σαλόνι
- 23. Υπαίθριο μαγειρικό εργαστήριο - χώρος ψήστατος
- 24. Παινα και χώρος χαλάρωσης
- 26. Υπαίθριος χώρος ομαδικών προγραμμάτων
- 27. Υπαίθριο τραπέζαρια - ενδιάμεσος χώρος συνάντησης

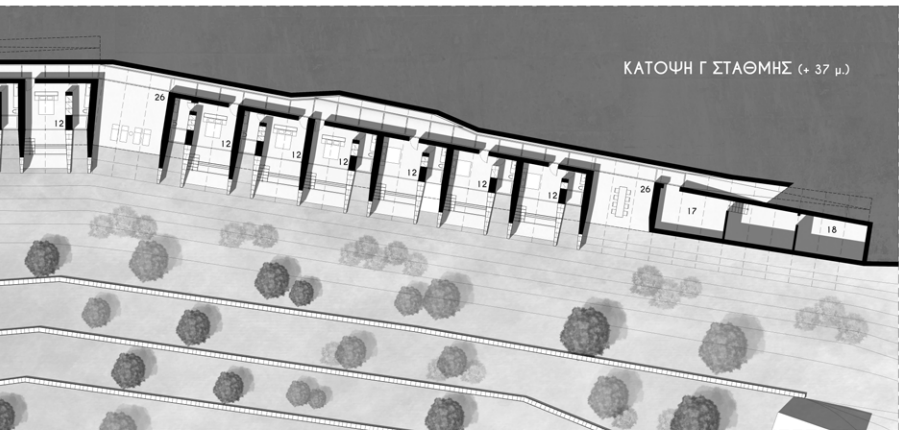

ΚΑΤΟΨΗ Γ ΣΤΑΘΜΗΣ (+ 57 μ.)

ΚΑΤΟΨΗ Β ΣΤΑΘΜΗΣ (+ 47 μ.)

ΚΑΤΟΨΗ Γ ΣΤΑΘΜΗΣ (+ 37 μ.)

ΖΩΝΗ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Χώροι εξυπηρέτησης ενοίκων και επισκεπτών	1.055 m ²
Υποδοχή - reception με καθιστικό	60 m ²
Βοηθητικός χώρος υποδοχής - γραμματεία	25 m ²
Χώρος στάθμευσης 23 θέσεων	720 m ²
Χειμερινό σαλόνι - τραπεζαρία - βιβλιοθήκη	110 m ²
Χώροι υγιεινής - ΨC	40 m ²
Κουζίνα - μαγειρικό εργαστήριο	60 m ²
Βοηθητικοί χώροι κουζίνας - μαγειρικού εργαστηρίου	40 m ²

Χώροι αγροτουριστικών δραστηριοτήτων	190 m ²
Χώρος παραγωγής και γευσιγνωσίας οίνου	50 m ²
Κελιά αποθήκευσης και ωρίμανσης οίνου	70 m ²
Χώρος επεξεργασίας και παραγωγής λαδιού	50 m ²
Αποθηκευτικός χώρος λαδιού και λοιπών καλλιεργειών	20 m ²

Χώροι κέντρου ευεξίας	76 m ²
Χώρος αποθεραπείας και ευεξίας	38 m ²
Χώρος εκγύμνασης και ομαδικών προγραμμάτων	38 m ²

Βοηθητικοί χώροι	255 m ²
Αποθηκευτικοί χώροι	130 m ²
Υποστηρικτήρια	30 m ²
Τροφοδοσία	25 m ²
N/M εγκαταστάσεις	70 m ²

ΖΩΝΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ (Αριθμός κλινών: 54)

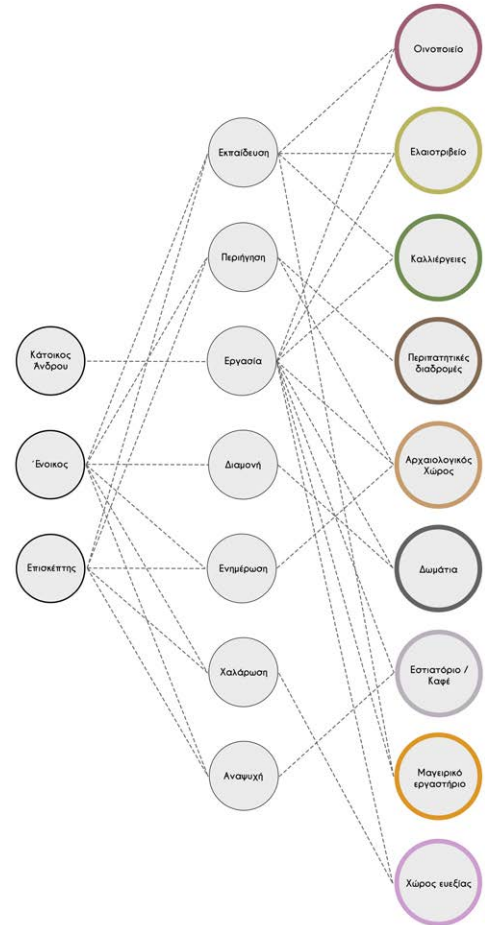
Δίκλινο δωμάτιο	x 9	189 m ²
Υπνοδωμάτιο		21 m ²
Μπάνιο		9 m ²

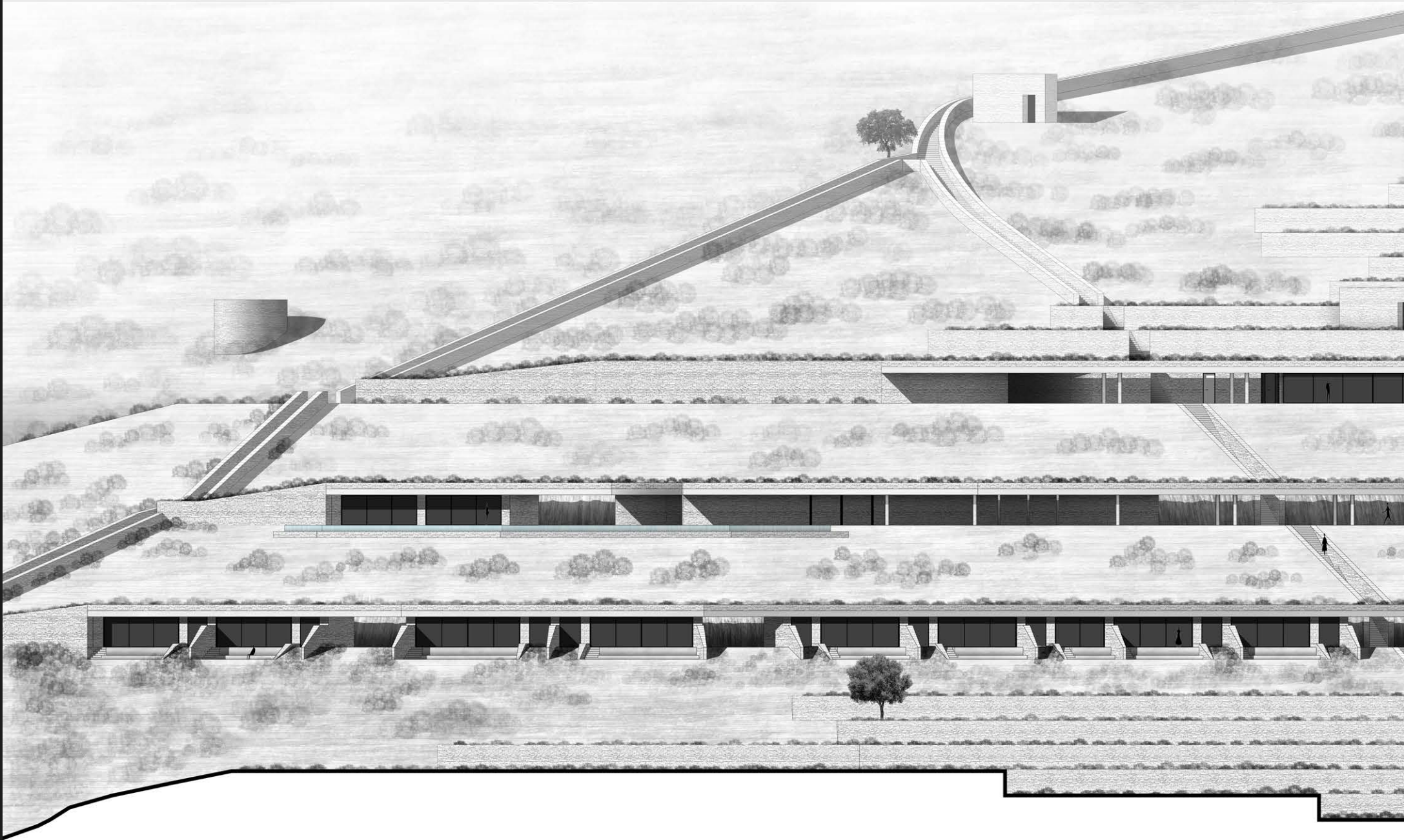
Τρίκλινο δωμάτιο	x 4	160 m ²
Υπνοδωμάτιο		31 m ²
Μπάνιο		9 m ²

Τετράκλινο δωμάτιο	x 6	270 m ²
Υπνοδωμάτιο		36 m ²
Μπάνιο		9 m ²

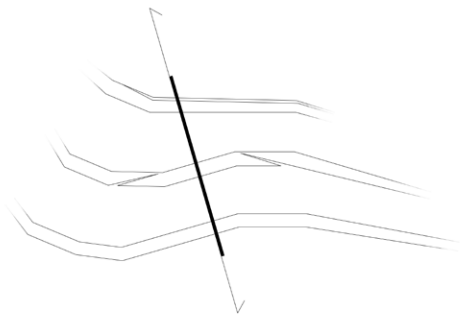
Συνολικό εμβαδόν	2.195 m ²
------------------	----------------------

- Παραγωγή οίνου - ρακίς
- Παραγωγή λαδιού
- Οινογευσία
- Καλλιέργειες (Φύτευση Λίπανση Κλάδεμα, Συγκομιδή, Μεταφορά, Αποθήκευση)
- Σεμινάρια περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης
- Σεμινάρια ανάπτυξης - προώθησης του πρωτογενούς τομέα της Άνδρου
- Μαγειρικό εργαστήριο ανδριωτικών συνταγών - χρήση προλόκτων "Άμμοσιών"
- Οργανωμένες ημερίδες εξερεύνησης στις διαδρομές του νησιού, με αφετηρία τις
- Εξερεύνηση βουνού Παλαιόκομης με scuba-diving εξοπλισμό από τις "Άμμοσιές"
- Εξερεύνηση της θαλάσσιας περιφέρειας με canoe-kayak εξοπλισμό από τις "Άμμοσιές"
- Καλλιέργεια και χαλάρωση στη πιναία
- Γυμναστική και ομαδικά προγράμματα
- Χαλάρωση και ευεξία
- Εστιατόριο / καφέ

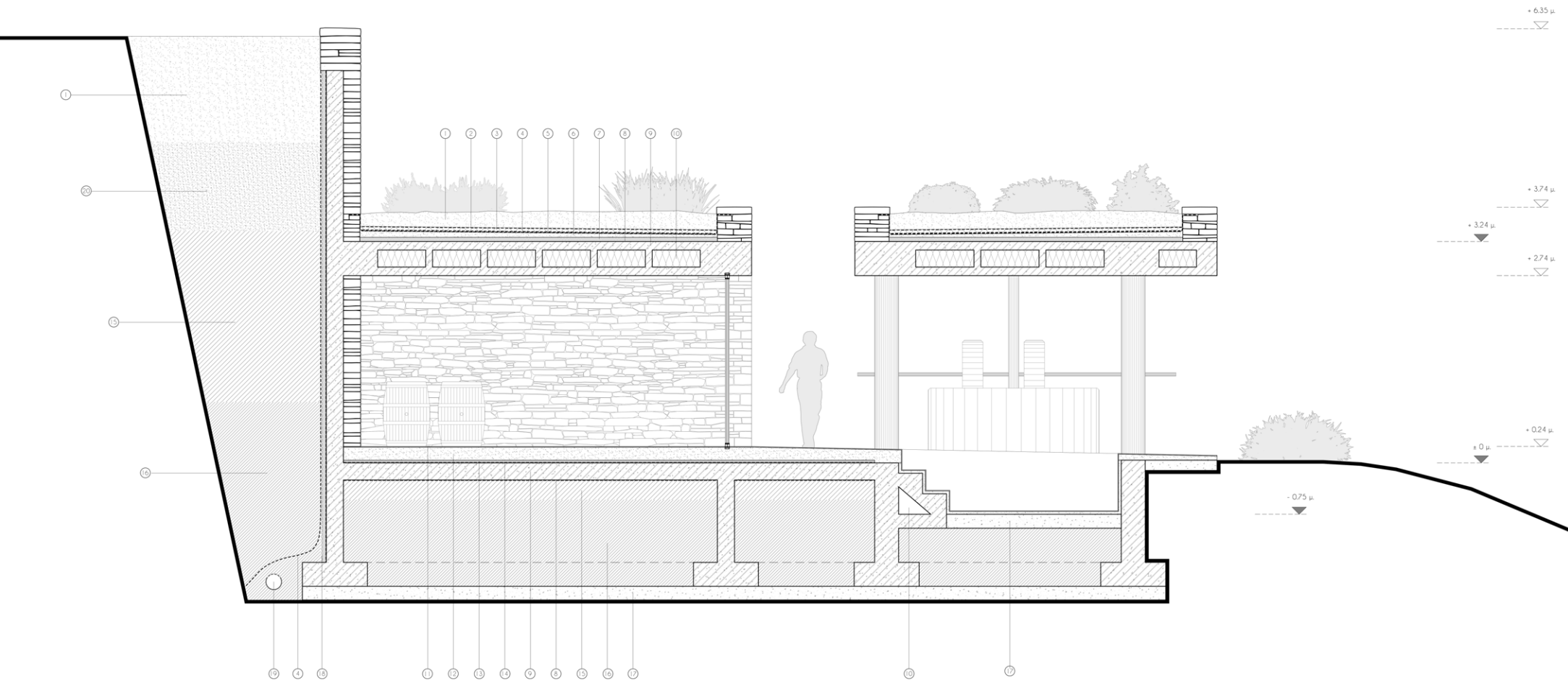

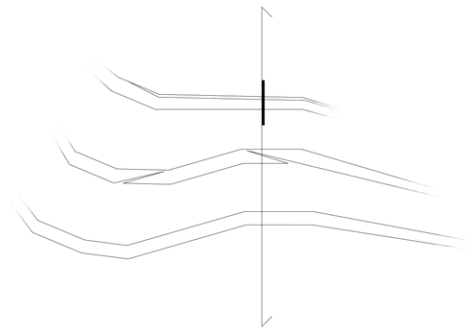

2.5 5 10 25 (μ)

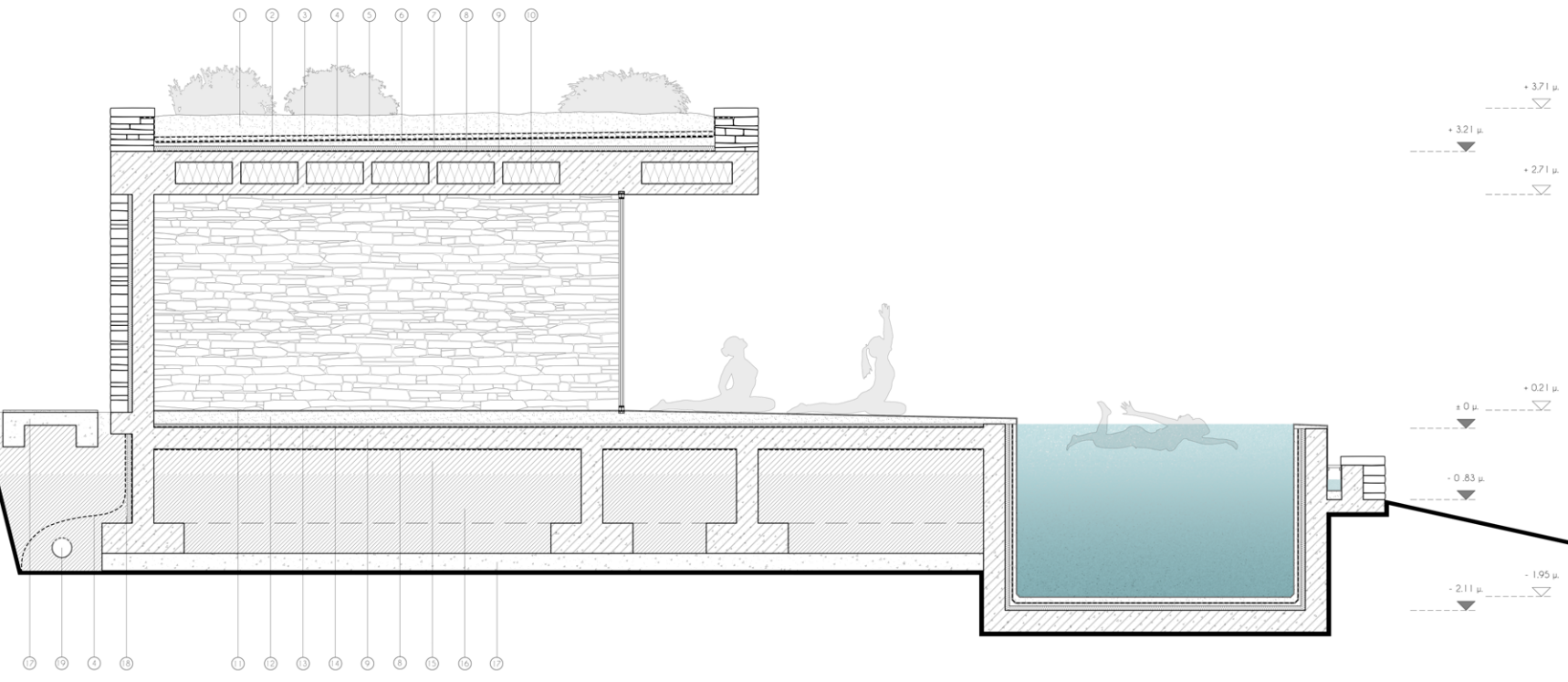

- 1. Χίμα φύτευσης
- 2. Διαχωριστικό φύλλο συγκράτησης χιμάτος
- 3. Αποστραγγιστική στρώση ειδικής συνθετικής κυμαλωτής μεμβράνης με ελαφρά αδρανή
- 4. Γεωβάρα
- 5. Στεγανοποιητική στρώση με επιπρόσθετη μεμβράνη προστασίας από τη διείσδυση ριζών
- 6. Τοιχοκονία στρώσης κλισών
- 7. Θερμομονωτική στρώση - πλάκες εξηλασμένης πολυστερίνης 5 εκ.
- 8. Φράγμα υδρατμών βασικός πολυαιθυλενίου
- 9. Πλάκα σπλισμένου κηροβιμάτος
- 10. Εξηλασμένη πολυστερίνη

- 11. Τελή επιφάνεια τοιχοκονιάς
- 12. Εξομαλυντική στρώση - γαρπιλόδεμα
- 13. Θερμομονωτική στρώση πλάκας εδάφους - πλάκες εξηλασμένης πολυστερίνης 3 εκ.
- 14. Επακτιρόμενη στεγανοποιητική στρώση
- 15. Δάσσαλο ή Χαλίκια
- 16. Αμμογάλα
- 17. Ελαφρύς σπλιγμένο ακηρόδεμα
- 18. Αποστραγγιστή μεμβράνη τσιγιού - σιγυλιέρα
- 19. Διάτρητος σιγιανός αποστράγγισης
- 20. Σιμπτικιμένο χίμα

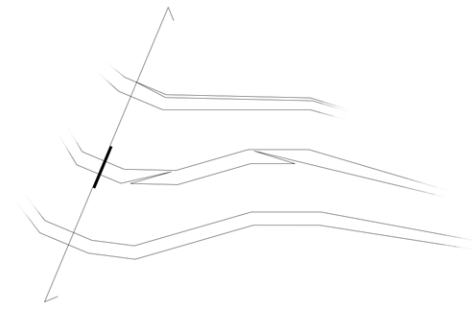

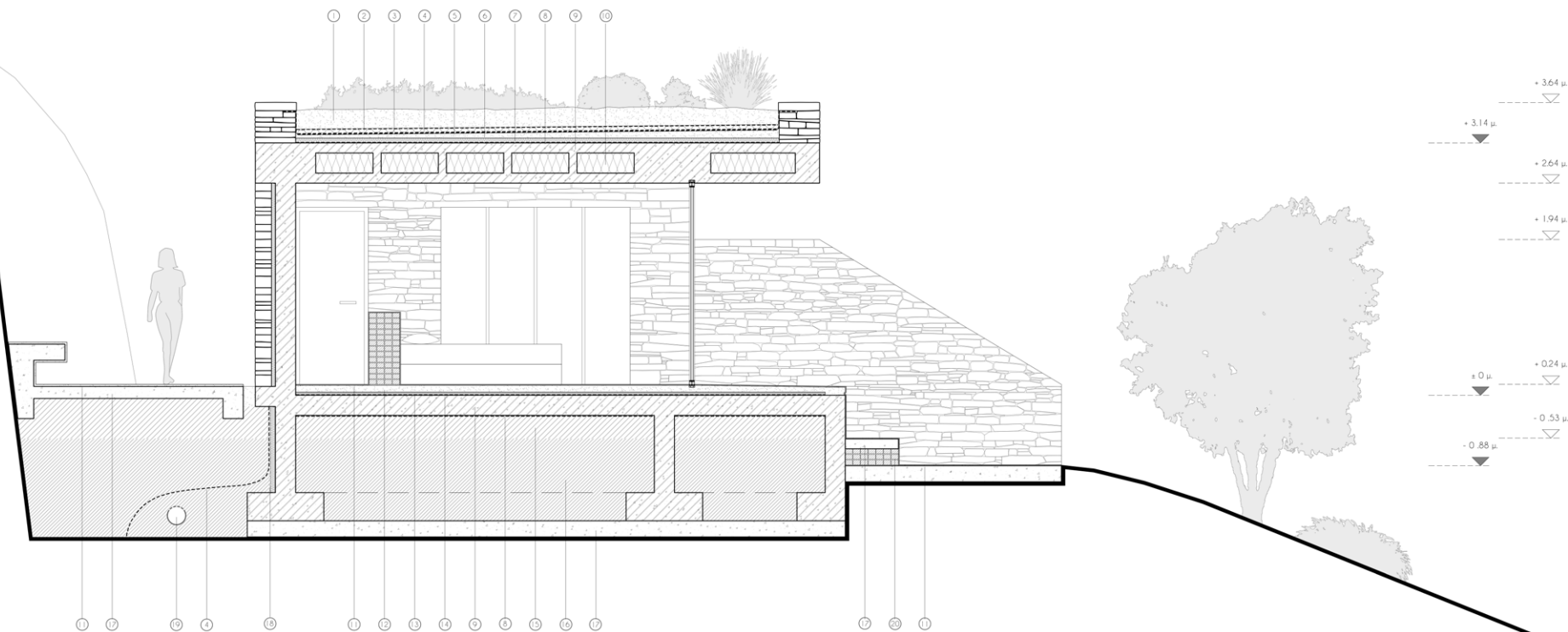
Τ
Ο
Μ
Η
Β
Σ
Τ
Α
Θ
Μ
Η
Σ

- 1. Χίμα φύτευσης
- 2. Διακριτικό φύλλο συγκράτησης χιμάτος
- 3. Αποστραγγιστική στρώση ειδικής συνθετικής κυμαλιτής μεμβράνης με ελασρά αδρανή
- 4. Γεωφράγμα
- 5. Στεγανοποιητική στρώση με επιρρόσθητη μεμβράνη προστασίας από τη διάδοση ριζών
- 6. Τσιμεντοκονία στρώσης κλάσων
- 7. Θεραπευτική στρώση - πλάκες εφλασμένης πολυστερίνης 5 εκ.
- 8. Φράγμα υδρατμών βάσης πολυαιθυλενίου
- 9. Πλάκα σφραγισμένου κηροδύματος
- 10. Εφλασμένη πολυστερίνη

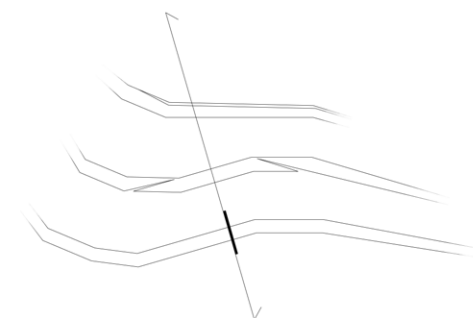
- 11. Τελική επιφάνεια τσιμεντοκονίας
- 12. Εξομαλυντική στρώση - γαρνιτούρα
- 13. Θερμομονωτική στρώση πλάκας εδάφους - πλάκες εφλασμένης πολυστερίνης 3 εκ.
- 14. Επικλιμένη στεγανοποιητική στρώση
- 15. Βάσσαλα ή Χαλίκια
- 16. Αμμογάλλιο
- 17. Ελασρούς οπλισμένο σκυρόδεμα
- 18. Αποστραγγιστή μεμβράνη τοιχείου - αγωγιλάρα
- 19. Διάτρητος σιμώχος αποστραγγιστής

1. Χίμα φύτευσης
2. Διαχωριστικό φύλλο συγκράτησης χιμάτος
3. Αποστραγγιστική στρώση ειδικής συνθετικής κυψελωτής μεμβράνης με ελαφρά αδρανή
4. Γεωϊνσάλα
5. Στεγανοποιητική στρώση με επιπρόσθετη μεμβράνη προστασίας από τη διάδοση ριζών
6. Ταπετοκονία στρώσης κλίσεων
7. Θερμομονωτική στρώση - πλάκες εφρασμένης πολυστρενής 5 εκ.
8. Φράγμα υδρατμών βασικής πολυαιθυλενίου
9. Πλάκα οπλισμένου μικροβέματος
10. Εφρασμένη πολυστρενή

11. Τελική επιφάνεια ταπετοκονιάς
12. Εξομολιτική στρώση - γαρμπιλόδεμα
13. Θερμομονωτική στρώση πλάκας εδάφους - πλάκες εφρασμένης πολυστρενής 3 εκ.
14. Επακευόμενη στεγανοποιητική στρώση
15. Βότασα ή Χαλίνα
16. Αμμογάλα
17. Ελαφρύς οπλισμένο σκυρόδεμα
18. Αποστραγγιστή μεμβράνη τσιγιού - σιγαιλίτρα
19. Διατήρητος ανοιγός αποστράγγισης
20. Οπτηκλινός

0.5 1 2 5 μ

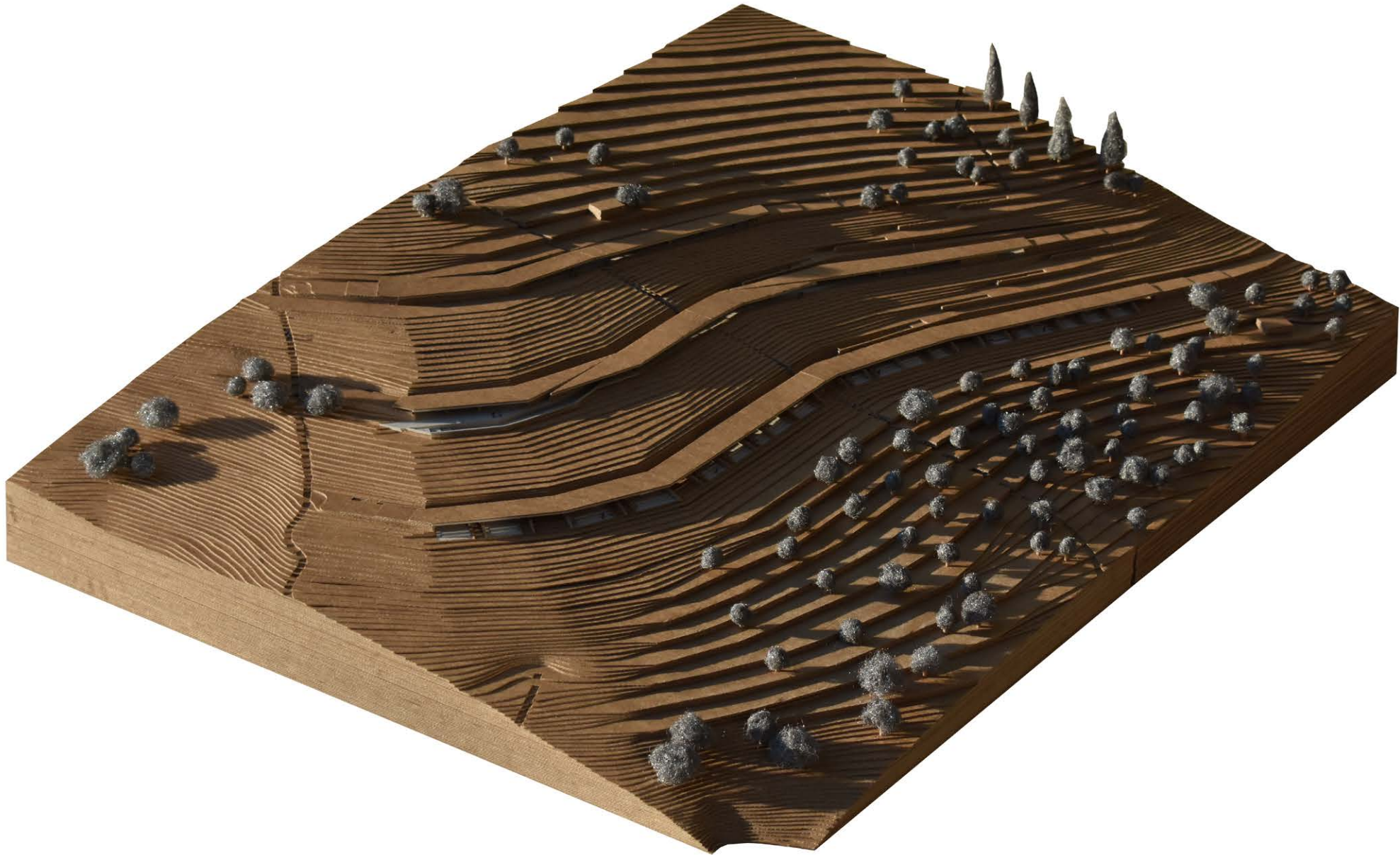

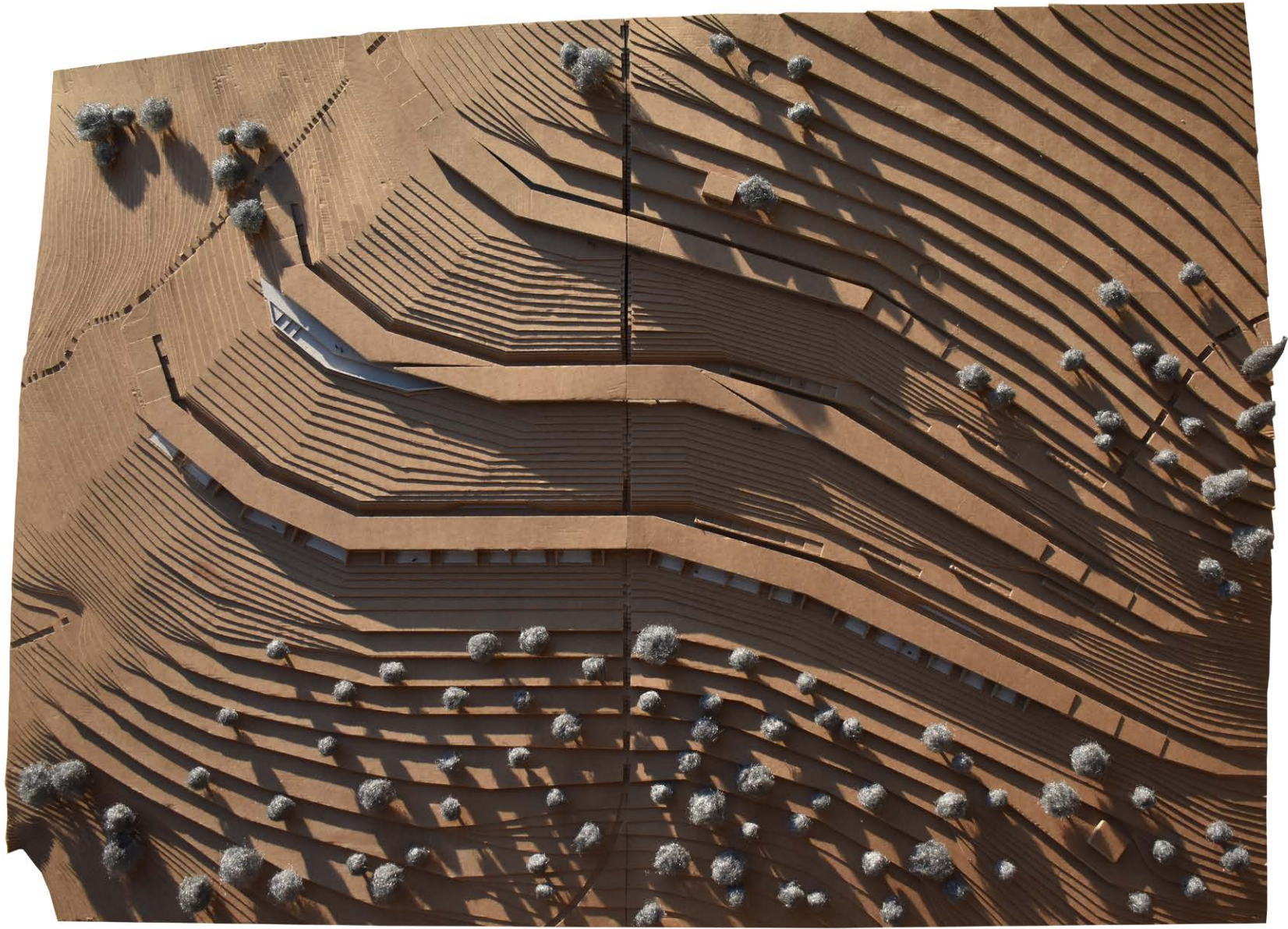

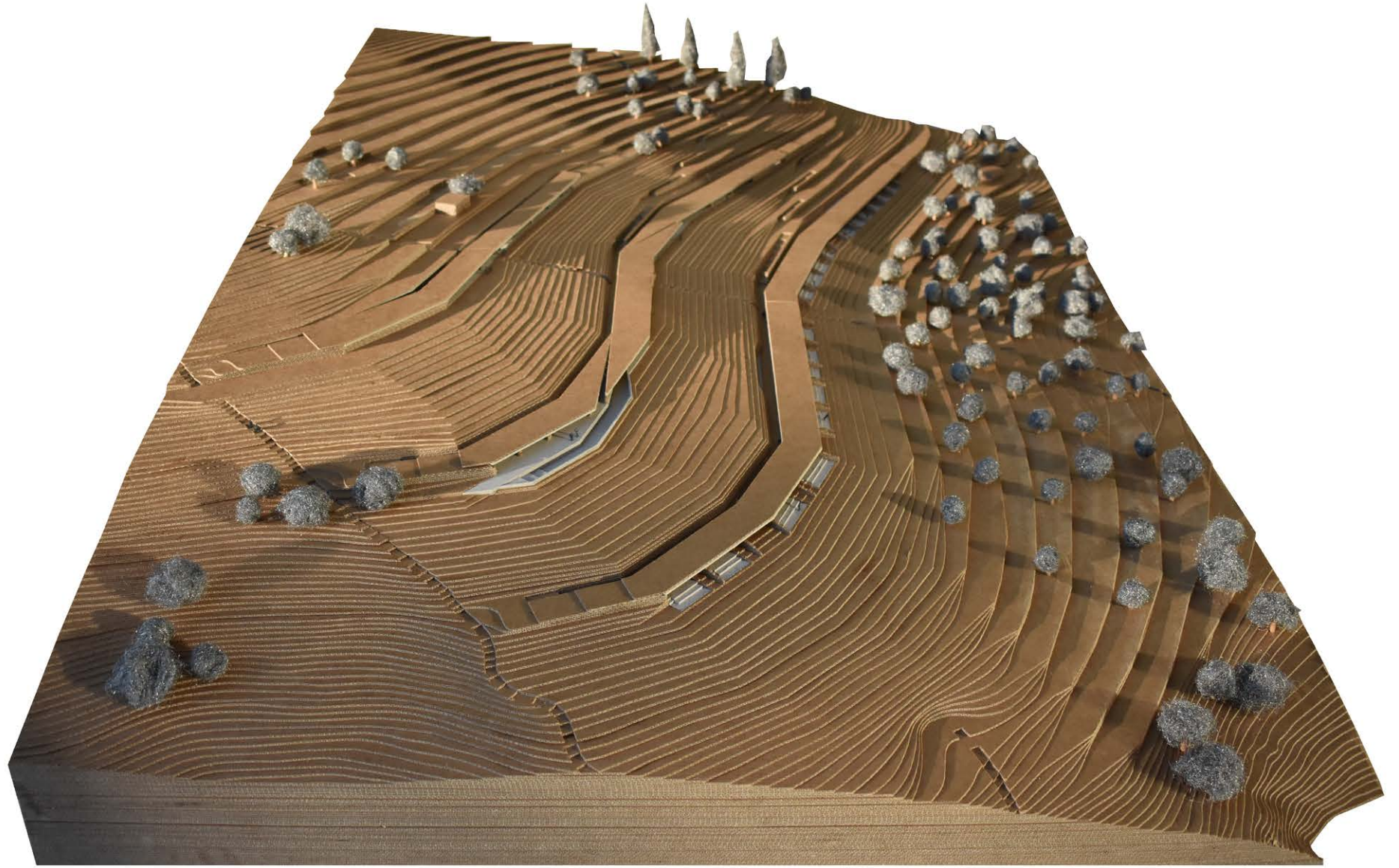

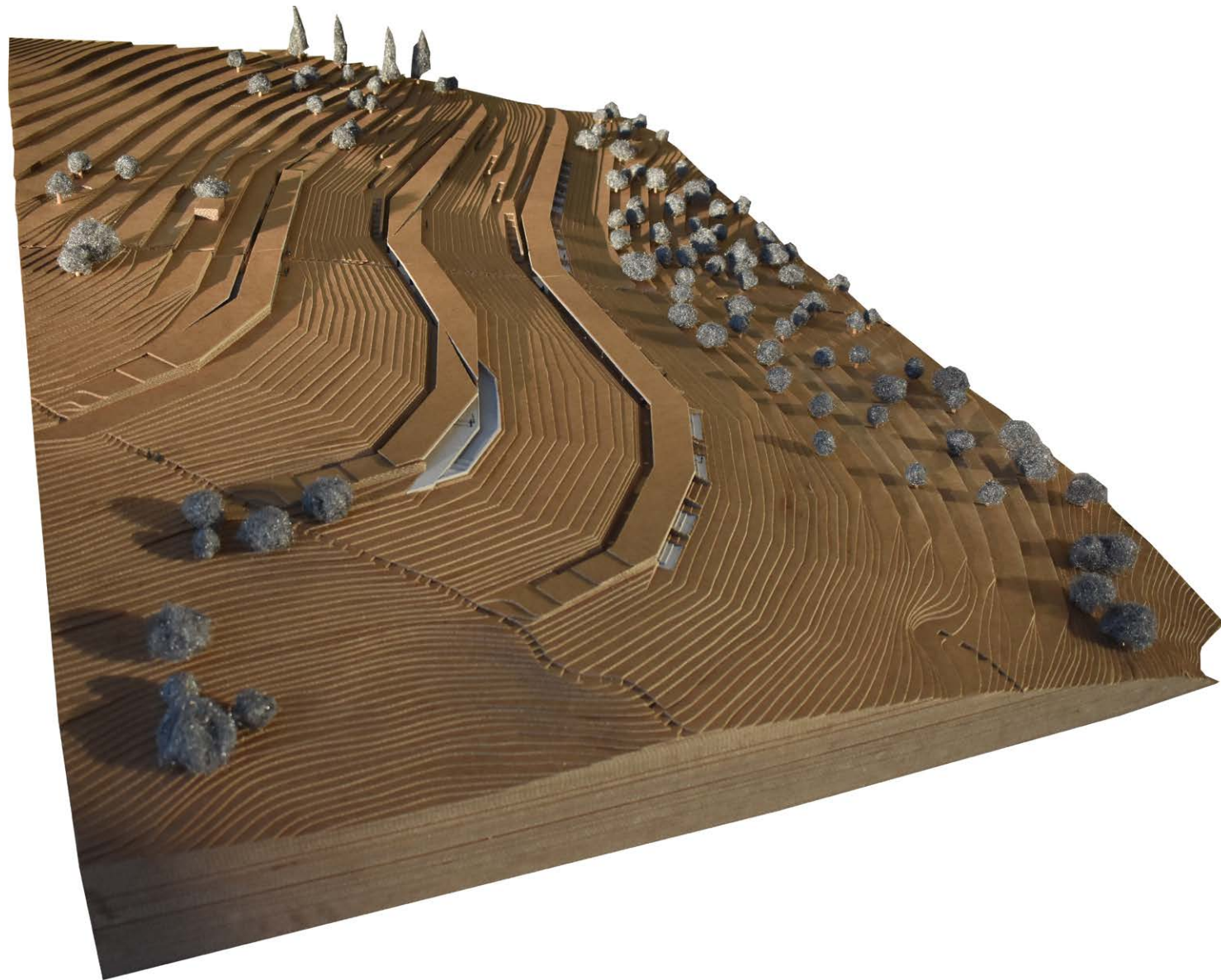

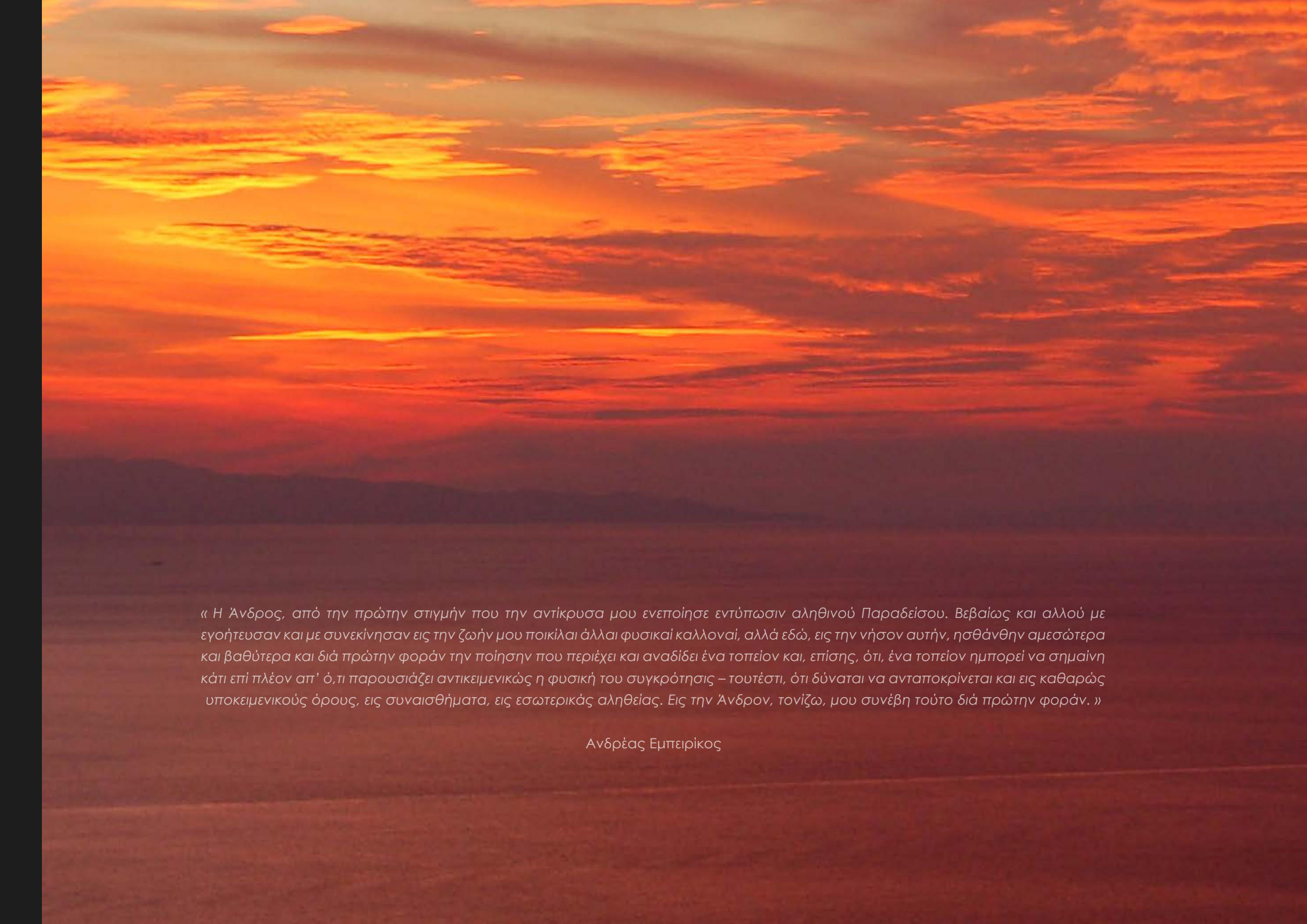

Κτίριο Αβέρωβ

Πέμπτη 8 Ιουλίου 2021 - 13:00

« Η Άνδρος, από την πρώτην στιγμήν που την αντίκρυσα μου ενεποίησε εντύπωσιν αληθινού Παραδείσου. Βεβαίως και αλλού με εγοήτευσαν και με συνεκίνησαν εις την ζωήν μου ποικίλοι άλλοι φυσικαί καλλοναί, αλλά εδώ, εις την νήσον αυτήν, ησθάνθην αμεσώτερα και βαθύτερα και διά πρώτην φοράν την ποίησιν που περιέχει και αναδίδει ένα τοπίον και, επίσης, ότι, ένα τοπίον ημπορεί να σημαίνει κάτι επί πλέον απ' ό,τι παρουσιάζει αντικειμενικώς η φυσική του συγκρότησις – τουτέστι, ότι δύναται να ανταποκρίνεται και εις καθαρώς υποκειμενικούς όρους, εις συναισθήματα, εις εσωτερικάς αληθείας. Εις την Άνδρον, τονίζω, μου συνέβη τούτο διά πρώτην φοράν. »

Ανδρέας Εμπειρικός

